

DURYS

KULTŪROS IR MENO ŽURNALAS / 2026 VASARIS / Nr. 2 (146)

Klaipėdos valstybinio muzikinio teatro koncerto „Istorijos dvasia“ akimirks.

Dominyko Mažūno nuotr.

REDAKTORĖ
Rita Bočiulytė
r.bociulyte@kl.lt

LITERATŪRINĖS DALIES
SUDARYTOJAS
Gintaras Grajauskas
grajauskas@gmail.com

DIZAINERĖ-MAKETUOTOJA
TECHNINĖ REDAKTORĖ
Alma Pušinskaitė

KALBOS REDAKTORĖ
Jurga Dambrauskaitė

ADRESAS Naujojo Sodo g. 1A,
„K centras“, 92118 Klaipėda

REKLAMOS SKYRIUS
Tel.: (0 46) 397 715, (0 46) 397 711

PLATINIMO TARNYBA
Tel. (0 46) 397 713

LEIDĖJAS
© 2026 UAB „Ilda“

SPAUDINO
UAB „Spaudos kontūrai“

TIRAŽAS 7 500

Platinamas su laikraščiu „Klaipėda“
kartą per mėnesį, taip pat „Duris“ galima įsigyti
„Klaipėdos“ laikraščio redakcijoje Klaipėdoje arba
užsiprenumeruoti atskirai Lietuvos pašte

ISSN 2351-5848

Rankraščiai nereцензуojami
ir negražinami

VIRŠELYJE
1 psl. – Mindaugo Petrulio kaligrafijos kūrinys. 2026.
4 psl. – Živilės Dementavičiūtės nuotr.

ŽURNALĄ REMIA

MRF MEDIJŲ
RĖMIMO
FONDAS

Žurnalo „DURYS“ veiklai Medijų rėmimo fondas
2026 m. skyrė 31 904 Eur.

DIENA
MEDIA
N · E · W · S

TURINYS

MUZIKA

- Žaneta SKERSYTĖ. „Istorijos dvasia“ – atgarsį širdyse suradęs muzikos ir atminties vakaras
Klaipėdoje 4
- Žaneta SKERSYTĖ. P. Vaitekutis: jaučiu, kad esu menininkas iš prigimties 8

KULTŪROS ISTORIJA

- Daiva KŠANIENĖ. Prisimenant iškilius Rytų Prūsijos meno kūrėjus. Romantikui rašytojui ir
kompozitoriui E. Th. A. Hoffmannui – 250 metų 19

PARODŲ SALĖSE

- Ignas KAZAKEVIČIUS. Kartotės horizontas 24
- Birutė SKAISGIRIENĖ. Septynių spalvų žvaigždynas E. Žvaigždino paletėje 30
- Skaistė MARČIENĖ. Kraštovaizdis Lietuvos fotografijoje 34

KINAS

- Andrius RAMANAUSKAS. J. Lennonas, užkasti milijonai ir beprotiška terapija danų miškuose 40

GINTARO LAŠAI

- Sandra ABRUTYTĖ. Rašytoja V. Butautis: mūsų gyvenimuose viskas susiję gerokai labiau,
nei suvokiame 42
- Nijolė DRUNGILAITĖ. Eilėraščiai 52
- Nijolė KLIUKAITĖ. Mokėti skaityti. Iš rašomo novelių romano „Žmona“, skirta rašytojos, pirmosios
lietuvių beletristės Liudvikos Didžiulienės 170-osioms gimimo metinėms 55
- Dainius SOBECKIS. Eilėraščiai 57
- Alma RIEBŽDAITĖ. Griūvantis rojus 60

„Istorijos dvasia“ – atgailos muzikos ir atminties vakaras

Sausio 14-osios vakarą Klaipėdos valstybinio muzikinio teatro salėje „Jūra“ nuskambėjo koncertas „Istorijos dvasia“, dedikuotas Sausio 13-osios – Laisvės gynėjų dienos – 35-mečiui ir Klaipėdos krašto dienai. Tai buvo vakaras, per muziką įprasminęs gyvą atmintį, susitelkimą ir viltį.

Žaneta SKERSYTĖ

jautriai įsiliejo į bendrą muzikinę tėkmę, suteikdami J. Brahmsui muzikai vidinės šilumos ir šviesos.

Muzikinės jungtys

Jau nuo pirmųjų akordų buvo juntama ypatinga vakaro atmosfera – susikaupusi, gili ir kartu pakylėjanti. Klaipėdos valstybinio muzikinio teatro simfoninis orkestras, teatro choras ir Klaipėdos koncertų salės choras „Aukuras“, diriguojami Klaipėdos valstybinio muzikinio teatro vyriausiojo dirigento Tomo Ambrozaičio, atliko du prasme susišauckiančius kūrinius – Broniaus Kutavičiaus „Dzūkiskąs variacijas“ ir Johaneso Brahmsio „Vokiškąjį Requiem“.

B. Kutavičiaus kūrinys skambėjo kaip ritualinis įvadas – archajiškas, pulsuojantis, giliai išsakniškas lietuviškoje pasaulėjautoje. Dzūkijos folkloro dvasia, monotoniški ritminiai modeliai ir subtiliai plėtojamos variacijos kvietė klausytojus į vidinę kelionę, kurioje gamta, tradicija ir istorija susiliejo į vientisą garsinį patyrimą.

Po šio susitelkimo J. Brahmsio „Vokiškasis Requiem“ atsivėrė visa savo emocine ir dvasine didybe. Skirtingai nei tradiciniai *requiem*, šis kūrinys skirtas ne mirusiesiems, o gyviesiems – jų paguodai, stiprybei ir vilties paieškai. Septynių dalių muzikinė dramaturgija vedė iš netekties ir skausmo į ramybę, susitaikymą ir šviesą, itin jautriai rezonavusią tiek su Sausio 13-osios, tiek su Klaipėdos krašto istorinėmis patirtimis.

Klaipėdos muzikinio teatro solistai Beata Ignatavičiūtė ir Steponas Zonys subtiliai ir

Profesionalų bendrystė

Vakaro iškilmingumą vainikavo išskirtinė profesionalių kolektyvų sinergija. Klaipėdos valstybinio muzikinio teatro simfoninis orkestras, jungiantis aukščiausio lygio muzikantus, dar kartą patvirtino savo brandą, lankstumą ir gebėjimą imtis didelės apimties simfoninių opusų.

Prie orkestro prisijungė teatro choras ir Klaipėdos koncertų salės choras „Aukuras“ sukūrė galingą, sodrų ir emociškai įtaigų skambesį. Vienas ryškiausių Vakarų Lietuvoje chorų „Aukuras“ išsiskyrė balsų tembrų darna, atlikimo tikslumu ir emociiniu atvirumu, o Muzikinio teatro choras pademonstravo ilgametę sceninę patirtį ir gebėjimą interpretuoti sudėtingą chorinį repertuarą. Šių dviejų kolektyvų susitikimas scenoje virto tikru meniniu dialogu.

Prie orkestro, solistų ir chorų šįkart prisijungė žinomi dirigentai ir chormeisteriai Adrija Čepaitė, Kęstutis Jakeliūnas ir Vytautas Valys, papildę choristų gretas. Ši simbolinė menininkų bendrystė dar labiau sustiprino koncerto prasmę.

Suskambo širdyse

Dar prieš koncertą klausytojai buvo pakviesti į pažintinį pokalbį, leidusį ▶

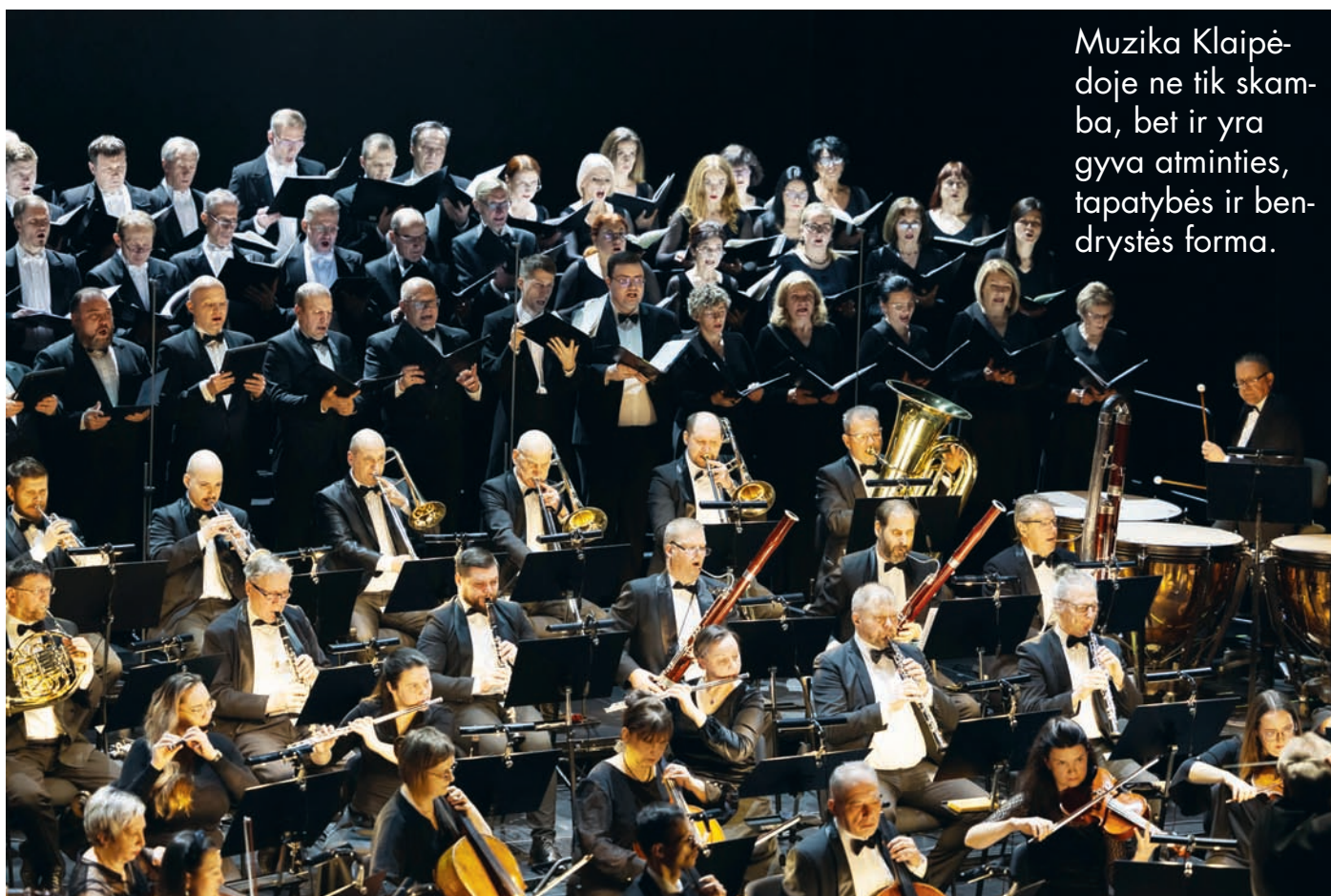
Klaipėdos valstybinio muzikinio teatro koncertas „Istorijos dvasia“

garsį širdyse suradęs vakaras Klaipėdoje

rijos dvasia“.

Dominyko Mažūno nuotr.

Muzika Klaipėdoje ne tik skamba, bet ir yra gyva atminties, tapatybės ir bendrystės forma.

◀ giliau pasinerti į vakaro programą ir jos idėjinį lauką. Pristatydamas J. Brahms'o gyvenimą ir jo kūrinį „Vokiškasis Requiems“, Klaipėdos Stasio Šimkaus konservatorijos Muzikos teorijos skyriaus IV klasės mokinys Jokūbas Kulevičius (mokytoja Laima Sugintienė) atvėrė istorinius, filosofinius ir muzikinius jo klodus.

Koncerto klausėsi gausus būrys muzikos gerbėjų, tarp jų – ir Klaipėdos S. Šimkaus konservatorijos moksleiviai. Salėje vyravo susikaupimas, o po paskutinių akordų nuskambėjo ilgi, nuoširdūs plojimai. Išeidama iš salės, viena klausytoja taikliai apibūdino viso vakaro emociją: „Ši muzika suskambo širdyje.“

„Šis koncertas tapo ir prasmingu istorinių datų paminėjimu, ir tikru pasididžiavimu mūsų meno kolektyvais. Džiaugiamės įstabilia metų pradžia ir tuo, kad Klaipėda turi tokius profesionalus, kartu kuriančius gyvą, stiprią ir prasmingą kultūrą“, – po koncerto sakė Klaipėdos valstybinio muzikinio teatro vadovė Goda Giedraitytė.

Koncertas „Istorijos dvasia“ dar kartą patvirtino, kad muzika Klaipėdoje ne tik skamba, bet ir yra gyva atminties, tapatybės ir bendrystės forma.

P. Vaitekutis: jaučiu, kad esu menininkas iš prigimties

Petras Vaitekutis groja klarnetu Klaipėdos valstybinio muzikinio teatro simfoniniame orkestre, kuriame ne tik tobulėja kaip profesionalas, bet ir jaučiasi lyg namuose. Grįžimas į gimtąjį uostamiestį leido jam derinti karjerą su gyvenimo ritmu, prie kurio įpratęs nuo vaikystės: pažįstamos gatvės, jūra, draugai ir šeima, kurie kuria tvirtą atramą. „Savų, pažįstamų veidų ir miesto ritmas – ramesnis, gyventi čia gera“, – sakė Petras, apibūdindamas, kodėl Klaipėda jam tokia svarbi. Čia jis ne tik atlieka solines partijas, bet ir aktyviai prisideda prie orkestro gyvenimo kaip klarnetų grupės reguliatorius.

Žaneta SKERSYTĖ

Petras – ne tik solistas ir kamerinės muzikos atlikėjas, bet ir didelis orkestrinės muzikos gerbėjas. Didelė simfoninė orkestruotė jam teikia daugiausia emocinės ekstazės: „Grodamas dideliame kolektyve patiriu, kaip muzika supa mane iš visų pusių, ir pats tampu jos dalimi.“ Tokia profesionalumo, draugystės ir aistros muzikai harmonija formuoja jo unikalų balsą orkestre ir leidžia mėgautis kiekvienu pasirodymu.

Už scenos ribų Petras ieško pusiausvyros ir naujų iššūkių: sportas, ypač bėgimas, padeda išsikrauti, filosofija, kosmologija ir fizika – pažinti pasaulį kitaip, o barberio amatas suteikia galimybę kūrybiškai reikštis už muzikos ribų. Šios veiklos jam padeda ne tik atsipalaiduoti, bet ir atgaivina vidinę energiją, kurią vėliau jis atiduoda scenai.

Pirmieji prisiminimai

– *Kai prisimenate vaikystę, koks pirmasis su muzika susijęs vaizdas ar jausmas iškyla mintyse?*

– Bandydamas prisiminti pirmąjį sąlytį su muzika savo gyvenime, atsiduriu pavieniuose vaizdiniuose iš to savo gyvenimo laikotarpio, kai apskritai dar sunku atkurti tikslią įvykių chronologiją. Mama jau nuo priešmokyklinio amžiaus supažindino mane su muzika ne tik jos klausantis, bet ir labai skatino pačiam visur dalyvauti – „patriukšmauti“ su įvairiais barškučiais, padainuoti, pagroti išilgine fleita, paskambinti pirmąsias natas pianinu.

Be manęs, šeimoje augo dvi sesės Vilija ir Monika, kurios griežė smuikais, o brolis Ernestas įgijo violončelės specialybę. Visi mokėmės Eduardo Balsio menų gimnazijoje. Vargšai mūsų kaimynai, kuriems teko gyventi šalia mūsų – muzikantų šeimos, labai sąžiningai ir ilgai jiems koncertuo-

davusios. Jų kantrybė tikrai nusipelno ne vieno medalio (*juokiasi*).

Apskritai pirmieji prisiminimai kyla iš laiko, kai mama supažindino mane su muzika per pamokėles namuose, vesdavosi kartu muzikuoti jos įkurtoje kapeloje „Birutės kapela“, pati grodavo akordeonu ir pianinu per mūsų ankstyvuosius gimtadienius, o mes sau smagiai šokdavome.

Nepakartojama patirtis

– *Mokėtės Klaipėdos Eduardo Balsio menų gimnazijoje. Ar tai buvo džiaugsmas, ar iššūkis?*

– Sumeluočiau bandydamas į šį klausimą atsakyti vienareikšmiškai. Galvodamas apie tai, vis atsiremiau į tam tikrą paradokšą: ta pati patirtis, prisimenama skirtingu metu, kelia vis kitokias emocijas. Mokantis gimnazijoje iššūkių tikrai buvo daug, bet ar yra vaikų, kuriems mokykloje būna lengva (*juokiasi*)?

Manau, tai labai natūralu, nes tuo laikotarpiu išgyvename daugybę pirmų kartų, turime daug galimybių suklysti ir pasitaisyti, galime atrasti savo talentus arba juos ignoruoti. Atsiranda daug laisvės rinktis savo kelią, ir visi – sąžiningai ar nesąžiningai – bandome kaip galime geriau.

Nenoriu pasakyti, kad po gimnazijos gyvenimas tapo lengvesnis – galbūt net atvirkščiai. Tai ir sukuria tam tikrą perspektyvą ir šviesų džiaugsmą prisimenant tas „pirmąsias pasaulio problemas“ iš gimnazijos laikų. Vis dėlto manau, kad tai buvo nepakartojama patirtis, tarsi labai ilgas improvizuotas filmas. ►

Klaipėdietis klarnetininkas P. Vaitekutis yra grojęs ne viename orkestre, aktyviai koncertuoja kaip solistas ir kamerinės muzikos atlikėjas, kuria dainas.
Domo Rimeikos nuotr.

P. Vaitekutis groja Klaipėdos valstybinio muzikinio teatro simfoniniame orkestre. 2025 m.
Dainiaus Kažukausko nuotr.

Solo su Panevėžio muzikinio teatro simfoniniu orkestru. 2023 m. Gintaro Lukoševičiaus nuotr.

◀ Esu be galo dėkingas mokytojams, kurie padėjo skleisti ir darė tai su begaliniu atsidavimu. Jie labiausiai prisidėjo prie to, kad ši patirtis būtų tokia, jog šiandien tikrai norisi sakyti: Eduardo Balsio menų gimnazija yra nuostabi mokykla.

Pakeitė specialybę

– Fortepijonas tapo jūsų pirmuoju instrumentu?

– Įstojus į gimnaziją – taip. Iš tiesų negaliu tiksliai prisiminti, ar tai buvo mano paties pasirinkimas – manau, kad apsispręsti padėjo mama, tačiau tuo sprendimu tikrai džiaugiuosi. Fortepijonas yra tarsi mažas orkestras, savotiška preliudija į platesnį muzikos suvokimą ateityje. Simboliška ir tai, kad mokiausi pas savo mamos buvusią specialybės mokytoją Birutę Buinevičienę, su kuria dalyvavau tarptautiniuose pianistų konkursuose Klaipėdoje ir Kaune. Fortepijonas buvo pirmasis instrumentas, kuriam skyriau išties daug dėmesio. Stengiausi būti stropus ir, atrodo, man tikrai neblogai sekėsi.

VIZITINĖ KORTELĖ

Petras Vaitekutis gimė 1999 m. gruodžio 6 d. Klaipėdoje.

2006 m. įstojo į Klaipėdos Eduardo Balsio menų gimnaziją, kurioje mokėsi 12 metų. Pirmuosius ketverius metus jo pagrindinė specialybė buvo fortepijonas (mokytoja Birutė Buinevičienė), o nuo penktos klasės pasirinko klarneto specialybę ir likusius septynerius metus studijavo pas mokytoją Antaną Milerių. 2019 m. įstojo į Lietuvos muzikos ir teatro akademiją Vilniuje, kur studijavo muzikos atlikimo meną (klarnetas) ir pedagogiką. 2023 m. įgijo muzikos atlikimo meno bakalauro laipsnį, klarneto studijas tęsdamas Rimvydo Savicko (dvejus metus) ir Antano Taločkos (dvejus metus) klasėse. Profesinę orkestro muzikanto karjerą pradėjo 2016–2017 m. Palangos orkestre.

2019–2022 m. dirbo muzikantu Valstybiniame pučiamųjų instrumentų orkestre „Trimitas“.

2022–2024 m. buvo Panevėžio muzikinio teatro ir pučiamųjų instrumentų orkestro „Garsas“ muzikantas.

Nuo 2024 m. iki šiol yra Klaipėdos valstybinio muzikinio teatro simfoninio orkestro muzikantas, o nuo 2025 m. rudens klarnetų grupėje eina reguliatoriaus pareigas (anksčiau – tutti pozicija). Nuo 2025 m. sausio taip pat dirba orkestro muzikantu Palangos orkestre.

P. Vaitekutis keturis kartus tapo Respublikinio Juozo Pakalnio jaunųjų solistų konkurso laureatu (I, II ir III vietos), tris kartus – tarptautinio konkurso „Jaunasis muzikantas“ Latvijoje laureatu (II ir III vietos), pelnė trečiąją vietą Pirmajame respublikiniame Algirdo Budrio medinių pučiamųjų instrumentų konkurse, o 2019 m. tapo konkurso „Kauno Sonorum“ laureatu.

Keturiuose koncertuose pasirodė kaip solistas su Klaipėdos valstybinio muzikinio teatro simfoniniu orkestru. Aktyviai koncertuoja kaip solistas ir kamerinės muzikos atlikėjas, dalyvavo dėstytojų iš Latvijos, JAV ir Didžiosios Britanijos meistriskumo kursuose.

Be muzikinės veiklos, taip pat turi profesionalios patirties vyrų plaukų kirpimo srityje (barberis).

– *O perėjimas prie klarneto – ar tai buvo vidinis sprendimas, ar aplinkybių nulemtas pasirinkimas?*

– Būdamas dešimties kažkodėl buvau įsitikinęs, kad ateityje nenoriu būti solistas – labai gerai atsimenu, jog tai mane gąsdino. Galbūt tuo metu tiesiog neįsivaizdavau kitokios

Solo su Panevėžio muzikinio teatro pučiamųjų instrumentų orkestru „Garsas“. 2024 m.

Gintaro Lukoševičiaus nuotr.

Palangos orkestro profesinio meistriškumo seminare 2025 m.
Aldo Kazlausko nuotr.

P. Vaitekutis 2023 m.

Asmeninio albumo nuotr.

ateities grojant fortepijonu, o gal buvau penylyg susidomėjęs tuo, kaip sesuo Vilija, kuri, be savo specialybės – smuiko, papildomai grojo klarnetu. Tai man darė didelį įspūdį: labai patiko klarneto tembras, jo sudėtingas ir įdomus dizainas. Visa tai skatino mano smalsumą – norėjau pats pabandyti.

Nors nuo penktos klasės pakeičiau specialybę, fortepijonas visą laiką liko šalia. Dar kelerius metus grodavau kartu su kitais pianistais egzaminuose, o apskritai fortepijono turtingas repertuaras iki šiol užima labai svarbią vietą mano širdyje.

Ryšys visam laikui

– Ilgas laikas su tuo pačiu mokytoju formuoja ne tik muzikantą, bet ir žmogų. Ką jums reiškė ryšys su mokytoju Antanu Mileriumi, su kitais pedagogais? ►

P. Vaitekutis vaikystėje.

P. Vaitekutis 2006 m.

Su mokytoja B. Buinevičiene 2010 m.

Su koncertmeistere Nina Dmitrijeva ir mokytoju A. Mileriumi, 2018 m.
Asmeninio albumo nuotr.

◀ – Jau nuo pirmųjų apsilankymų A. Mileriaus pamokose žinojau, kad pakliuvau pas nepaprastą mokytoją. Nepabijosiu pasakyti, kad jis man buvo tarsi antras tėvas – tikras pavyzdys ir moralinis mentorius. Su šypsena visada prisimenu specialybės pamokas, kai muzikavimas ne visuomet būdavo pagrindinė priežastis susitikti (*juokiasi*). Labai džiaugiuosi, kad galėjau su juo būti atviras, nes visada jaučiau, jog būsiu priimtas toks, koks esu.

Lygiai taip pat branginu santykį su B. Bui-nevičiene, su kuria mokykloje iš esmės ir prasidėjo mano pagrindinė atlikėjo kelionė. Man šiek tiek paaugus, be abejo, keitėsi ir augo mūsų tarpusavio santykis, tačiau tarpusavio ryšys visada išliko. Džiaugiuosi, kad ji manimi tikėjo ir pasitikėjo, nuolat palaikė ir skatino muzikuoti, o ypač vyresnėse klasėse suteikė daug laisvės, dėl kurios jaučiausi beveik kaip studentas.

Ryšys su pagrindinių specialybių pedagogais, taip pat ir su kitų disciplinų mokytojais man buvo tarsi ramybės šaltinis. Kartais būdavo tikrai sunku – išgyvenant paauglišką vidinį chaosą ar nusiminus dėl nesėkmių, tačiau net ir neilgi, nuoširdūs pokalbiai su jais labai pakylėdavo. Tai be galo svarbu – tai ryšys visam gyvenimui, kuris vis sugrįžta vėl susitikus, pasidalijus, kaip sekasi eiti gyvenimo keliu, o dabar jau ir pačiam viduje norint paklausti to paties buvusio mokytojo.

Man taip labai patiko chemija, matematika, muzikos harmonijos pamokos, o šių dalykų mokytojai buvo itin charizmatiški. Kiekvienas jų turėjo daug žavesio, ikoniškų pasisakymų ir frazių. Tai buvo bendravimu, supratingumu ir vidinių vertybių augimu turtingas laikotarpis. Eduardo Balsio menų gimnazija ir visa jos bendruomenė buvo unikali tuo, kad padėjo skleisti tomis kryptimis, kurios mane labiausiai traukė. Visa tai – didžiulė privilegija ir vertybė.

Rasti laiko gyventi

– *Gal buvo akimirka su mokytojais ar kažkieno išstarta lemtinga frazė, kuri iki šiol jus lydi scenoje?*

– Per visą mokymosi laikotarpį tokių frazių, palinkėjimų ar padrąšinimų buvo labai daug. Visi muzikos dalykų pedagogai mane kažkuo naujai papildė, todėl džiaugiuosi,

kad teko mokytis ne pas vieną. Manau, viena svarbiausių idėjų, kurią padėjo perprasti dėstytojai, yra tai, kad scenoje iš tiesų reikia stengtis pasimėgauti tuo, kas vyksta. Nepaisant viso streso ir įtampos, svarbu pabandyti patekti į vadinamąją plaukimo (angl. *Flow*) būseną, kurioje pasimiršta laiko sąvoka, leidžiama sau tikrai įsijausti į tai, kas skamba, ir atiduoti emocinę duoklę. Tačiau yra dar vienas, ne mažiau svarbus motyvas: be viso to laiko, kurį skiriame praktikai, įdirbiui ir gilinimuisi, turime rasti laiko ir gyventi.

Vienas pedagogas visada mėgdavo sakyti, kad atlikdami muziką turime apie ką nors papasakoti, o jeigu kasdienybėje vien tik groši – ar įdomios bus tavo pasakos? Ši mintis mane lydi iki šiol.

– *Kada pirmą kartą pagalvojote: „Taip, aš noriu būti muzikantas“?*

– Kartais galvoju, ar iš tiesų egzistuoja likimas, prigimtis?.. Nors negaliu sau į šį klausimą vienareikšmiškai atsakyti, jaučiu, kad esu menininkas iš prigimties. Dar mokydamasis gimnazijoje buvau patyręs kelias vidines krizes – svarsčiau, ar nesu tiesiog susiklosčiusių aplinkybių rezultatas. Kadangi nuo vaikystės mane supo muzika, gal automatiškai joje atsідūriau ir pats?..

Daviau sau erdvės, ir tas tikrasis vidinis noras pats pasibeldė maždaug dešimtoje ar vienuoliktoje klasėje. Man būti muzikantu yra gana natūralus pojūtis – nereikia sau meluoti ar bandyti įtikinti kitus, kad tai, ką darau, yra nuoširdu. Turbūt tai ir yra mano atsakymas ir patvirtinimas, kad esu savo vietoje.

Plėtė akiratį

– *Studijos Lietuvos muzikos ir teatro akademijoje dažnai būna lūžio taškas. Kaip šis laikotarpis jus pakeitė kaip atlikėją ir kaip asmenybę?*

– Išvykimas iš Klaipėdos studijuoti Vilniuje tapo pirmąja proga išmėginti jėgas gyvenant savarankiškai, pagal savo taisykles, pajusti nekontroliuojamos laisvės skonį ir jos kainą. Kaip atlikėjas susipažinau su naujomis muzikavimo idėjomis, atsirado daugiau progų groti kamerinėse sudėtyse, simfoninio ir pučiamųjų orkestro sesijose. Visa tai plėtė mano akiratį.

Susipažinau su daugybe muzikantų iš įvairių miestų, o naujos pažintys, žinoma, atvėrė duris ir naujoms, neformalioms patirtims. Iš tiesų nauja socialinė aplinka atnešė ir naujų iššūkių, nes gimnazijoje augau tarsi šiltnamyje. Teko susitaikyti su tuo, kad atsakomybė jau gula ant mano pečių – tai nemažas pokytis bet kuriam jaunuoliui.

Studijuodamas pradėjau rimtai svarstyti, ką norėčiau daryti toliau. Visi apmąstymai ir vidinės teorijos turėjo pereiti per realius, materialius patikrinimus, ir tai, be abejo, prisidėjo prie vidinio aiškumo – kokia ateitis mane tenkintų ir ko man reikia, kad jausčiausi iš tiesų laimingas.

Be abejonės, pradėjęs studijuoti dar buvau labai naivus. Man reikėjo išmokti atpažinti, kada žmonės su manimi yra nuoširdūs, taip pat pačiam susiformuoti vertybinį stuburą. ▶

Petras su seserimi Vilija po LMTA studijų diplomų teikimo. 2023 m.

◀ Pasaulis yra didelis ir be galo įvairus, o aš jame pamažu kūriau savo asmenybės ir profesinės kompetencijos braižą.

Groti orkestre

– *Pirmasis orkestras, pirmos repetitijos, pirmos scenos baimės – ką labiausiai prisimenate iš savo profesinės pradžios?*

– Kadangi į sceną pradėjau lipiti labai anksti, tuo metu nebuvau itin sąmoningas ir sunkiai galėjau interpretuoti, ką iš tikrųjų išgyvenu. Dabar jau galiu pasakyti, kad tie pirmieji atsakingi pasirodymai daugiausia buvo milžiniškas adrenalinas, tunelinis matymas, drėgnos ir šaltos rankos – visa įprasta streso somatika.

Iš pirmojo grojimo orkestre patirties vienas prisiminimas mane lydi iki šiol ir yra labai ryškus emociškai. Tai mano pirmoji repeticija orkestre. Vieną dieną specialybės mokytojas Antanas pasiūlė nuvažiuoti pagroti Klaipėdos Stasio Šimkaus konservatorijos pučiamųjų instrumentų orkestre. Man tada buvo 12 metų – žinoma, labai jaudinausi, bet kartu be galo norėjau.

Atvykau į konservatorijos bendrabutį, kuriame tuo metu vyko repeticija. Jaunimas bendravo, kažkas grojo, ruošėsi, kažkas juokavo – tvyrojo bendras šurmulys. Visi buvo bent dvejis ar daugiau metų vyresni už mane, nedrąsiai jaučiausi tarp jų. Prasadėjus repeticijai ir vadovui Zenonui Šimkui pasiūlius kartu pagroti kelis pratimus, pirmą kartą pajutau, ką reiškia būti apsuptam muzikos iš visų pusių, kaip erdvė ir mano kūnas rezonuoja nuo intensyvios garso vibracijos.

Tuo metu dar nesupratau, kokį pėdsaką tai manyje paliko, tačiau dabar, žvelgdamas atgal, jaučiu, kad tai ir buvo tas momentas, kai supratau, jog ir ateityje labai norėčiau groti orkestre.

Augino iš vidaus

– *Dirbote keliuose orkestruose skirtinguose miestuose. Ar jaučiate, kad kiekvienas jų paliko savitą pėdsaką jūsų muzikiniame balse?*

– Be abejonės. Man teko garbė dirbti su nemažai Lietuvos dirigentų ir pajusti kiek-

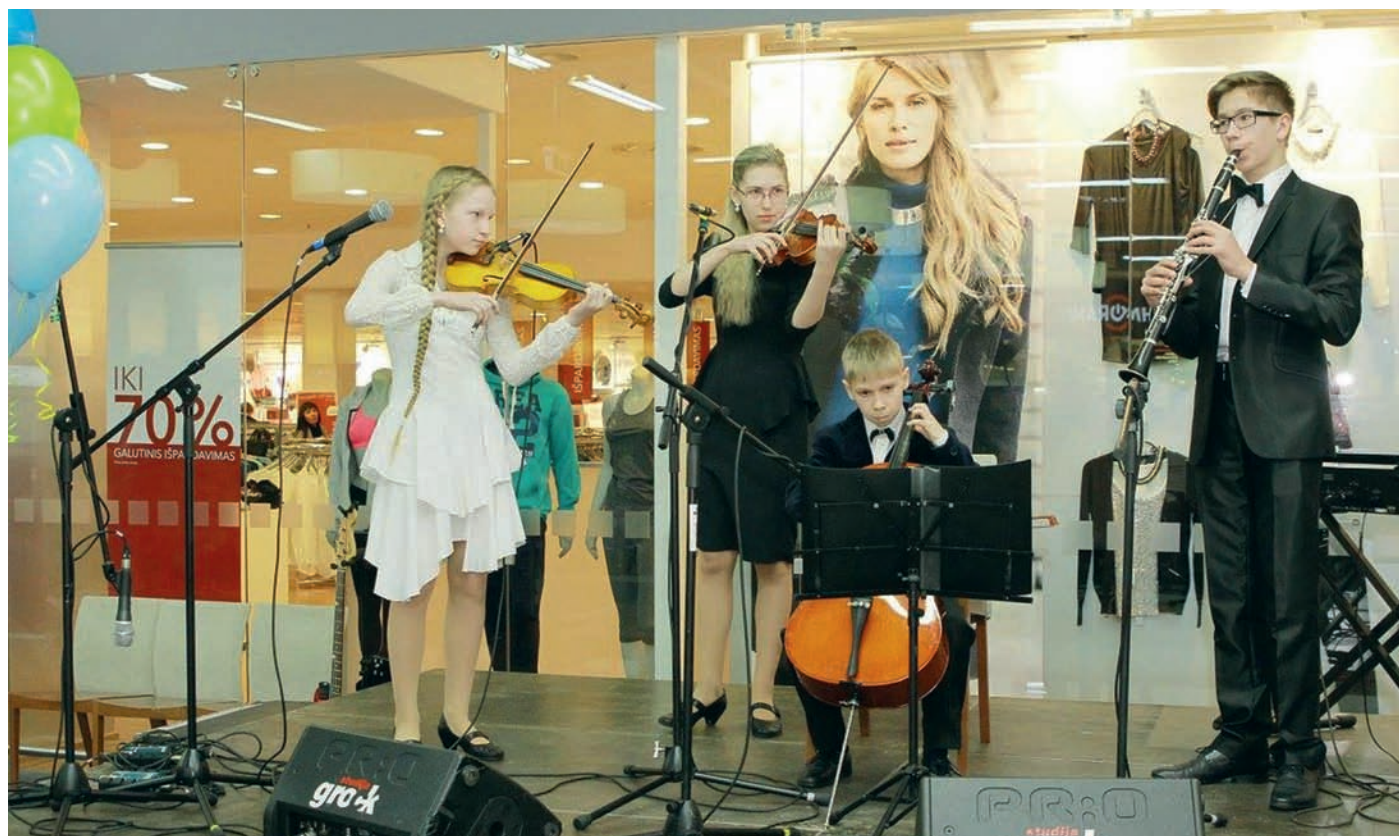
vieno jų savitą braižą. Visa tai dar kartą plėtė akiratį – teko groti daug įvairaus orkestrinio repertuaro, atsirado progų pasirodyti su orkestru kaip solistui, susipažinau su daugybe puikių žmonių pačiuose kolektyvuose. Visa ši patirtis augino iš vidaus, padėjo susikalibruoti savo požiūrį ir nuomonę įvairiais profesiniais bei tarpasmeniniais klausimais.

Ypač pozityvų pėdsaką paliko patirtis Panevėžio kolektyvuose. Iki šiol man sunku patikėti, kaip šiltai jie mane įsileido į orkestrų gyvenimą, kaip vertino, skatino augti profesiskai, suteikė galimybių groti solo su orkestru. Santykis su dirigentu Martynu Bražu ir kolegomis iš orkestrų buvo labai nuoširdus ir paprastas. Dirbdamas ten patyriau savotišką meninę rehabilitaciją.

Esu dėkingas už visas iki šiol turėtas progas ir galimybes patirti bei išgyventi skirtingas, savitas kolektyvų dinamikas.

– *Klaipėdos valstybinio muzikinio teatro simfoninis orkestras – ar tai grįžimas namo, ar naujas etapas jūsų gyvenime?*

– Čia tikrai galiu sakyti, kad visų pirma tai yra grįžimas namo. Savos, pažįstamos

Groja šeima: Petras, seserys Vilija ir Monika, brolis Ernestas.

gatvės, veidai, namai, jūra, o ir pats miesto ritmas – ramesnis. Jau ilgokai mano galvoje sukosi mintis pabandyti sugrįžti namo, į Klaipėdą.

Manau, kad tai buvo žingsnis, susijęs su noru įsitvirtinti savo mieste ir čia gyventi, todėl buvo labai malonu sulaukti pozityvios reakcijos tiek iš dabartinės Klaipėdos valstybinio muzikinio teatro klarnetų grupės, prie kurios prisijungiau, tiek iš vyriausiojo dirigento Tomo Ambrozaičio. Nuoširdžiai dėkoju, kad buvau išgirstas.

Taip pat labai džiugina galimybė dirbti kartu su buvusiu savo pedagogu A. Mileriumi. Tai buvo viena iš mano svajonių, ir be galo džiaugiuosi, kad ji išsipildė.

Scena – mokytoja

– O tapimas teatro orkestro klarnetų grupės reguliatoriumi reiškia dar didesnę atsakomybę?

– Asmeniškai esu labai dėkingas klarnetų grupei už parodytą pasitikėjimą ir palaikymą. Jaučiuosi reikalingas ir noriu prisidėti taip, kaip galiu geriausiai – tiek grodamas, tiek būdamas bendrystėje su kolegomis ir draugais. Jau nuo pirmųjų darbo dienų kolektyve jaučiausi labai patogiai, nes grupėje tapome gana artimi.

Nors pradžioje teko išmokti nemažai naujo repertuaro, kolegoms visada pagelbėdavau – laikėmės ir laikomės kaip kumštis. Taip pat esu dėkingas vyriausiajam dirigentui T. Ambrozaičiui ir visai Klaipėdos valstybinio muzikinio teatro bendruomenei, kuri tam pritarė ir suteikė galimybę augti bei tobulėti.

– Jums teko dalyvauti konkursuose, o tai ne tik apdovanojimai, bet ir vidinės kovos. Ką sužinojote apie save dalyvaudamas konkursuose?

– Nors niekada nenorėjau sau to pripažinti, vis dėlto turiu pasakyti, kad smagu sveikai pakonkuruoti. Menas, sakyčiau, yra beveik kaip polius sportui, tad konkursas tampa tam tikra jausmų ir preciziškos mechanikos sinteze.

Dėl jautraus vidaus, stipraus atsakomybės jausmo ir perfekcionizmo aš labai sunkiai išgyvendavau pasirodymus konkursų scenose. Tas vidinis noras pasirodyti nepriekaištingai buvo ir stiprus variklis

P. Vaitekutis ir jo šeima: mama Birutė, tėtis Gintautas, seserys Monika ir Vilija, Vilijos sūnus Jokūbas ir brolis Ernestas. 2025 m.
Asmeninio albumo nuotr.

progresuoti, ir kartu labai varginantis stresas.

Manau, kad apskritai pati scena yra neišvengiama mokytoja. Kiekvienas išėjimas į sceną – tai naujas iššūkis, per kurį po truputį išmoksti geriau valdyti situaciją, o ne leisti jai valdyti tave. Scenoje matai, kaip laikui bėgant auga tavo profesiniai įgūdžiai ir kaip keičiasi gebėjimas susidoroti su stresu. Manau, kad ir šiandien, eidamas į sceną, vis dar augu – nejučiu stagnacijos ir toliau tobulėju. Dabar jau nebeplaku savęs taip stipriai, jei nepavyksta visko atlikti taip, kaip norėčiau, tačiau tai nėra nuolaidžiavimas sau – veikiau suvokimas, kad visada egzistuoja atsitiktinumų erdvė. O apskritai tobulų juk nėra – visi mes žmonės.

Malonumas ir hobis

– Grojate kaip solistas, kamerinės muzikos atlikėjas ir orkestro narys. Kurioje iš šių erdvių jaučiatės arčiausiai savęs?

– Geriausiai jaučiuosi orkestre. Nors orkestre tenka atlikti ir svarbių solinių partijų, streso išgyvenu gerokai mažiau nei grodamas solo ar kamerinėje muzikantų sudėtyje. Apskritai mane labiausiai traukia didelės simfoninės orkestruotės – grodamas dideliame kolektyve patiriu daugiausia emocinės ekstazės, girdėdamas muziką, kuri mane supa iš visų pusių, ir pats tapdamas jos dalimi. Esu didelis tankios ir plačios muzikinės harmonijos gerbėjas. ►

Petras su Emilia. 2026 m.

Asmeninio albumo nuotr.

◀ – *Be muzikos, teko išbandyti ir kitą profesiją – esate barberis?*

– Su šia profesija susipažinau dar būdamas paauglys, maždaug 14-os. Pradėjau domėtis vyriškų šukuosenų madomis, žiūrėti daug turinio „YouTube“ platformoje ir taip savarankiškai mokytis pagrindų. Pirmieji mano klientai buvo brolis ir tėtis, kuriems esu labai dėkingas už drąsą – jie leido man juos „pagražinti“.

Eksperimentuodavau su savo plaukais, skaičiau apie įvairių plaukų kosmetiką, ir visa tai mane vis labiau įtraukė. Galiausiai tarp klientų atsirado ir bendraklasiai bei draugai. Man tai buvo ir tebėra malonumas – hobis. Prieš porą metų visiškai netikėtai per socialinius tinklus gavau pasiūlymą įsidarbinti *barbershops* Vilniuje. Labai apsidžiaugiau, nes tuo metu net nebūčiau pagalvojęs, kad galėčiau tuo užsiimti profesionaliai.

Tai tapo ypatinga patirtimi ir nemenku iššūkiu. Sakyčiau, kad ši patirtis pakeitė ir mano vidinį pasaulį – susipažinau su barberių kultūra, kitokios „duonos“ kaina. Iki šiol

mėgaujuosi galėdamas papuošti žmones: gera matyti, kaip tai suteikia jiems daugiau pasitikėjimo savimi. Man tai dar viena meno forma ir vidaus išraiškos būdas.

Įdomiau gyventi

– *Tačiau noras groti nugalėjo?*

– Tiesą sakant, abi šios kryptys mane labai žavi. Jeigu reikėtų pasirinkti kažkurią vieną, manau, ilgai sukčiau galvą, ir vis dėlto, atsiskęs vienos ar kitos, liūdėčiau. Ir muzika, ir plaukų kirpimas mane papildė savaip, unikaliai. Muzikuodamas ir kurdamas muziką aš išreiškiu savo jausmus, o kirpdamas plaukus dirbu tarsi skulptorius. Man labai patinka įsivaizduoti ir formuoti galutinį rezultatą, atsižvelgiant į kliento veido bruožus, plaukų tekstūrą, bendrą stilių ir energiją. Nors iš pirmo žvilgsnio plaukų kirpimas gana mechaniškas procesas, gilindamasis pradėjau pastebėti, kiek daug reikšmės turi

mažos dizaino detalės, sukurtas siluetas, o galiausiai pradeda vystytis ir asmeniniai unikalūs sprendimai – tarsi mano vizitinė kortelė. Šiame procese yra tikrai daug paralelių su muzika, bet kartu viskas kitaip, pasireiškia labiau vizualiai ir materialiai, estetiškai. O kadangi kaip pasišventęs menininkas nemėgstu labai statiškos kasdienės rutinos, šios abi kryptys sukuria dinamikos, viena kitą papildo, ir man daug įdomiau gyventi.

– *Kai nesate scenoje ar repeticijose, kas padeda pailsėti ir atgauti vidinę pusiausvyrą – kokie pomėgiai ar veiklos už muzikos ribų?*

– Labai mėgstu sportą, ypač krepšinį. Didžioji dalis mano paauglystės vasarų prabėgo būtent krepšinio aikštelėse su bendraklasiais ir kiemo draugais, tačiau šiuo metu dažniau užsiimu bėgimo treniruotėmis, kurios mane labai atpalaiduoja ir pagerina tonusą. Nemeluosiu – kaip ir daugelis vaikinių, mėgstu leisti laiką prie kompiuterio, žaisdamas vaizdo žaidimus su draugais.

Taip pat domiuosi filosofija, kosmologija, fizika, metafizika. Visa tai mane atitraukia nuo kasdienybės, leidžia pagilinti vaizduotę, o kartais tiesiog nuoširdžiai išsijuokti ir pasikrauti vidinę socialinę bateriją. Labai mėgstu ir ledinio dušo terapiją. Jau kelerius metus ją periodiškai praktikuoju, esu ne kartą bridęs ir į ledo eketę. Suprantu, kad tai gali skambėti šiek tiek mazochistiškai, tačiau tai tikrai nepaprasta patirtis visam kūnui ir sielai, drįščiau rekomenduoti išbandyti.

Tiesiog muzika

– Kokia muzika jus lydi kasdienybėje, kai pats negroja – ar klausotės klasikos, ar ko nors kito?

– Paauglystėje išties klausiausi labai daug klasikinės muzikos, tačiau dabar – visiškai priešingų žanrų: popmuzikos, trapmuzikos, repo, elektronikos. Kai tiek daug laiko praleidžiu grodamas klasikinės muzikos kolektyvuose, natūraliai norisi kontrasto ir pajvairinimo. Manau, kad apskritai nėra tokio dalyko kaip gera ar bloga muzika – yra tiesiog muzika.

Labai mėgstu klausytis džiazio ir vis dar turiu viltį, kad ateityje išmoksiu improvizuoti ir galėsiu pagroti džiazio ansamblyje – saksofonu ar klarnetu.

– Šeima dažnai tampa tylia atrama menininko kelyje. Kokią reikšmę jūsų muzikiniame kelyje turėjo šeimos palaikymas?

– Esminę. Jeigu ne begalinis šeimos, ypač mamos palaikymas, abejoju, ar būčiau turėjęs vidinių jėgų, valios ir resursų šiai profesijai. Muzikanto kelias šiais laikais dažnai stigmatizuojamas kaip ne pats optimaliausias pasirinkimas – tiek dėl karjeros galimybių, tiek dėl aktualumo. Jaunam žmogui, augančiam su begale dirbtinių stimulų, sunku vidumi pajusti ir išgyventi gyvos klasikinės muzikos esmę ir reikšmę.

Dėl to nenuostabu, kad asmeniškai nuspręsti ir pasirinkti muzikavimą kaip profesiją yra drąsos reikalaujantis žingsnis. Tačiau man norisi tikėti, kad meno formos susigrąžins socialinę ir visuomeninę vertę bei aktualumą tarp jaunų, augančių žmonių. Galbūt šiuo metu tiesiog reikia tikėjimo ir kantrybės.

Atrasti kryptį

– Gal jūsų brolis ir seserys taip pat tapo muzikantais? Gal grojate kartu su savo tėvais?

– Abi seserys – Vilija ir Monika, taip pat brolis Ernestas baigė Eduardo Balsio menų gimnaziją, kaip ir aš. Seserys muzikos studijas tęsė Vilniuje, o brolis pasirinko programavimo studijas Kaune. Gera matyti, kad abi seseris lydi profesinė sėkmė, smuikais groja aukšto meninio lygio

Lietuvos kolektyvuose: Vilija – Lietuvos nacionaliniame simfoniniame orkestre, o Monika – Lietuvos nacionaliniame operos ir baleto teatre. Brolis gimnazijoje puikiai griežė violončele, tačiau baigęs mokyklą pasirinko kitą specialybę – programavimą. Aš didžiuojuosi, kad jis nuoširdus su savimi ir turėjo drąsos kardinaliai pakeisti savo profesinį profilį, o dabartiniai jo perspektyvūs rezultatai studijuojant byloja patys. Gyvenime visiems svarbu pažinti savo vidų, atrasti kryptį, kurioje jautiesi gerai, kurioje tiesiog įdomu ir smalsu dalyvauti ir skleistis. ►

Vilniaus barbershops „The good fellaz“. 2024 m.

Justino Steponėno nuotr.

◀ Dabar pradedu suprasti ir tai, kad jeigu nebūčiau pradėjęs muzikanto karjeros, galbūt būčiau studijavęs chemiją, fiziką ar matematiką. Kuo toliau, tuo labiau pradedu fantazuoti apie utopišką pasaulį, kuriame galėčiau vėl iš naujo pasimokyti gimnazijoje, įsigilinti ir suvokti daugelį pamokų visiškai kitomis akimis ir ausimis.

Mano patėvis, su kuriuo visi užaugome, deja, nėra muzikantas, o su mama negrojame. Tiek ji, tiek mes kasdienybėje atiduodame daug laiko darbui muzikoje, tad susitikus mieliau ir jaučiau tiesiog atsitraukti nuo darbų, pabūti kartu ir pabendrauti.

Kuria dainas

– Ar turite autorinių idėjų – gal kuriate muziką, aranžuotes ar ieškote savito muzikinio balso už atliekamo repertuaro ribų?

– Muzikos kūryba yra dar viena veikla, padedanti man atsipalaiduoti ir pasijusti laimingam. Kažkas ypatingo pačiam mėginti vidines idėjas išreikšti realybėje, dėl to jau nuo paauglystės pradėjau tai idealizuoti ir nedrąsiai pasvajoti apie galimybę sukurti kažką originalaus. Kūrybinis potencialas manyje ilgai ruošėsi – nuolat galvoju, kokioje platformoje man būtų geriausia ir smagiausia išreikšti savo idėjas. Prieš porą metų gero vaikystės draugo Airido Juciaus padedamas susipažinau su kompiuterine muzikos kūrybos programa – pradėjau rašyti tekstus ir kurti dainas.

Tuo metu Airidas domėjosi elektroninės muzikos kūryba, jo užsidegimas ir žinios mane labai įkvėpė ir tiesiog nesulaikiau – įsidrąšinau pabandyti. Pirmuosius mano bandymus jis labai palaikė, negailėjo patarimų – abu sėdėjome ir eksperimentavome. Taip, savotiškai žaisdamas, ir pajutau, kad ši platforma tikrai man. Laikas kuriant pradėjo tirpti tirpti, visai kaip vaikystėje, užsiimant kažkuo nauju ir įtraukiančiu su draugais. Apskritai manau, kad šis posūkis mus dar labiau suartino ir kaip draugus, o jo hobis nejučiomis užžiebė liepsną ir iš tiesų gana stipriai pakeitė mano gyvenimo kryptį ir tikslus. Tai verčia susimąstyti, kaip dažnai mes net nepastebime, kiek daug galime paveikti kitų žmonių gyvenimus. Visos draugystės, susitikimai, palinkėjimai ar tiesiog palaikymas gali padėti rasti dideliems pozityviems poky-

čiams, tolesnėms realizacijoms ir vidinėms pergalėms.

Kūrybos pradžioje viskas atrodė sudėtinga, vėliau jaučiau, kad pradedu suprasti daugiau, ir galiausiai suvokiau, koks gilus miškas atsiveria prieš akis. Slapyvardžiu „Sanomis“ kuriu lengvesnio šiuolaikiško žanro dainas su elektronikos takeliais, po truputį susipažįstu su daugiau išraiškos priemonių, ir mane tai labai įtraukia.

Dainose stengiuosi išsakyti tai, apie ką viešai nėra kalbama – kurti intymumą ir jautrumą, skatinti nuoširdumą sau ir kitiems, teisingumą. Manau, tai padeda dar geriau išreikšti savo vidinį pasaulį. Nors esu dar visiškai „žalioje“ studijoje, didžiuojuosi tuo, ką pavyko sukurti iki šiol, ir pamažu judu toliau.

Įkvepia ir praturtina

– Menininkus dažniausiai įkvepia meilė... O jus?

– Tai yra visiška tiesa, tačiau ne visada tik ji. Man asmeniškai kūryba veržiasi tuo metu, kai išgyvenu intensyvias emocijas ar patiriu nuostabą, naują suvokimą. Kartais tai gali būti ir ilgos vidinės kontempliacijos apie gyvenimą išvados. Tuo metu atrodo, kad tekstas tiesiog liejasi iš vidaus, norisi jį išsakyti ir įkūnyti materialiaame pasaulyje. Kai apima

Man būti muzikantu yra gana natūralus pojūtis – nereikia sau meluoti ar bandyti įtikinti kitus, kad tai, ką darau, yra nuoširdu. Turbūt tai ir yra patvirtinimas, kad esu savo vietoje.

Įkvėpimas kurti, atrodo, kad tuo metu nėra nieko svarbesnio. Apimtas jaudulio savaime noriu atiduoti save visą, kiek galiu, kad tik tas tyras jausmas neišblėstų, tad atsiranda daug energijos ir kantrybės bandyti, taisyti, tikrinti, ieškoti ir išreikšti tą tikrąją vidinę idėją. Įdomu, kad kuriant ir dirbant prie muzikos takelių, savaime „auga ir ausys“ – pradedu girdėti tai, ko kūrybos pradžioje

negirdėdavau, norisi švarinti kiekvieno instrumento garsą, o galiausiai elektroniniais instrumentais kurti savo unikalius tembrus. Tai tikrai gilus muzikinis procesas, kuriame reikia išmanyti begalę smulkių funkcijų, to anksčiau taip neįvertindavau kaip dabar. Visa tai, be abejonės, praturtina mano bendrą muzikos suvokimą, kurį galiu pritaikyti ir darbui orkestruose.

Žinoma, gyvenime ir mane įkvepia meilė. Apskritai gera būti kartu su mylima mergina, jausti jos nuoširdžią šilumą, kantrybę ir palaikymą mano kasdienybės sumulyje. Su Emilia Kozłowska susipažinome man grįžus į Klaipėdą, gana netikėtai, bet labai natūraliai. Emilia yra vokalistė, dainuoja Klaipėdos valstybinio muzikinio teatro chore, kartais atlieka solistės partijas spektakliuose. Žaviuosi jos profesionaliu dainavimu ir žinau, kad ji puikaus balso savininkė. Kadangi abu dirbame Muzikiniame teatre, pažintis buvo paprasta, turime daug bendro profesinėje srityje, ir jaučiu, kad tikrai suprantame vienas kito menišką vidų. Mūsų draugystė mane įkvepia būti geresniu žmogumi, progresuoti, nepasiduoti ir siekti vidinių tikslų, kurti ne tik muziką, bet ir geresnę savo versiją. Tikiu, kad ji išgyvena panašius jausmus, tad po truputį lipdome gyvenimą kartu, vienas kitą palaikydami kaip galime labiau, o mano kūrybos dainų žodžiuose jau po truputį atsispindi ir šios brangios draugystės akimirkos.

– Kas šiandien jus labiausiai skatina tęsti muziko kelią – žmonės, patirtys, vidinis poreikis? Kokie didžiausi tikslai?

– Be to, kad esu laimingas grodamas orkestruose, šiuo metu įkvėpimo labiausiai semiuosi kūryboje. Tai man nauja sritis ir kryptis, kurioje dar nesijaučiu išsisėmęs, todėl motyvacija dažniausiai kyla savaime. Kūrybos vaisiai auga iš santykių su žmonėmis, įvairių skaudžių ir laimingų patirčių, vidinio balso ir nuomonės – kitaip tariant, saviraiškos. Man iš tiesų patinka tas dinamiškas, kūrybiškas ir dažnai nenusėjamamas muzikanto gyvenimas.

Manau, kad visa, kas mane supa, prisideda prie mano muzikinio gyvenimo istorijos ir kelio. Šiuo metu mano didžiausias tikslas – saugoti artimuosius, draugystes, save, skleisti gyvenime kuo daugiau meilės ir kuo mažiau destrukcijos. Taip pat siekiu sėkmės ir būti išgirstas kūryboje, prisidėti prie profesionalios muzikos kūrybos.

Prisimenant iškilius Rytų Prūsijos meno kūrėjus Romantikui rašytojui ir kompozitoriui E. Th. A. Hoffmannui – 250 metų

Rytprūsiškojo romantizmo šaukliui, fenomenalaus, daugialypio talento menininkui, fantastui ir mistikui – rašytojui, kompozitoriui, dailininkui (ilustratoriui, karikatūristui), dirigentui, muzikos kritikui ir teisininkui Ernstui Theodorui Amadeui Hoffmannui (1776–1822) šiomet sausio 14 d. būtų sukakę 250 metų. Daugeliui jis daugiausiai žinomas kaip kompozitorius, muzikinių dramų ir operų kūrėjas. Bet nereikėtų nuvertinti ir literatūrinio E. Th. A. Hoffmanno palikimo.

Daiva KŠANIENĖ

Įvairiapusiški gabumai

Išsilavinusioje Karaliaučiaus teisininkų šeimoje gimusio E. Th. A. Hoffmanno įvairiapusiški, daug žadantys meniniai gabumai išryškėjo labai anksti. Tačiau, paklusdamas šeimos valiai, jis studijavo teisę Karaliaučiaus ir Berlyno universitetuose, nors kur kas labiau domėjosi ir nuodugniai studijavo pasaulinę filosofinę bei grožinę

E. Th. A. Hoffmannas (1776–1822).

literatūrą, gilinosi į J.-J. Rousseau, I. Kanto, W. Shakespeare'o, J. W. van Goethės ir kitų veikalus. Labiausiai E. Th. A. Hoffmanną viliojo kūryba – literatūros, muzikos, dailės...

Paskatintas žymaus Rytprūsių rašytojo, poeto, libretisto, literatūros žinovo F. L. Z.

Wernerio (1768–1822), jis pirmiausia ėmėsi literatūrinės veiklos, kuri visam gyvenimui tapo pagrindiniu jo pašaukimu. Įdomus, daugiabriaunis E. Th. A. Hoffmanno prozinis palikimas yra gana išsamiai, įvairiais aspektais ištyrinėtas ir įvertintas. ►

E. Th. A. Hoffmanno „Katino Murklio pažiūros į gyvenimą“.

E. Th. A. Hoffmanno „Miserere in b-Moll“.

◀ Kur kas kuklesnio dėmesio sulaukė jo muzikinė kūryba, turėjusi ne mažesnę įtaką romantizmo epochos muzikos plėtotei ir Rytų Prūsijos kompozicinės mokyklos garsinimui.

Gyvendamas Berlyne, E. Th. A. Hoffmannas lygiagrečiai su teisės studijomis mokėsi aukštosiose muzikos mokyklose; lankė fortepijono, smuiko, dainavimo klases, itin domėjosi kompozicija, taip pat skambino arfa, grojo vargonais, gilinosi į

E. Th. A. Hoffmanno „Spragtukas ir pelių karalius“.

E. Th. A. Hoffmanno apysaka „Aukso puodas“.

simfoninio orkestro paslaptis bei įvairių kompozitorių kūrybos stilišką. Ypač žavėjosi ir nepaprastai mėgo W. A. Mozarto muziką, jo garbei 1805 m. prisidėjo Amadeaus vardą (atsisakęs Wilhelmo vardo). Kelerius metus dirbo muzikos mokytoju, kapelmeistriu Drezdene, Leipcige, buvo Bambergo teatro muzikos direktoriumi. Visiškai atsidėti meno kūrybai E. Th. A. Hoffmannas, deja, negalėjo, nes dėl pragyvenimo teko dirbti nemėgstamą

teisinių darbą Vokietijoje ir Lenkijoje. Ši gyvenimiška aplinkybė gerokai trikėdė jo kūrybinius užmojus.

Panirio į muziką

E. Th. A. Hoffmannui gyvenant Berlyne, likimas jam suteikė galimybę kompozicijos meną studijuoti pas talentingąjį Rytprūsių kompozitorių – daugiau nei 1 000 dainų, 28 operų, singspielių, liederspielių ir kitų kūrinių autorių J. F. Reichardtą (1752–1814). Paniręs į muzikos kūrybą, E. Th. A. Hoffmannas parašė daugybę įvairiausių žanrų romantinio braižo veikalų (beje, ne visi jie yra vienodai vertingi). Ypač artimas jam tapo operos žanras, kuriuo susidomėjo dar jaunystės metais Karaliaučiaus miesto teatre klausydamasis Ch. W. Glucko, W. A. Mozarto ir kitų kompozitorių operų.

Iš E. Th. A. Hoffmanno sceninio muzikinio žanro kūrinių išsiskiria Rytprūsių kompozicinei mokyklai būdingi singspielai „Kaukė“ („Die Maske“, 1799 m., 3 veiksmų), „Pokštas, apgaulė ir kerštas“ („Scherz, List und Rache“, pagal J. W. Goethe), „Meilė ir pavydas“ („Liebe und Eifersucht“), „Linksmieji muzikantai“ („Der lustigen Musikanten“), melodrama „Saulius, Izraelio karalius“ („Saul, König von Israel“), romantinė muzikinė tragedija „Wanda, Sarmatijos karalienė“ („Wanda, Königin der Sarmaten“, 5 veiksmų), romantinio-heroinio pobūdžio opera „Aurora“, muzikinės dramos „Atila, hunų karalius“ („Atila, König der Hunnen“), „Julijus Sabinus“ ir kt.

Itin įdomi 1805 m. sukurta muzikinė drama „Kryžius prie Baltijos“ („Kreuz an der Ostsee“, pagal F. L. Z. Wernerio dramą) Rytų Prūsijos tematika, atskleidžianti krikščionių ir prūsų pagonių kovą. Melodikoje krikščionys apibūdinami grigališkojo choralo ir bažnytinių himnų intonacijomis, o prūsai – liaudiškomis aukojimo giesmėmis, liaudies dainų motyvais. Tarp personažų yra prūsų jūrų dievas Bangpūtys, genties vadas Videvutis, minima Romovė, Krivių Krivaitis ir kt.

Žymiausias ir meistriskiausias E. Th. A. Hoffmanno sceninis veikalas – trijų veiksmų romantinė, legendinė opera „Undinė“ (1813), paremta užbaigtų numerių struktūra (libretą parašė pats autorius; premjera įvyko 1816 m. Berlyno Karališkajame teatre). Šios stebuklinės operos siužetas paremtas senovinės legendos motyvais apie

E. Th. A. Hoffmanno piešinys. Kapellmeisteris Johannesas Kreisleris.

E. Th. A. Hoffmanno autoportretas.

E. Th. A. Hoffmanno piešinys. Jis pats joja ant katino Murklio ir kovoja su Prūsijos biurokratija.

ištikimą, pasiaukojančią Undinės meilę ir žūtį, po kurios ji virsta sidabrinu upeliu.

Žanrų įvairovė

Patirtis kuriant šiuos sceninius muzikinius opusus paskatino kompozitorių parašyti

kritinį straipsnį „Poetas ir kompozitorius“, atspausdintą Leipcigo laikraštyje „Allgemeine musikalische Zeitung“, kuriame išsakė savo mintis apie muzikos svarbą draminiuose veikaluose. Jis rašė: „Be muzikos, be skambančių instrumentų, be muzikinio deklamavimo viskas liktų tiktai tuščiais plepalais.“ E. Th. A. Hoffmannas net puoselėjo idėją sukurti ištinę muzikinę dramą,

kurios teksto ir muzikos autorius būtų vienas ir tas pats žmogus. Šią idėją po kelių dešimtmečių subrandino ir įkūnijo R. Wagneris.

Atiduodamas pirmenybę operai, E. Th. A. Hoffmannas noriai kūrė ir kitų žanrų muziką. Didikų rūmuose dažnai skambėdavo Kvintetas c-moll arfai, dviem smuikams, altui ir violončelei, Didysis ►

E. Th. A. Hoffmanno skulptūra Bambergo mieste.

◀ trio E-dur fortepijonui, smuikui ir violončelei, penkios Sonatos fortepijonui (A-dur, F-dur, c-moll, cis-moll) ir kt. Kompozitorius bandė jėgas ir simfonijos žanre. Plačiau žinoma jo keturių dalių simfonija Es-dur, charakteriu bei muzikos išraiškos būdais primenanti W. A. Mozarto muziką. Artimų bičiulių rateliuose, menininkų susibūrimuose skambėdavo romantiški E. Th. A. Hoffmanno romanšai, dainos su fortepijonu: „Šeivamedžių giria“ („Holder Waldung“), „Skausminga ši diena“ („Weh diesem Tag“), „Šeši duetai ir kanconetės“ („Sechs Duettini und Canzonetten“) ir kt.

E. Th. A. Hoffmanno plunksnai priklauso ir nemažai stambių bažnytinių bei pasaulietinių vokaliųjų-instrumentinių kūrinių: 12 dalių „Miserere“ b-moll, Mišios d-moll solistams, chorui, orkestrui ir vargonams, giesmės chorui *a cappella* „Ave Maria“, „Gloria“, „Šeši sakraliniai chorai“ („Sechs geistliche Chöre“) ir kt.

Per satyros prizmę

E. Th. A. Hoffmanno muzikos meno laukas glaudžiai sąveikauja su jo literatūrine kūryba, kurioje atsiskleidžia ypatingas kūrėjo romantiko polinkis į fantastiką, mistiką, pasakinę, legendinę tematiką. Apysakose, novelėse, jų cikluose ir romanuose, papuoštuose autorinėmis humoristinėmis iliustracijomis, E. Th. A. Hoffmannas savo unikalią fantaziją supynė su realiu gyvenimu, mintis ir potekstes perteikdamas per savitos ironijos ir satyros prizmę, nevengdamas siaubo elementų.

Didžiausio populiarumo sulaukė E. Th. A. Hoffmanno „muzikinės novelės“, kuriose rašytojas išsakė savo sudėtingą, nevienareikšmį santykį su visuomene, iškėlė skaudžias menininko būties problemas, suteikdamas joms daugiabriaunes prasmes.

Visuotinas susidomėjimas lydėjo E. Th. A. Hoffmanno novelių ciklą „Kreisleriana“, kuriame autorius tarsi susitapatino su savo literatūriniu herojumi – kapelmeisteriu. Ciklą sudaro novelės „Johannes Kreislerio muzikinės kančios“ („Johannes Kreislers, des Kapellmeisters, musikalische Leiden“), „Kapelmeisterio Johannes Kreislerio mintys apie aukštąją muziką“ („Des Kapellmeisters Johannes Kreisler gedanken über den

hohen wert der Musik“) ir novelė „Muzikos priešas“ („Der Musikfeind“). Pastarojoje autorius piešia namų koncerto vaizdą, parodijuodamas primityvias virtuoziško pretenzijas muzikoje. Neatsitiktinai E. Th. A. Hoffmannas savo muzikinius kūrinius pasirašydavo Johannesio Kreislerio pseudonimu.

Glaudžiai su muzika bei menininko gyvenimo akimirkomis susijusios novelės „Riteris Gluckas“ („Ritter Gluck“, „prisiminimas iš 1809“), „Don Žuanas“ („Don Juan“, „nuostabus įvykis, nutikęs su keliaujančiu entuziastu“), „Krespelio patarimas“ („Rat Krespel“), „Studentas Tartinis“ („Der Schüler Tartinis“) ir kt. Novelėje „Fermata“ („Die Fermate“) rašytojas išsako jaunystėje patirtus nelabai malonius muzikinius išpūdžius; pasakoja apie muzikos pamokas pas seną, priekabų ir aikštingą vargonininką, kuris kadaise „kankino“ ir patį Hoffmanną „niūriai skambančiomis tokatomis ir fugomis“, tačiau supažindino ir su genialia J. S. Bacho kūryba ir kt.

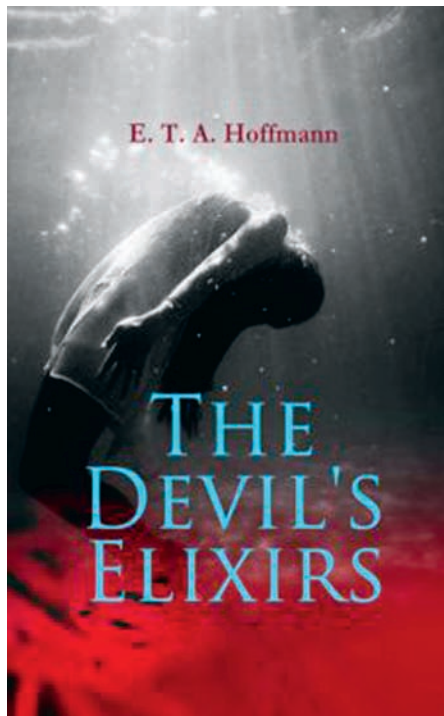
Pėdsakas literatūroje

Apysakos „Majoratas“ („Das Majorat“) veiksmas vyksta fantastiškoje senovinėje Rytų Prūsijos vietovėje – Rasytės (vok. *Rossitten*, rus. *Rybačyj*) pilyje. E. Th. A. Hoffmannas aprašo Kuršių nerijos gamtą, žavisi jos „skambiaja akmenų, medžių, gėlių, gyvūnų ir vandenų daina“, kartais regi ją „atšiaurią ir atkampią“, lydimą „varnų kraupaus kranksėjimo“ („Kroll E. Musikstadt Königsberg. Geschichte und Erinnerung. Freiburg“, 1966, S. 23). Su Rytų Prūsijos vaidais susijęs ir fantastinių novelių rinkinys „Serapijono broliai“ („Die Serapionsbrüder“).

Satyriniame romane „Katino Murklio pažiūros į gyvenimą“ („Lebens Ansichten des Katers Murr“) autorius gvildena komplikotą santykį tarp meno ir lėkšto kasdienio gyvenimo, išvelgdamas nesutaikomą jų priešpriešą; sarkastiškai atskleidžia skirtumą tarp riboto išpuikėlio, miesčionio Murklio ir neramaus, gyvenimo prasmės ieškančio menininko – kapelmeisterio Kreislerio.

Literatūros tyrėjas M. Peleckis, aptardamas šį kūrinių, nurodo, kad „tai paskutinis romantiko E. Th. A. Hoffmanno, siaubo pasakų meistro, taip pat juristo, kom-

Apysakose, novelėse, jų cikluose ir romanuose, papuoštuose autorinėmis humoristinėmis iliustracijomis, E. Th. A. Hoffmannas savo unikalią fantaziją su-pynė su realiu gyvenimu, mintis ir potekstes perteikdamas per savitos ironijos bei satyros prizmę, nevengdamas siaubo elementų.

E. Th. A. Hoffmanno „Velnio eliksyras“.

pozitoriaus, muzikos kritiko, piešėjo ir karikatūristo romanas, laikomas jo gulgės giesme. Katino Murklio nuotykių estetika gerokai aplenkė laiką ir savo fantasmagoriška struktūra primena postmodernizmo eros romanus. Romane išpuikėlis Katinas Murklys šizofreniškai susijęs su kompozitoriumi, hipochondrišku genijumi Johanu Kraislriu. Kasdienybės grimasos, suskilusi psichė ir menininko vaidmuo visuomenėje – pagrindinės knygos temos.“ Kritikai šį veikalą laiko autobiografiniu E. Th. A. Hoffmanno kūriniu.

Romane „Velnio eliksyras“ („Die Elixiere des Teufels“), nestokojančiame mistikos ir siaubo scenų, rašytojas meistriškai supina fantastiką su žmogaus psichologija ir charakteriu, o apysakoje „Aukso puodas“ („Der goldne Topf“) realybę jungia su magija ir iliuzija. Visame pasaulyje plačiai žinomi E. Th. A. Hoffmanno pasakiniai kūriniai „Spragtukas ir pelių karalius“ („Nussknacker und Mausekönig“, kalėdinė pasaka), „Princesė Blandina“, išpūdingoji, siaubo momentais stebinanti pasaka „Smėlio žmogus“ („Der Sandmann“) ir kt.

Sujungė dvi sferas

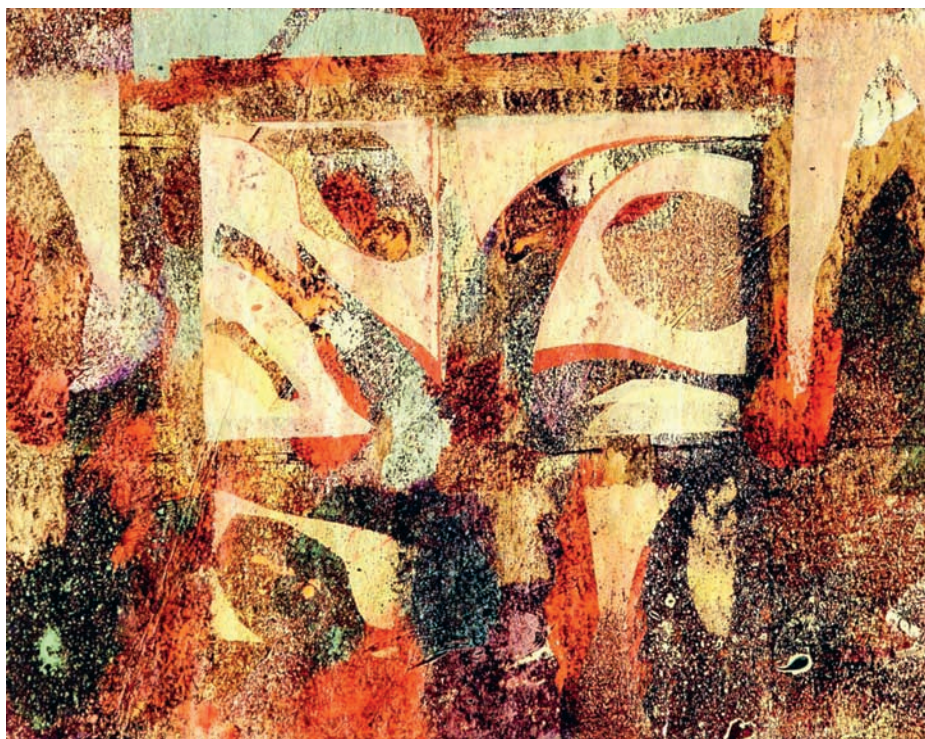
Rašytojo ir kompozitoriaus E. Th. A. Hoffmanno kūriniuose, sujungiančiuose literatūros ir muzikos sferas, ryškiai atsiskleidė grynojo romantizmo epochos bruožai, darę didžiulį poveikį visai XIX a. Europos bei Amerikos meninei kultūrai. Įvairių šalių kompozitoriai jo literatūrinių kūrinių motyvais sukūrė ne vieną veikalą: įžymusis R. Schumannas (1810–1856) garsųjį fortepijoninių pjesių ciklą „Kreisleriana“ (1838) parašė įkvėptas novelių ciklo „Kreisleriana“, J. Offenbachas (1819–1880) sukūrė operą „Hofmano pasakos“ (1880, pagal noveles „Don Žuanas“, „Aukšinis puodas“, „Istorija apie pamestą atspindį“), L. Delibes (1836–1891) – baletą „Kopelija (1870, pagal novelę „Smėlio žmogus“), P. Čaikovskis (1840–1893) – baletą „Spragtukas“ (1892), P. Hindemithas (1895–1963) – operą „Kardiljakas“ (1926, apysakos „Panelė von Skiuderi“ motyvais) ir kt.

Išskirtinę, unikalią pirmojo Rytų Prūsijos vokiečio romantiko kūrybinę fantaziją pastebėjo ir XX a. įvairių meno žanrų kūrėjai, kultūros atstovai, mokslininkai: filosofas S. Freudas (1856–1939), gvildenęs E. Th. A. Hoffmanno kūrybą, 1919 m. parašė esė „Šiurpas“ („Unheimlich“), kuriame „psichoanalitiškai žvelgia į E. Th. A. Hoffmanno sukurtą personažą – smėlio žmogų“, kino režisierius A. Tarkovskis (1932–1986) sukūrė kino scenarijų „Hoffmanniana“, tačiau dėl autoriaus mirties filmas taip ir nebuvo pastatytas.

Kai kurie tyrinėtojai E. Th. A. Hoffmanno literatūrinius kūrinius lygina su F. Kafkos, E. Poe veikalais ir tvirtina, kad jo kūryba turėjo įtakos H. de Balzaco, C. Dickenso romanams.

Kartotės horizo

Valdimaras Kalninis (1952–2013) – vienas talentingiausių Klaipėdos grafikų, iškalbus kūryboje, tylus gyvenimo prozoje. Valdas neredaguodavo mano recenzijų apie savo kūrybą, jas priimdavo ramiai linktelėdamas. Lygiai taip pat – peržiūrint estampus jo dirbtuvėse, be komentarų vartant lakštus, labiau buvo girdėti jų šiugždesys nei paties menininko balsas. Kartais pagalvodavau, kam ir kodėl save taupo menininkas? Gal tam, kad išliktų tikras. Jis nešvaistė žodžių, gestų ir emocijų nei gyvenime, nei kūryboje. Ar iš drovumo? Iš sąmoningo pasirinkimo? O gal iš suvokimo, kad niekas nėra amžina, kad kiekvienas gestas turi svorį? „...Bet paviršius man per lengvas. Grafikos gelmė – vienintelė vieta, kur dar galiu pradingti“, – teigė V. Kalninis (iš nebaigto interviu). Jo kūryboje neįtūmė skubos, bet ir sąstingio nebuvo. Tarsi visas vyktų sulėtintu laiku, o linija rastų kryptį pati savaime, žinotų, kur jai skirta atsirasti. XX a. devintojo dešimtmečio – XXI a. pirmojo dešimtmečio Lietuvos grafikoje V. Kalninio kūriniai išsiskyrė savita ikonografija, kurioje plokštumos lengvai virsdavo erdvėmis, o figūros – ženklų, ritualų ir vidinių būsenų talpyklomis. Visiems, be abejo, labiau pažįstamos jo spalvotos monotipijos, kiek mažiau – nespalvotos, o su piešiniais, tikiu, dauguma susipažino tik sausio 29 d., kai dailininko piešinių paroda „Kviečiu vakarienės“ buvo atidaryta LDS Klaipėdos skyriaus galerijoje, kur veikia iki kovo 5 d.

V. Kalninis. Paukščiai. 2011 m. Popierius, monotipija, 60 X 90 cm.

Ignas KAZAKEVIČIUS

Tarp tapybos ir grafikos

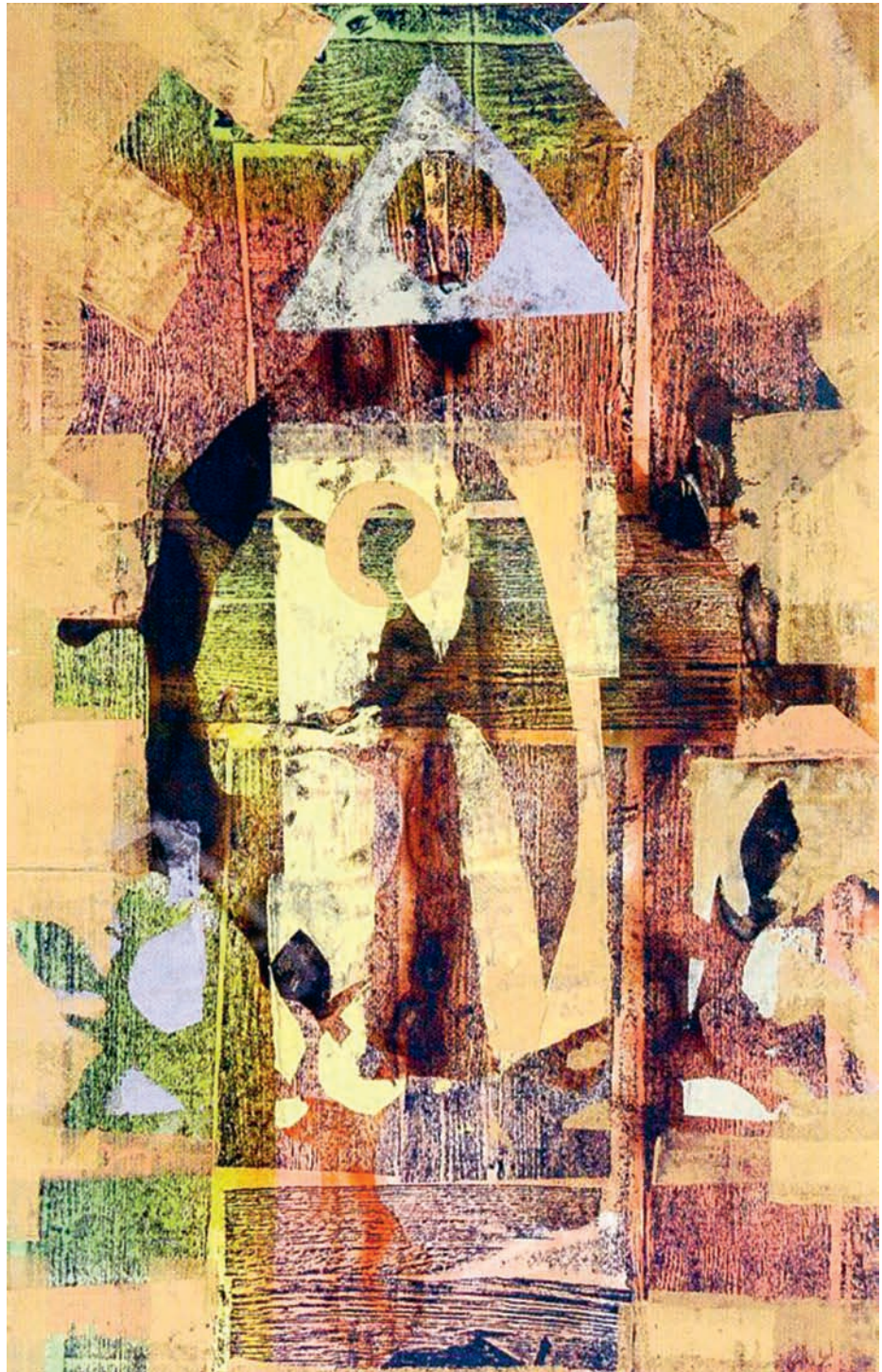
Brandžios kūrybos periodu V. Kalninis daug dėmesio skyrė trafaretinės grafikos technikai, kadangi ji atveria galimybes vienu metu kurti daugiau estampų. Spiralinės vijos, laiptuotos spalvinių plotų pakopos, trupantis siluetų kontūras, pseudofaktūrinis grūdėtumas kurdavo paslapties atmosferą. Nelinkęs filosofuoti ar kitaip sureikšminti darbuose teigiamą harmoniją, V. Kalninis tiesiog mėgavosi tonine polifonija. Spalvota V. Kalninio monotipija balansavo tarp tapybos ir grafikos. Fragmentiška vizualinė kalba buvo formuojama ne pagal taisyklę, o pagal nuojautą – tarsi ieškant harmonijos su *grafikine* paklaida, kuri neišvengiamai atsiranda analoginėje kūryboje. Menininkas savo kū-

ontas

rinių nekoregavo iki sterilumo – priešingai, „netyčia“ atsiradusias dėmes, popieriaus raukšles, klijų pėdsakus priėmė natūraliai ir pavertė estetine verte. Atsisakė griežtos kompozicijos, palikdamas vietos atsitiktinumui, spontaniškam vyksmui, kylančiam iš paties proceso: sluoksniavimo, trynimo, spaudimo jėgos ir dažų tirštumo. Iš pirmo žvilgsnio darbai primindavo optinių efektų, koliažo ir sluoksniuotos plokštuminės, palengva „auginančios tūrį“, vaizdinės struktūros sampyną. Tačiau išsižiūrėję į darbus įdėmiau, ir šiandien, nepaisant technologinio proveržio visose gyvenimo srityse, neišskiriant ir meno, matome paveiklį, vientisą, subtiliai subalansuotą sistemą, kurioje realybės fragmentai susipina su sapno logika. Medijos pasirinkimas čia tampa ne vien techniniu sprendimu, bet ir autorinės tapatybės ženklu: trafaretas veikia kaip mąstymo būdas, leidžiantis vaizdui rasti iš sluoksnių, o prasmei – iš pauzių.

Piešinių atodangos

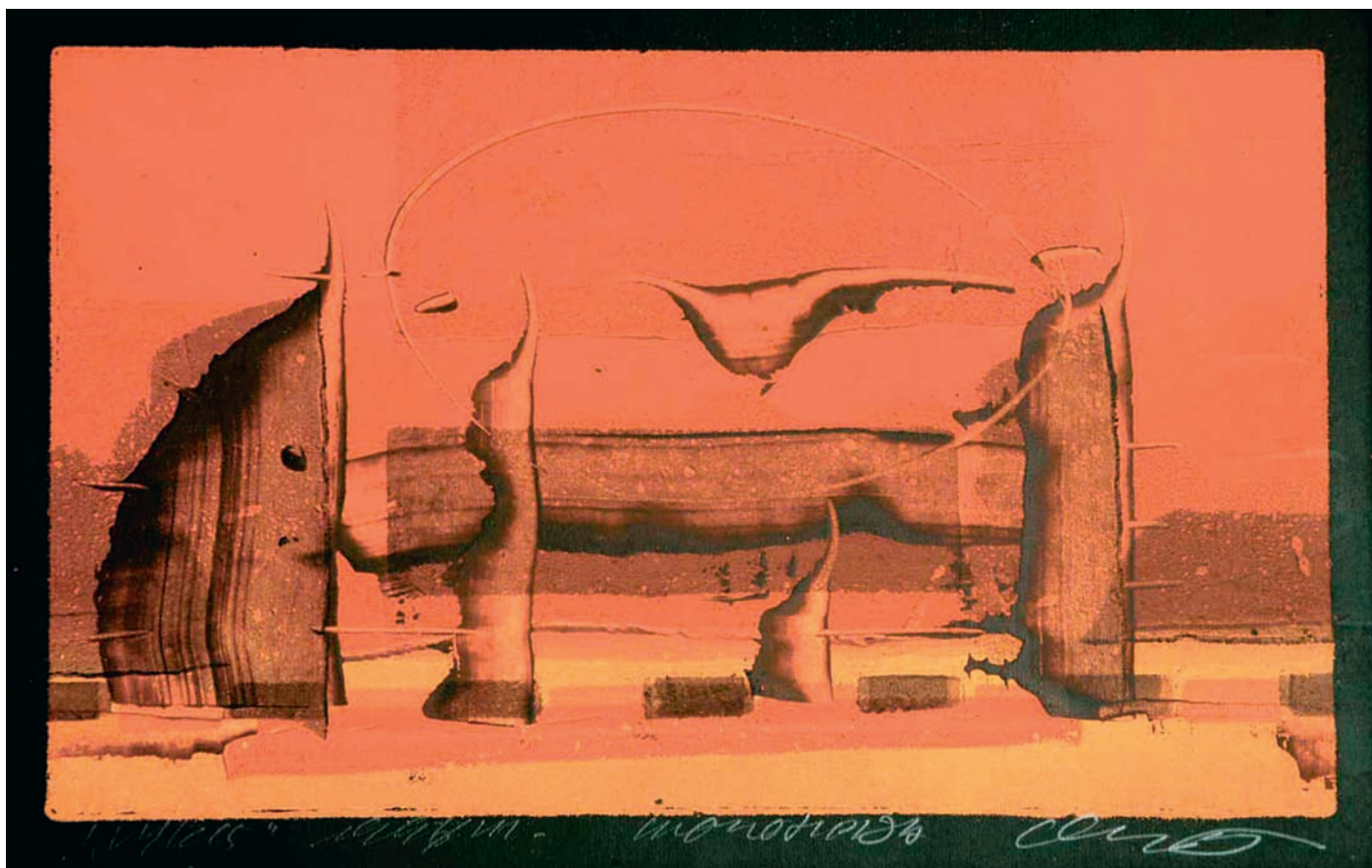
O štai V. Kalninio piešiniai itin preciziški. Juose jungiasi keli sluoksniai: figūratyvumas ir abstrakcija, siurrealizmas ir architektūrinis konstruktyvumas, natūra ir kultūra, žmogaus buitis ir mitologiniai įvaizdžiai. Piešiniai išskleidžia kelis V. Kalninio kūrybos vektorius: nuo siurrealistinių elementų iki stilizuoto teatrališko kūno, nuo monumentalių peizažų iki ekspresyviai, bet geometriškai „standžių“ kompozicijų su aiškiais pieštuko brėžimų kryptimis. Nenustebkite pastebėję pasikartojančius elementus – akis, apskritimus, medžio šakų nuopjovas ir linijines figūras, kuriose schematiškai atvaizduojama gamta: šaknų raizginiai, statiški miško pjūviai, debesų formacijos. Tankiu štrichu autorius fiksavo mizanscenas – savotiškai žavius ano laiko pokalbius, lėbavimus („Lėbautoja“), nuogalius ir nuogales, pasauliui atvirus interjerus. Šie kūriniai pasižymi pailgintu, kampuotu, geometriškai sintetintu žmogaus figūros traktavimu. Kūnai, kartais beveidžiai, ki-

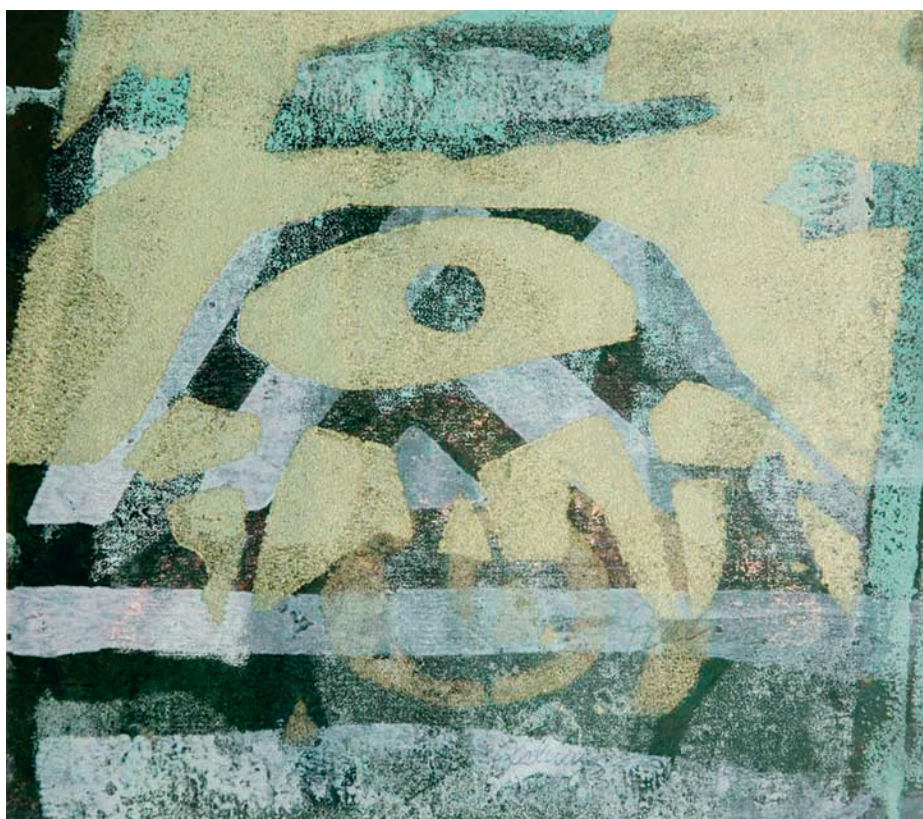
Medinis angelas. 2005 m. Popierius, mišri technika, 78 X 54 cm.

tur – perdėtai išraiškingi, su išplėstomis akimis, metafizine mimika, teatrališka poza. Erotinio pobūdžio kūriniai byloja ne tik apie dialogą, apie neišsipildžiusį ryšį, pokalbį, skriejantį į tuštumą. „Moteris prieš veidroдій“, „Pašnekesys prie kavos“, „Rytmetinis gėrimas“ ne tiek paaikškina, kiek sukuria paralelinius pasakojimus, kuriuose jungiasi lyrika, žaismė, poezija ir ironija.

Greta figūrinių paveikslų V. Kalnina plėtojo savitą peizažo temą, kur landšaftas registarsitarsi būtų perbraižytas žmogaus žvilgsniu, tad matome struktūrą, kur kiekvienas motyvas tampa ženklu, ikona, nuoroda – emocijos, sapno, vizijos koncentratu. Gamta čia, betgi neprimena romantinio prieglobsčio – štrichai kuria melancholiškas, egzistenciškai tuščias tonines erdves, abuojuos ritmingo ▶

Jvykis. 1997 m. Monotipija, 29 X 19 cm.

Centras. 2003 m. Mišri technika, 32 X 29 cm.

◀ štricho ir šešėlių architektūros optinius tinklus. Vieniši kraštovaizdžiai – be žmonių. Debesys, medžiai, laidai, tvenkiniai – viskas virsta zvimbiančia tylą, erdve apmąstymui, riba, nelyg laukimu – kažko, kas įvyko arba turėjo įvykti („Piliakalnis“), bet... Piešiniuose kartais pasirodo ir konkrečios realybės fragmentai: uostamiesčio kiemai, stogai, pastatai, tvoros („Tvorą“, „Senamiesčio kiemelio rekonstrukcija“).

Griežtumas ir laisvė

Dar viena ryški sužetinė linija – siurrealistinės scenos, kuriose jungiasi žmogaus, gyvūno, gamtos ir geometrijos elementai („Mintys“, „Drakono pasirodymas“). Juos kuriantį autorių galima įsivaizduoti kaip stebėtoją, žvelgiantį į „čia ir dabar“ pro vaizduotės mikroskopą. Žiūrovai atpažins refreniškus spiralinius ornamentus, hibridinius sutvėrimus, keistas formas, virstančias paukščiais, medžiais, moters plaukais, tiltų, grindinio, interjero segmentais. Galėtume šiuos kūrinius, kuriuose dominuoja meta-

fora, pavadinti „vaizdinių mechanika“. Čia kiekvienas objektas lengvai gali virsti kitu, daiktas – būtybe. Figūra ir fonas, architektūra ir personažas susilieja į vieną nedalomą visumą. Kaip, beje, ir monotipijose. Man patiko V. Kalninio grafikos atspaudų jauki niūrastis, sunkus mąslumas ir viltį nešančios spalvinės properšos. Šiems kūriniams netinka įprasta meninių nuorodų į kažką ar citatų sąvoka. Juk trafaretinėje grafikoje vaizdas gimsta ne iš naudojamų klišių, atspaudų fragmentų pertekliaus, o gana atsitiktinės atrankos būdu: kas uždengiama, nutyliama ar paliekama tik kaip motyvo dalis, ima veikti ne mažiau nei tai, kas parodyta. Čia svarbus pasikartojimas, ritmas, vieno motyvo variacijos. Klišės galėjo būti visokios – kruopščiai išpjautos, grubiau plėšytos, laikinos ar daugkartinės. Todėl vieni atspaudų

Angelas. 2002 m. Mišri technika, 17 X 25 cm.

Menininkas kūryboje derino klasikinės estetikos principus su šiuolaikinės vaizdinės raiškos laisvumu.

sluoksniai būdavo tikslūs tarsi brėžiniai, o kartais „netobuli“, tačiau leidžiantys dažams praslysti ten, kur nebuvo planuota.

Ši kontrolės ir atsitiktinumo sandūra kūrė gyvą vaizdą. Taip, formos kartodavosi, bet

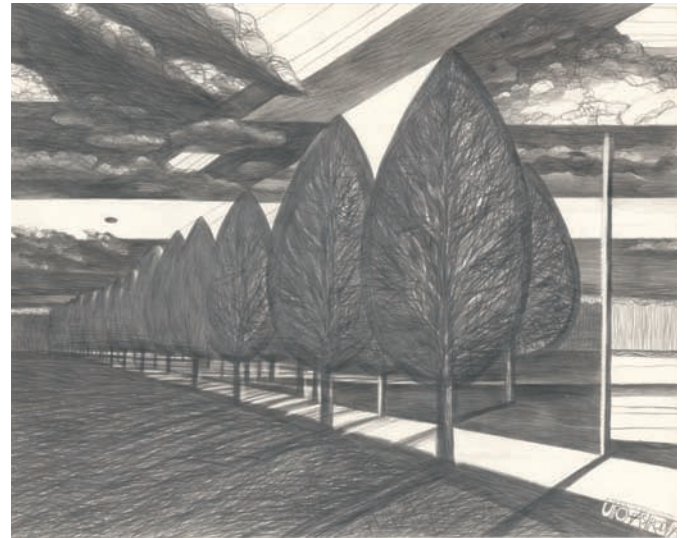
niekada netapdavo identiškomis. Kiekviena akimirka – vis kita nuotaika, savitas dienos ritmas. Bet juk dailės istorijoje yra ne vienas vizualinio prieraišumo prie ko nors, pavyzdžiui siužeto, pavyzdys. ►

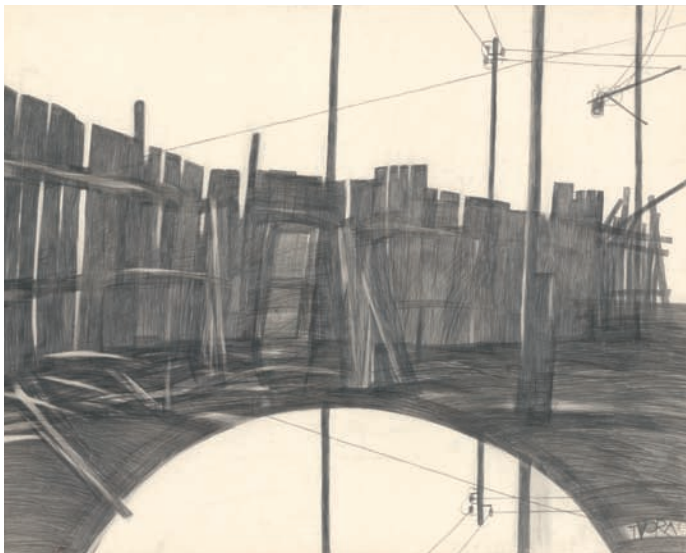
Pradžia. 1999 m. Mišri technika, 61 X 85 cm.

Antradienis, 14.45. 1980 m. Popierius, pieštukas, 60 X 90 cm.

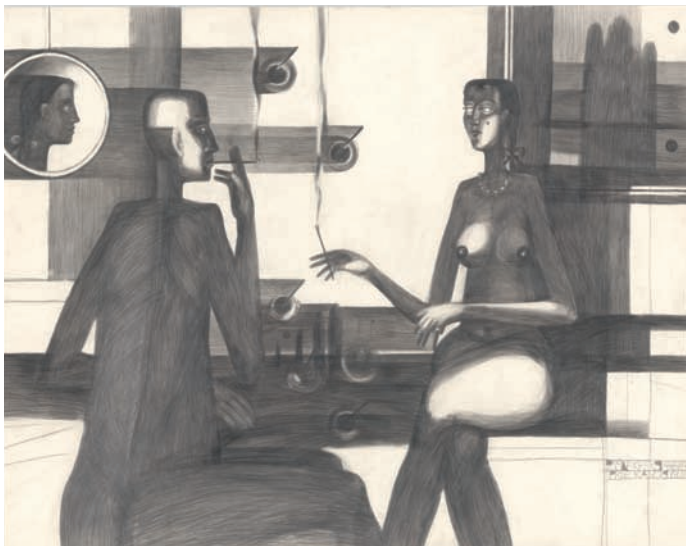
Ufo pasirodymas. 1989 m. Popierius, pieštukas, 60 X 90 cm.

Tvora. 1988 m. Popierius, pieštukas, 60 X 90 cm.

Rytinis kavos gėrimas. 1989 m. Popierius, pieštukas, 60 X 90 cm.

Pašnekesys prie kavos. 1989 m. Popierius, pieštukas, 60 X 90 cm.

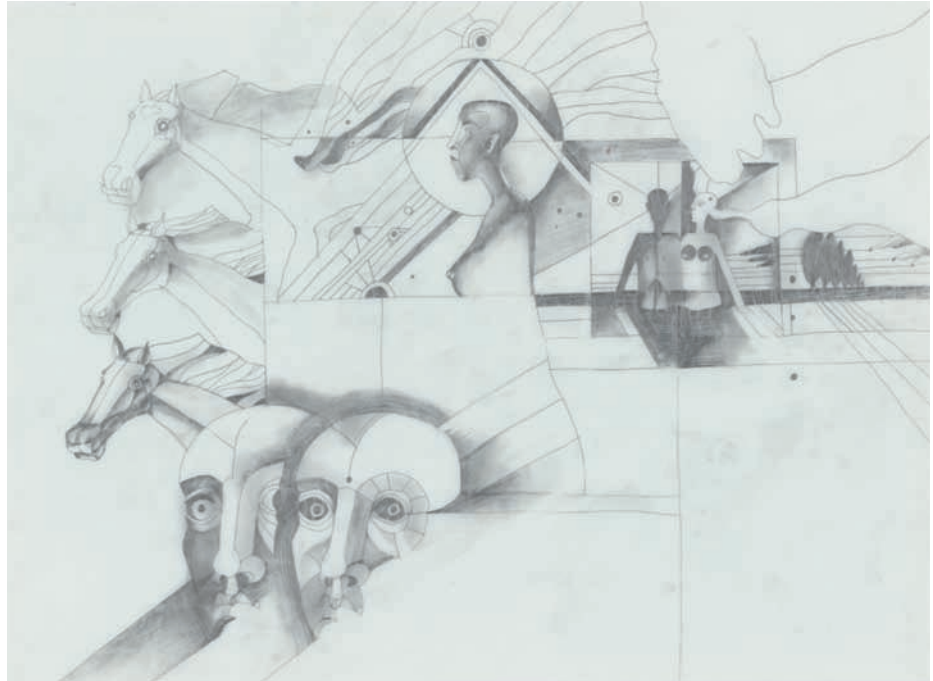
Moteris prieš veidrodį. Popierius, pieštukas, 60 X 90 cm.

◀ Galima paminėti Claude'o Monet „Šieno kupetas“ ir „Ruano katedros“ ciklus ar Hokusajaus Fudzijamos kalno vaizdus. Tad nereikėtų stebėtis, kai V. Kalninio estampuose, dėliojant tuos pačius dėmenis, erdvė galėdavo išlinkti, lygiagretės – susitikti, o horizontas – nejučia užsiverti. Tikrai įdomu, kai plokštuma nustoja būti vien paviršiumi ir ima elgtis kaip asociacijų laukas, leidžiantis patirti, kaip regimybė (iš)slysta. Kūrinio paviršius virsta laiką ir žvilgsnį absorbuojančia terpe, kur kaunasi griežtumas ir laisvė. Pirmasis sukuria foninę struktūrą, antroji – judesį, įtampą, temos trūkius it senoje kino juostoje. Menininkas kūryboje derino klasikinės estetikos principus (formą, kompozicinę discipliną, simbolizmą) su šiuolaikinės vaizdinės raiškos laisvumu.

Kad vaizdas išliktų gyvas

Savo atspaudų techniką V. Kalninis pagrįstai įvardydavo kaip „mišrią“. Vis dėlto ši apibrėžtis tėra sąlyginė – jo kūryboje visuomet buvo daugiau nei vien grafika: atsitiktiniai dažų tiškai, nutrintos vietos, persidengiantys sluoksniai, medžiagiškumo įtampos ir taktiliniai efektai. V. Kalninio grafikai rėmai nebuvo būtini – ji galėjo tęstis už regimos plokštumos. Dailininkas siekė, kad vaizdas išliktų gyvas, kintantis. Būdavo, kad pradinė paveikslo versija itin pasikeisdavo ir galutinis rezultatas mažai primindavo pirminį sumanymą. Sutikite, kiekvienas kartas, kai menininkas sugrįžta prie kūrinio, yra kitoks – juk skiriasi emocinė kūrėjo būseną, regėjimo kampas, net prisilietimo prie darbo intencija. Todėl kiekvienas etapas galėtų būti įvardytas kaip atskiras darbas – unikalus, visavertis, bet sustabdytas skirtingu metu.

Pasak dailininko, jis niekada nesiekė, kad žiūrovai paraidžiui suprastų, iš ko ir kaip kūrinys yra sukurtas. Rašant ne vieną straipsnį apie V. Kalninio kūrybą, tekdavo kantriai kamantinėti, mėginant išgauti bent užuominą apie vaizdų kilmę. Diskutuodavome apie tai, iš kur paveiksluose atsiranda silueto, daikto ar gamtos motyvai, mažne metafiziniai objekto ar subjekto fragmentai; kaip jis iš aplinkos „paima“ savąjį *ready-made*. Kas tai – (ne)sąmoningos paieškos, atminties blyksniai, o gal nuolat sugrįžtančios prisiminimai? Ar atskaitos taškas materialus, ar vis dėlto nematerialus? Autorius

Žvilgsnis I. 1989 m. Popierius, pieštukas, 60 X 90 cm.

Žvilgsnis II. 1989 m. Popierius, pieštukas. 60 X 90 cm.

nekūrė „kilmės dokumentų“, nepasakojo mistifikuotų istorijų – ir pats laikas buvo kitoks: menas dar kalbėjo meno kalba, nereikalaudamas perteklinių komentarų. Kilmės faktas likdavo antrame plane. Kur kas svarbiau, kaip vaizdas veikia.

Todėl tai, kas likdavo vizualiai neištarta, taip pat tapdavo šių kūrinių dalimi, sykiu plėtė interpretacijos lauką, paliekant vietos

individualiam kiekvieno iš mūsų suvokimui. Sakytum, dailininkas pats sau susikūrė buveinę, apsaugą. Nuo svetimų įtakų, socialinio agresijos, banalumo ir nuo savęs. Tad kurgi vyko tikrasis gyvenimas? Kūrinyje ar už jo ribų? Ir kaip jautėsi menininkas, būdamas realybėje šiapus paveikslo? Galbūt atsakymas slypi pačioje kūryboje – ten, kur gyvenimas ir vaizdas nebesiskiria.

Septynių spalvų žvaigždynas

Klaipėdos kultūrų komunikacijų centro Parodų rūmuose nuo sausio 16-osios iki vasario vidurio buvo eksponuojama klaipe diečio tapytojo Ernesto Žvaigždino paveikslų paroda „Septynių spalvų žvaigždynas“, vedusi dailininko kūrybos pėdomis.

Birutė SKAISGIRIENĖ

Kiekvienas, kuris bandė išreikšti save žodžiais, žino, kokia tai yra kančia, įtampa, pastanga. Kaip nepaklūsta žodis, kaip netikėtai išaiškėja, kad žodžiai gali reikšti visai ką kita, kažką, ko visai nenorėjai pasakyti. Muzikos garsai pradeda gyventi savo gyvenimą, virsdami netikėtomis harmonijomis, akordais, melodijomis. Ne mažiau sudėtinga yra pasitelkti dažus, įvaldyti įvairiausias tapybos technikas, žaisti spalvomis, kad galėtum išreikšti save. Kaip nelengva parodyti kitam savo vidų – savo galvą, savo sielą, savo širdį. Ne pasaulį, ne tai, kas už lango, ne tai, kas gatvėje, kambaryje, ant stalo, bet tai, kas tavyje. Nes parodyti tai, kas pasaulyje, galima ir per televizorių, per žiūronus, per mikroskopą ar teleskopą. Vadinamąją „tikrovę“ galima parodyti ir pirštu. Pamatyti tai, kas pasaulyje, galima ir be menininko. Bet parodyti ir išreikšti save galima tik sukūrus kitą, dar vieną, paralelinį pasaulį.

Vienintelė ir nepamainoma

Yra kažkas donkichotiško toje nenumaldomoje, nepaliaujamoje menininko kovoje su

E. Žvaigždino paveiksai, eksponuoti parodoje „Septynių spalvų žvaigždynas“ Klaipėdos kultūrų komunikacijų centruose

spalvomis. Kažkas panašaus į įsimylėjimą. Tapyba gali tapti tokia Dulcinėja, kurią pamatęs negali pamiršti. Pasaulyje pilna dulcinėjų – už kiekvieno kampo. Bet tavo

Dulcinėja tau yra vienintelė. Ji atsitiko, ištiko tave, tapo tavo likimu. Kai pagalvoji, kad galėjai įsimylėti mediciną, chemiją, literatūrą, religiją... Kuo būtum dabar, kur

Ernestas E. Žvaigždino paletėje

dailininko emocinės patirtys – nuo visiškos ramybės iki didžiulės aistros, dramatiško ar sumaišties. E. Žvaigždino paveiksluose gali dominuoti jūros, dangaus mėlio ar švelnesni žemiškų spalvų tonai, arba išnirti ryškūs, sodriai geltoni, oranžiniai ir intensyvioji raudonos spalvos atspalviai. Tapytojas dažnai pasitelkia raudonos spalvos paletę, kurdamas vizualų naratyvą apie savo gimtąjį miestą. Šilti atspalviai suteikia kūriniams ekspresijos bei energijos ir akivaizdžiai primena Klaipėdos senamiestį.

Spalva ir linija

E. Žvaigždinis lengvai atpažįstamas iš jo kūryboje įsitvirtinusių sodrių, pastozinių potėpių. Meistriškai įvaldęs impasto techniką, Ernestas drąsiai ant drobės tepa tirštą dažų sluoksnį, sukurdamas pastozinius paviršius, kurie yra reljefiški ir apčiuopiami. Taip E. Žvaigždino kūriniai įgauna specifinę, grubią, bet kartu ir dinamišką faktūrą.

E. Žvaigždino tapyboje labai svarbi išlieka linija: susikertančių, susipinančių, dalinančių, apibrėžiančių linijų tinklas įaudžiamas fachverkinių namų siluetuose, čerpiinių stogų klavyruose, laivų stiebų ritmikoje. Pagrindinis Ernesto tapybos įrankis – ne tradicinis teptukas, o tapybinė mentelė. Tapytojas kaip virtuozas profesionalas lengvai žongliruoja mentele drobės paviršiumi, tirštame dažų sluoksnyje įrėždamas savus ženklus ir įspaudus.

E. Žvaigždinis niekada nesivaikė madų, nebandė būti pernelyg modernus. Dailininkas lieka ištikimas savo stiliui ir mažai kintančiai tapybos manierai. Parodų lankytojams tapo artimos jo tapyboje besikartojančios temos: gimtosios Klaipėdos motyvai, romantizuoti laivų ir burių vaizdai, apibendrinti angelo ir moters siluetai. Klaipėdiečių menininkų kūryboje jūros ar laivų tema yra neišvengiama, ji tarsi jauga į čionykščių DNR. Ernestas ne dokumentuoja jūrą, o perteikia jos dvasią, ritmą ir nuotaiką, pasitelkdamas kitus, jam būdingus elementus.

„Aš nusižengiu istorinei tiesai, – viename interviu yra sakęs tapytojas. – Tokio miesto, kokį aš kuriu, nėra.“ ►

emocijų centro Parodų rūmuose.

būtam nukeliavęs. Kaip nugalėjęs, o gal ir pralaimėjęs toje gyvenimo kovoje.

E. Žvaigždino Dulcinėja – vienintelė ir nepamainoma – buvo ir yra tapyba, prisodrinta nuostabiausių spalvų. Jo paveikslų koloritas labai dinamiškas ir kintantis, o jo spalvų paletė tarsi emocijų žemėlapis, kuriame kaip asmeniniame dienoraštyje įrašytos

drinta nuostabiausių spalvų. Jo paveikslų koloritas labai dinamiškas ir kintantis, o jo spalvų paletė tarsi emocijų žemėlapis, kuriame kaip asmeniniame dienoraštyje įrašytos

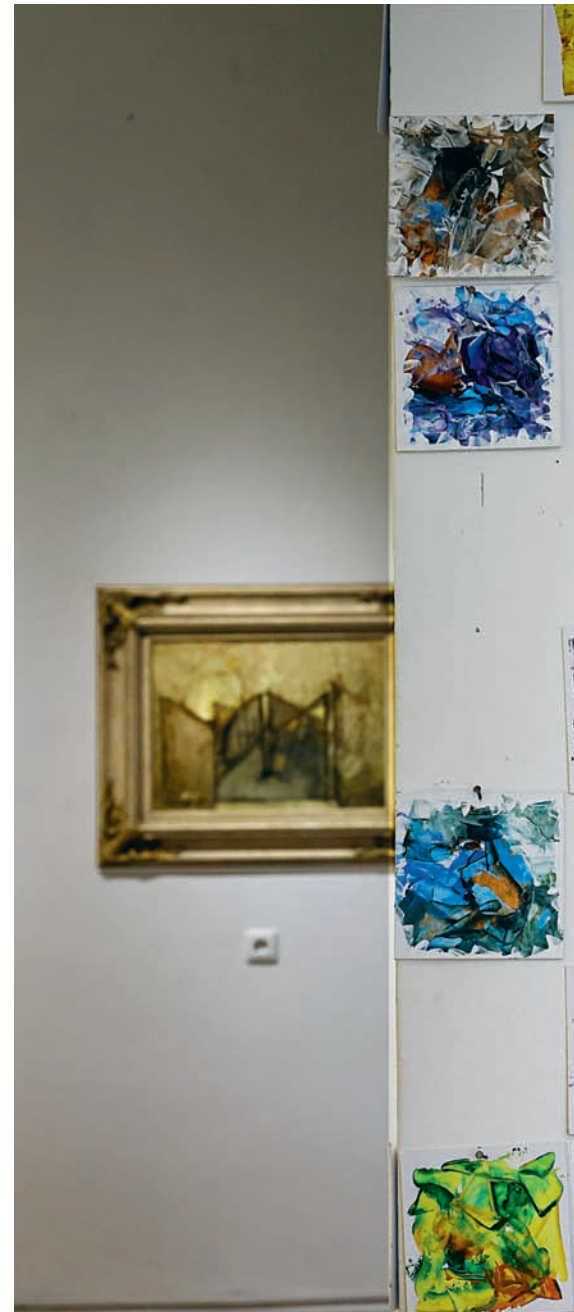

Tapytojas E. Žvaigždinas savo kūrynių parodos metu vedė kūrybines dirbtuves ir lankytojams surengė ekskursiją po ekspoziciją. Eglės Sabaliauskaitės nuotr.

◀ Tam, kad susikurtum savąjį miesto vaizdinį, istorinė tiesa nėra svarbiausia.

Motyvai ir objektai E. Žvaigždino paveikluose laisvai perkeliami į kitas erdves, susiejami neįprastais ryšiais ir tampa nauja menine realybe – mistiniu Lietuvos uostamiesčiu.

Parodos lankytojams E. Žvaigždinas parengė staigmeną – 7

Dažnai paveikesnė emocinė vaizdo plotmė. Motyvai ir objektai E. Žvaigždino paveiksluose laisvai perkeliama į kitas erdves, susiejami neįprastais ryšiais ir tampa nauja menine realybe – mistiniu Lietuvos uostamiesčiu.

Žongliruoja formatais

Dailininkas mėgsta žongliruoti formatais: jo paveikslai gali būti visai mažičiai, tarsi vizualūs imanentinio dienoraščio eskizai,

arba labai dideli, dominuojantys erdvėje. Formatų kaitą parodoje „Septynių spalvų žvaigždynas“ gražiai iliustravo E. Žvaigždino lankytojams parengta staigmena: septynios dešimtys abstrakčių spalvinių miniatiūrų iš spalvų žvaigždyno.

Klasikinę vaivorykštę sudaro septynios spalvos: raudona, oranžinė, geltona, žalia, mėlyna, indigo ir violetinė. Spektre jos išsidėsto nuo violetinės, kurios bangos ilgis yra trumpiausias, iki raudonos, kurios bangos ilgis – ilgiausias. Visa ši spalvų vaivorykštė įrašyta mažuose tapybiniuose kvadratuose, kuriuos parodai pasibaigus Ernestas

padovanojo draugams ir bičiuliams. Kiekvienam po vieną, linkėdamas geros kloties.

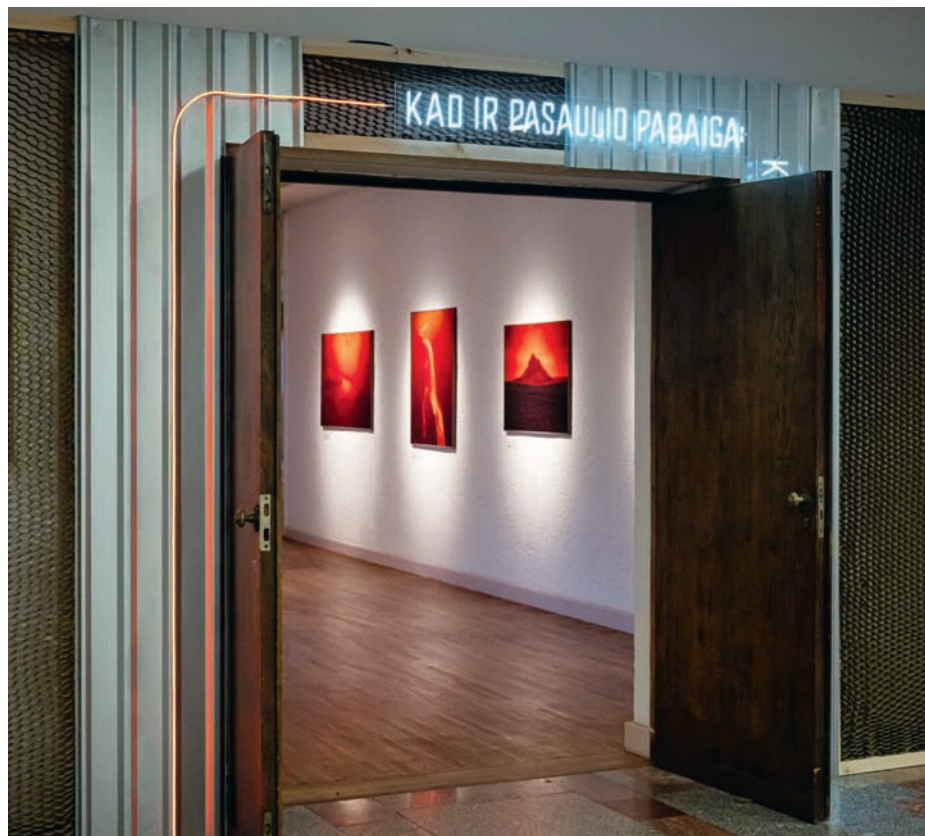
Tapytojas gimė 1956 m. kovo 13 d. Klaipėdoje, čia augo ir gyvena iki šiol. Mokėsi K. Donelaičio vidurinėje mokykloje, studijavo Klaipėdos universitete religijos mokslus ir įgijo mokytojo kvalifikaciją. Kaip pats teigė, menas ir tapyba tapo jo gyvenimo būdu. Savo darbus eksponuoja nuo 1982 m. Surengė kelias dešimtis asmeninių parodų Lietuvoje ir užsienyje – Vokietijoje, Danijoje, Lenkijoje, JAV, Moldovoje, Latvijoje ir kitur. 2018 m. tapo Lietuvos dailininkų sąjungos nariu.

meną – 70 abstrakčių spalvinių miniatiūrų iš spalvų žvaigždyno.

Vyto Karaciejaus nuotr.

Kraštovaizdis Lietu

Parodos „Kad ir pasaulio pabaiga: kraštovaizdis Lietuvos fotografijoje“ pradžia.

Lietuvos nacionalinio dailės muziejaus Prano Domšaičio galerijoje Klaipėdoje nuo 2025 m. spalio 24 d. iki šių metų kovo 1 d. veikia paroda „Kad ir pasaulio pabaiga: kraštovaizdis Lietuvos fotografijoje“ (kuratorė dr. Margarita Matulytė). Tai pirmoji Lietuvoje tokio masto XX a. II p.–XXI a. kraštovaizdžio fotografijos ekspozicija.

Skaistė MARČIENĖ

Kad ir pasaulio pabaiga

Parodos pavadinimas gali skambėti ironiškai, bet kartu ir egzistenciškai. Jis primena,

Parodos fragmentai.

uvos fotografijoje

koks pasaulis trapus, laikinas, taip pat klimato kaitos, karo ar politinių sukrėtimų kontekstą. Tačiau kartu jis išreiškia ir tam tikrą atsparumą – net jei viskas griūtų, kraštovaizdis išlieka kaip liudininkas, kaip tylus istorijos stebėtojas. Ši dviprasmybė suteikia parodai aktualumo. Kraštovaizdis čia tampa ne tik estetinė patirtimi, bet ir kritinio mąstymo lauku.

Atidarymo dieną *Lrt.lt* publikavo straipsnį panašiu pavadinimu „Būtų labai panašu į pasaulio pabaigą“. Jame mokslininkai nuogaustauja, kas ištiktų pasaulį, jei Europą šildanti srovė staiga imtų ir sustotų. Tuomet greičiausiai Lietuvoje temperatūra būtų šaltesnė 10 laipsnių, didžiąją Didžiosios Britanijos dalį ir Skandinavijos pusiasalį sukaustytų ledas, jūros lygis Šiaurės Atlanto baseine pakiltų apie pusę metro, išnyktų Amazonės ir Afrikos atogrąžų miškai ir panašiai. Išties niūri ateities perspektyva, apie kurią kalba ir menininkai.

„Kad ir pasaulio pabaiga, žmogus iki paskutinės sekundės bus linkęs netikėti artėjančia apokalipse ir stengsis slopinti kritinio susinaikinimo grėsmių keliamą baimę kraštovaizdžio toliuose – ten, kur baigiasi

apčiuopiama realybė ir prasideda įsivaizduojamas pasaulis, ten, kur egzistencinį nerimą užgožia amžinosios gamtos magija“, – parodos anotacijoje rašė jos kuratorė M. Matulytė. Gamta žmogaus guodėja ir baugintoja, joje randame nusiramimą, bet ir kenčiame nuo stichijų. Bet, kaip žinome, ekologinės katastrofos, klimato kaita, tarša, masinis rūšių nykimas būtent ir vyksta dėl žmogaus veiklos, jos negrįžtamo poveikio gamtai.

Peizažo žanro gausa

Įvedus žodį „peizažas“, Lietuvos integrali muziejų informacinė sistema LIMIS pateikia 10 702 muziejinių vertybių vaizdus. Turbūt tiek, o gal net daugiau rastume vaizdų, susijusių su peizažu, bet pasislėpusiu po kitu pavadinimu. M. Matulytė, lietuvių fotografijos istorikė, Lietuvos nacionalinio dailės muziejaus istorinės fotografijos rinkinio saugotoja ir tyrinėtoja, penkerius metus rinko medžiagą aptariamai parodai. Dirbo su archyvais ir apibendrino XX a.

II pusės–XXI a. Lietuvos fotomenininkų kūrybą, analizuojančią kraštovaizdžio fenomeną. Atrinkti ir eksponuojami 33 autorių daugiau nei 300 kūrinių. Darbai pagal stilistines kryptis suskirstyti tematiškai. Kuratorė išskyrė aštuonias temas: „Nežinoma žemė“, „Iš gelmių“, „Apie vietas“, „Kažkur erdvėse“, „Properšos“, „Kitapus“, „Po manęs“, „Lai išlieka“, nuosekliai persvarstančias kraštovaizdžio fenomeną.

Peizažas yra dirbtinė kultūrinė konstrukcija. Kiekviena karta kuria savąjį „kraštovaizdį“, paremtą vertybių, idėjų, santykių ir galios struktūrų sistema. Naujos politinės santvarkos keičia valdžios modelius, ekonominiai pokyčiai transformuoja darbo ir vartojimo įpročius, socialiniai virsmai perbraižo bendruomenių ryšius, o kultūrinės tendencijos formuoja naujus tapatybės ir prasmės suvokimus. Vis dėlto istorija rodo, kad net ir radikaliausi lūžiai remiasi tuo, kas buvo sukurta anksčiau. Vertybės gali būti transformuojamos, perinterpretuojamos ar pritaikomos naujoms sąlygoms, bet jos retai visiškai išnyksta. Todėl kiekvienos kartos „kraštovaizdis“ yra ir kūrybos, ir atminties rezultatas – dialogas tarp praeities ir dabarties. ►

Gintarės Grigėnaitės nuotr.

P. Makauskas. Naujos jūros. 2019–2022.

A. Kunčius. Iš ciklo „Debesys“. 1993–2023.

Prie V. Šontos fotografijų. Kelyje (Motociklininkas). Iš ciklo „Lietuvos peizažas“. XX a. 8 deš. Rudens miškas. Iš ciklo „Lietuvos peizažas“. 1976. Balti debesys virš miško. Iš ciklo „Lietuvos peizažas“. XX a. 8 deš. Upė. XX a. 8 deš. Gintarės Grigėnaitės nuotr.

◀ Kuriant parodos architektūrą (architektė Ieva Glumac, dizaineris Marius Žalneravičius), didelis dėmesys skirtas tvarumui, iš naujo naudojant ekspozicinę įrangą. Lankytojus pasitiko informacinių stendų konstrukcijos iš metalo lakštų, medienos ir korinio kartono (AB „Grigeo Klaipėda“ produkcija). Iš korinio kartono taip pat sukonstruoti sėdimieji baldai lankytojų poilsiui. Po projekto organizatoriai gražins popierių perdirbimui į „Grigeo“.

Žmonių žemė

Fotografinį pasakojimą pradeda vidurinėsios kartos menininkės Geistė Marija Kinčinaitytė (gim. 1991), Kotryna Ūla Kiliulytė (gim. 1986) ir Kristina Sereikaitė (gim. 1980) kūriniais tema „Iš gelmių“. G. M. Kinčinaitytės nespalvotose fotografijose užfiksuoti nežinomų vietų kriokliai, suaižiję žemės paviršiai, raudono filtro fotografijose – ugnikalnis, krioklys ir sekus vanduo. K. Ū. Kiliulytės ant netikėtų formų ir dydžių UV plastiko atspausdinti miško fragmentai. Tai nykstantys Lietuvos, Škotijos ir Suomijos miškai, nufotografuoti iš viršaus. K. Sereikaitės cikle „Terra Humana“ (2011) žemėje tarsi choreografinis piešinys juda žmogaus figūra, primenant, kad žmonės kilę ir grįžta ten pat – į žemę. Šios menininkės, remdamosi kultūrine atmintimi, kuria naują pasaulį, kuriame išskirtinis dėmesys – ekologijai ir antropocenui.

Kraštovaizdis fotografijose tampa scena, kurioje atsiskleidžia globalios krizės, ekologinės grėsmės ar egzistenciniai klausimai.

Skirtingų kartų kūrėjų (Vitalijus Butyrinas, Audra Vau, Remigijus Treigys, Elena Grudzinskaitė, Dovilė Dagienė) fiksuojamas peizažas byloja apie rytojų, ateitį po žmogaus. Čia kraštovaizdis be žmogaus, kuriama hibridinė realybė: V. Butyrino fantasmagoriškame cikle „Terra incognita“ (1976) mistinės figūros, A. Vau videomontaže „Stagnacija“ jūros

bangose maudosi iškirpti ir įmontuoti poilsiautojai, R. Treigio suvenyrinis briedis patalpintas ant juodo horizontalaus pagrindo cikle „Peizažo stebėjimas, ir nieko čia daugiau nėra“ (2020), E. Grudzinskaitės kinetiniame objekte „Monotik“ (2021–2023) – metus dokumentuota menininkės kasdienybė susijungia į vientisą neiššifruojamą ritinį.

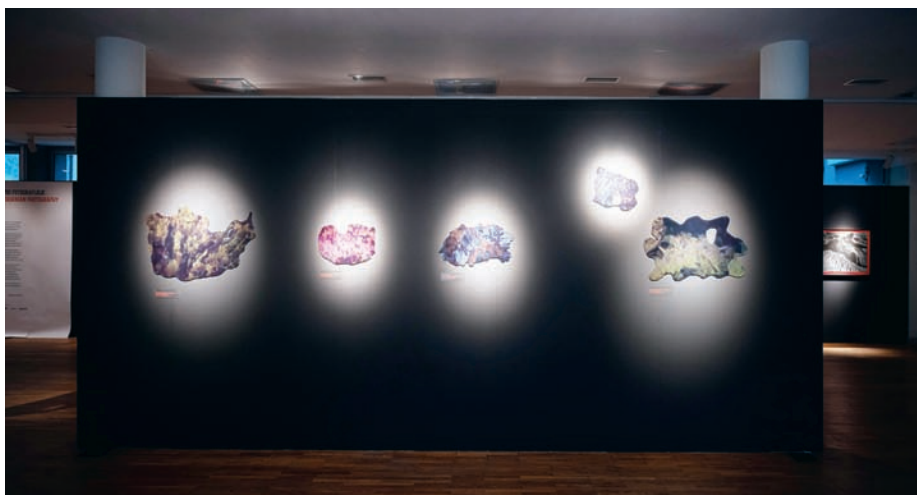
Pabėgimo kambariai

XX a. II p. fotografams peizažas buvo pabėgimo kambarys. Pasak menotyrininko Viginijaus Kinčėnaičio, „kraštovaizdis sovietmečiu buvo atsitraukimo ir pusiausvyros atgavimo zona, ji depolitizuota, neutrali ir dvasinio prabudimo šaltinis“. Kraštovaizdis veikia kaip vieta su konkrečiomis geografinėmis nuorodomis arba kaip erdvė be jokių vietos atpažinimo ženklų. Matome plataus horizonto vaizdus: kalvas, miškus, suartus laukus, besiganančius gyvulius arba augalų kupstus, dalį vandens telkinio ir pan. Niekad nerastume įamžintų vietų, jei autoriai nenurodytų pavadinimuose vietovių, pavyzdžiui, Julius Vaicekuskas. Čepkelių raistas; Alfonsas Budvytis. Švėkšna; Raimundas Urbonas. Karklė ir t. t. Tapybiški, estetiški kadrai tarsi fotonovelės, vedančios per debesis (Algimantas Kunčius. Iš ciklo „Debesys“), vandenų platybes (Savelijus Golubevas. Be pavadinimo (ledkalnis), žydinčius laukus (Virgilijus Šonta. Pienių laukas. Iš ciklo „Lietuvos peizažas“), kopas (Vaclovas Straukas. Nerijos peizažas) ir pan. Į ekspoziciją įsiterpia melancholiški Juozo Budraičio spalvotų fotografijų peizažai. Zenono Bulgakovo fotografijų antrame plane boluoja daugiabučiai. Menininkas tarsi atmatuoja, kiek žmogus užima gamtos, kiek urbanizacija pasiglemžia teritorijos.

Kita dalis peizažų fiksuojama per objektą, žiūrovams pateikiant netikėtą ar net klaidinantį vaizdo rakursą: atspindį automobilio durelių lange (V. Šonta. Rudens peizažas lange) ar vandens telkinyje, pro kokį nors objektą: suoliukas (Remigijus Pačėsa. Krantas, 5), šiukšliadėžė, basos kojos (A. Budvytis. Malonumai prie jūros), medis (A. Kunčius. Reminiscencijos) ir pan., trukdantys pamatyti antrame plane esantį peizažą, pamatymui reikia įdėti pastangų. ►

K. Sereikaitė. Terra Humana. 2011.

K. Ū. Kiliulytė. Iš serijos „Miško objektai“. 2024.

A. Vau. Stagnacija. 2013.

R. Treigys. Tribūna. 1989. Tiltas pievoje. 2001. Vėjo malūnas. 2007.

Antrame plane iš kairės: G. M. Kinčinaitytė. Be pavadinimo (Viduje). 2023–2025. Be pavadinimo (Degantis). 2014–2020. Be pavadinimo (Ugnikalnis). 2014–2020.

◀ Kitapus kraštovaizdžio yra kitas kraštovaizdis – šeštąja parodos tema „Kitapus“ autoriai kuria autentiškus, vidinius, individualizuotus peizažus. Tai tam tikra meditacinė zona, kurioje išsiskiria autoriaus santykis su erdve, laiku ir tyla. Peizažas tampa ne geografine vieta, o emocine teritorija (Darius Vaičekas. Iš serijos „Asmeniniai kraštovaizdžiai“). R. Treigio subraižytuose kadruose matomas visas objektas ar jo dalis – stulpas, tiltas, tribūna, – kurie veikia

kaip atminties fragmentai. Kūrinių pavadinimai pasufleruoja, ko ieškoti rūke: „Laukas“, „Geležinkelis žiūrint nuo tilto, I–II“, „Trys stulpai laukuose“, „Oro uostas“.

Po manęs nors ir tvanas

„Po manęs nors ir tvanas – būtent tokia mintis kyla žvelgiant į XX a. Lietuvos meno

fotografijos archyvą“, – sakė parodos kuratorė. 6-ajame dešimtmetyje vyksta intensyvi industrializacija, pramonė tapo prioritetu, o žemės ūkis – kolektyvizuotas. Nuotraukose – Kauno hidroelektrinės statybos (Stanislovas Lukošius. Plieninės nendrės. Kauno hidroelektrinės statyba. Petrašiūnai, Kaunas, 1959 m. balandžio 12 d.), kraikai (Zenonas Bulgakovas. Naujas rytas), šiluminė elektrinė (Marijonas Baranauskas. Lietuvos VRE). Žmogaus pergalę prieš gamtą užfiksuoja ir dokumentinės kronikos archyvas: melioracija, Kauno hidroelektrinės statyba, trąšų paskleidimas dirvoje sprogdinimo būdu. Sovietmečiu, suprantama, atvira kritika buvo negalima.

Jonas Kalvelis sukūrė diptiką „Miškas prie Jonavos“ 1-2, net nenujausdamas, kad po ketverių metų šios vietos nebebus. 1989 m. Jonavos „Azoto“ gamykloje įvyko avarija. Tuomet iš rezervuaro išsiliejo apie 7 500 tonų skysto gryno amoniako. Žuvo septyni žmonės, daugiau nei 50 buvo sužeisti, keli šimtai apsinuodijo, tūkstančiai neteko darbingumo, dalis jų visam gyvenimui tapo neįgalūs, padaugėjo onkologinių ir kitų susirgimų. Galima įsivaizduoti, kaip anuomet atrodė gamtovaizdis: išdžiūvo aplinkiniai miškai, sunyko kadagių draustinis, išgaišo apylinkių gyvuliai ir paukščiai, krito žvėrys, Nerimi plaukė laukinių gyvūnų gaišenos. Algimantas Barzdžius, vienas iš nedaugelio, dokumentavo avariją („Azoto“ avarija. 1989).

Apie industrializacijos poveikį XX a. antroje pusėje nebuvo kalbama, ilgainiui nelabai ir begalvojome apie ekologiją, tik apie savo komfortą. Nepriklausomybės karta neleidžia užmigti, ji žvilgsnį perkelia į problemas ir jas aktualizuoja. Paulius Makauskas sintetinių spalvų nuotraukose (serija „Naujos jūros“) fotografuoja mikroplastiką jūrose. Kaip žinoma, Baltijos jūra yra labiausiai mikroplastiku užteršta jūra Europoje. Andrejus Polukordas išropščia į stuobrį (serija „Miško statulos“), tarsi pratęsdamas medžio ilgį ir tapdamas aikštės statula, menininkas susitapatina su gamta, taip nutrinamas žmogaus ir gamtos hierarchiją. Lina Margaitytė ir Marius Krivičius į sovietinių architektūrinių ir industrinių palikimą žvelgia ne kaip į vien ideologijos ženklą, bet ir kaip į laiko, atminties ir nykimo erdvę. Jų serijos „Ištrinti peizažai“ tyrinėja nykstančias vietas – apleistus pastatus, tuščias industrines teritorijas, nutrūkusios funkcijos architektūrą. Julijos Matulytės videodarbais „Miškas“ analizuoja psichologinę, mitologinę bei kultūrinę miško reikšmę. „Lai išlieka Žemės planeta gyva“ – kaip palinkėjimas užsibaigia paroda „Kad ir pasaulio pabaiga: kraštovaizdis Lietuvos fotografijoje“.

Parodoje galima stebėti, kaip keitėsi fotografų žvilgsnis: nuo nostalgikų kaimo panoramų iki postindustrinių teritorijų, apleistų pastatų ar infrastruktūros ženklų gamtos fone. Tokie darbai liudija apie žmogaus pėdsaką kraštovaizdyje – kartais subtilų, kartais agresyvių. Šiuolaikiniai autoriai dažnai renka spalvą, didelio formato atspaudus, konceptualius sprendimus. Jie tyrinėja ne tik fizinę erdvę, bet ir jos simbolines prasmes. Kraštovaizdis fotografijose tampa scena, kurioje atsiskleidžia globalios krizės, ekologinės grėsmės ar egzistencialiniai klausimai.

Temos tęsinys – knygos

Nespėjusieji pamatyti parodos turės galimybę tai padaryti atsivertę M. Matulytės mokslo studiją „Kraštovaizdžio semiozė Lietuvos fotografijoje“ (2025). Knygos dizainerė – Jonė Miškinytė, ją išleido Lietuvos nacionalinis dailės muziejus. Parodą lydi ir dar vienas leidinys. Praėjusių metų lapkričio 19–20 d. Lietuvos nacionalinis

J. Kalvelis. Miškas prie Jonavos 1, 2. 1985.

A. Kunčius. Reminiscencijos. 1977–1985.

dailės muziejus kartu su Lietuvos kultūros tyrimų institutu ir Klaipėdos universitetu surengė tarpdalykinę mokslinę konferenciją „Gamtos ir pasaulėvaizdžio sankirtos“. Pranešimų temos apėmė ir šiuolaikines ekologines bei kultūrinės problematikas: meno kūrinų gebėjimą atliepti ekologinės krizės realijas, šiuolai-

kinės geokuratorystės formas, ekosocialinius procesus mene, nostalgijos sampratą ir išraišką fotografijoje, gamtos veikėjo sampratą, ekologinį nerimą marinistikoje ir karo Ukrainoje naikinamo kraštovaizdžio vaizdinius. Pranešimai suguls į muziejaus rengiamą žurnalą „Vizualiųjų menų tekstai“ 2026-aisiais.

J. Lennonas, užkasti milijonai ir beprotiška terapija danų miškuose

„Jei visi yra suluošinti, vadinasi, nė vienas nėra suluošintas“ (citata iš filmo „Paskutinis vikingas“).

Maždaug kas penkerius metus danų kino režisierius ir scenaristas Andersas Thomas Jensenas sukviečia savo ištikimiausią aktorių būrį su Madsu Mikkelsen, kad sukurtų naują beprotišką istoriją. Jų naujausia juodoji komedija „Paskutinis vikingas“ („Den sidste viking“, 2025 m.) Venecijos kino festivalyje sulaukė audringų ovacijų, o vėliau gavo net 14 prestižinių Danijos kino akademijos „Robert“ nominacijų.

Andrius RAMANAUSKAS

Absurdas ir drama

Kūrėjas, anksčiau išgarsėjęs tokiais kultiniais filmais kaip „Adomo obuoliai“ („Adam's Apples“, 2005 m.), „Vyrų ir viščiukai“ („Men & Chicken“, 2015 m.) ir „Teisin-

gumo riteriai“ („Riders of Justice“, 2020 m.), šiame kūrinyje išlaiko sau būdingą absurdo ir dramos pusiausvyrą. Filmą koncentruojasi į sudėtingas tapatybės paieškas, atminties trapumą ir broliškos ištikimybės temas, kartu nagrinėja atleidimo ir žmogaus prigimties dvilypumo klausimus, tačiau viskas pateikta per labai specifiską skandinaviską humoro filtrą.

Filmas prasideda trumpa ir brutalia animacine pasaka: vikingų karalius nusimena,

kad jo sūnus mūšyje netenka rankos, tad paskelbia, kad visiems jo karalystės pavaldiniams taip pat turi būti nupjautos rankos. Logika paprasta: jei visi yra suluošinti, vadinasi, nė vienas nėra suluošintas. Ir nors toliau kariauti vikingų karus su viena ranka sunkiau, užtat visi yra lygūs ir laimingi.

Toliau juostos veiksmas persōka į šiuolaikinius laikus, kur ką tik banką apiplėšęs pagrindinis filmo veikėjas Ankeris (akt. Nikolajus Lie Kaasas) bėga nuo policijos. Jis spėja įduoti savo grobį savo šiek tiek protiškai neįgaliam broliui Manfredui (akt. M. Mikkelsenas). Šiam liepiama paimti krepšį su 41 milijonu Danijos kronų ir užkasti miške netoli jų vaikystės namų. Ankeris pasiduoda policijai ir tikisi, kad, atlikus bausmę, šie pinigai taps jų bilietu į naują gyvenimą.

Netradicinė terapija

Tačiau po 15-os kalėjime praleistų metų situacija kardinaliai pasikeičia. Grįžęs į laisvę

Kadrai iš filmo „Paskutinis vikingas“ (rež. A. Th. Jensenas, 2025 m.).

Ankeris randa savo brolių visiškai pasikeitusį. Dabar Manfredas kenčia nuo disociacinio tapatybės sutrikimo ir yra įsitikinęs, kad jis yra Johnas Lennonas – legendinis grupės „The Beatles“ dainininkas. Jis atsisako reaguoti į savo tikrąjį vardą ir visiškai neprisimena, ką padarė su pavogtais pinigais.

Iš pradžių Ankeris nepatiki nesąmonėmis ir juokingomis naujomis brolio tapatybėmis. Norėdamas pažadinti brolio atmintį, Ankeris išsiveža Manfredą į jų nuošalią vaikystės sodybą, tikėdamasis, kad pažįstama aplinka padės jam prisiminti užkastų pinigų vietą. Tačiau brolio psichinės problemos daug gilesnės nei tik susikurta J. Lennono tapatybė, ji siekia vaikystėje patirtus įvykius. Tuomet į pagalbą ateina ekscentriškas gydytojas Lotaras. Jis sugalvoja netradicinį terapijos metodą: į sodybą atsiveža kitus psichikos sutrikimų turinčius pacientus, kurie save identifikuoja kaip Ringo Starą ar Paulą McCartney (likusieji grupės „The Beatles“ nariai).

„Paskutinis vikingas“ nėra šedevras, tačiau tai vis vien solidi ir velniškai keista pramoga.

Idėja paprasta: užuot kovojus su Manfredo kludiesiais, nusprendžiama paskatinti jo naują muzikanto ir dainininko tapatybę (beje, dainuoti ir groti gitara jis visiškai nemoka). Pasitelkę kitus pacientus, jie nori aplink Manfredą sukurti kolektyvinę simuliaciją. Lotaras tikisi, kad kartu atkūrę legendinę roko grupę ir surengdami gyvo garso koncertą, „atrakins“ Manfredo užslo-

pintas vaikystės traumas ir padės jam vėl tapti savimi. Ši patirtis turėtų būti itin nudinga, nes sukurs saugią ir empatišką aplinką, kurioje Manfredas nebesijaus vienišas ar pasmerktas dėl savo būklės. Ankeris sutinka su šiuo planu, bet visai dėl kitų priežasčių. Jam svarbiausia, kur užkasti milijonai.

Tiesa ir iliuzija

„Paskutinis vikingas“ supriešina dvi radikalias būties sampratas, paversdamas brolių konfliktą filosofiniu ginču apie tiesos ir iliuzijos kainą. Iš vienos pusės stovi Ankeris, atstovaujantis negailestingai, beveik brutaliai loginei tiesai. Jis įkūnija nuostatą, kad tapatybė nėra kostiumas, kurį galima bet kada pasimatuoti; ji yra bandymas neigti akivaizdžią realybę. Susikurti naują tapatybę yra beprasmiška, ir skatinti kito beprotybę yra pavojingas laiko švaistymas, kai tikrasis pasaulis niekada nežais pagal tavo susikurtas taisykles. Tačiau čia pat pateikiama priešinga pozicija, kai susikurta nauja asmenybė gali tapti vieninteliu saugiu prieglobsčiu žmogaus sielai, nes tikroji realybė yra pernelyg skausminga, kad ją būtų galima fiziškai pakelti. Empatiškas požiūris tam tikru būdu gali „atitaisyti“ sulaužytą žmogų, nes normalumas taip pat tėra iliuzija, po kuria slepiasi tamsūs išgyvenimai. Galbūt beprotybė yra tiesiog saugiausia tapatybės forma?

Pats režisierius pasakojo apie savo filmą taip: „Aš nenorėjau tyčiotis. Tai yra pakili ir šiek tiek absurdiška istorija. Manau, nuostabu, kad mes gyvename tokioje pasaulio dalyje, kur dabar kiekvienas gali ieškoti sa-

vę ir tapti tuo, kas iš tiesų yra. Tačiau viskas tampa itin absurdiška, kai aplinka turi prisitaikyti prie vieno individo realybės. Iš čia ir kilo daugelis komedijos elementų, kuriuos panaudojome filme. Žmonių susidomėjimas saviugda ir tapatybe išaugo eksponentiškai. Mane visada žavėjo, kad kiekvienas dabar gyvename savo realybėje ir dedame didžiules pastangas ją saugodami.“

Beje, filmas turi dvi pabaigas. Vieną iš jų išduosiu. Paskutiniuose kadruose vėl grįžtama prie animacinės pasakos. Tik dabar jau vikingų karaliaus sūnui netyčia nukertama galva. Tad iš solidarumo visi vikingai nusi-kerta sau galvas ir išnyksta. Galiausiai filmas tarsi byloja, kad negali egzistuoti forsuo-ta lygybė. Net ir empatija turi ribas.

„Paskutinis vikingas“ nėra šedevras, tačiau tai vis vien solidi ir velniškai keista pramoga. Jei esate M. Mikkelsen'o režisieriaus A. Th. Jensen'o gerbėjai, filmas jums primins gerai pažįstamą, šiek tiek „nuvažiavusių“ draugų susibūrimą, kuriame pajuokaujama riebiau nei kokiame nors nuobodžiame kalėdiniame darbo vakarėlyje.

NAUJAS FILMAS

Pavadinimas: „Paskutinis vikingas“ / „Den sidste viking“.

Žanras: juodoji komedija.

Šalis: Danija, 2025 m.

Režisierius: Andersas Thomas Jensenas.

Scenarijaus autorius: A. Th. Jensenas.

Operatorius: Sebastianas Blenkovas.

Muzika: Jeppe'as Kaasas.

Vaidina: Madsas Mikkelsenas, Nikolajus Lie Kaasas, Sofie Gråbøl, Bodil Jørgensen, Larsas Brygmannas, Nicolas Bro.

Trukmė: 116 min.

Amžiaus cenzas: žiūrovams nuo 13 metų.

Rašytoja V. Butautis: mūsų gyvenimuose viskas susiję gerokai labiau, nei suvokiame

Iš Klaipėdos kilusi rašytoja Viktorija Butautis su šeima gyvena Melburne, Australijoje. Tai laikini kūrėjos namai. „Į Lietuvą tikrai grįšiu. Rašau, nes tai man sekasi geriausiai ir ten man gera. Rašydama būnu rašyme, kažkur kitur nei fizinė vieta, kurioje sėdžiu. Būna nemalonu sugrįžti į realų pasaulį, kai suskamba žadintuvas. Visuomet nustatau žadintuvą, kitaip būtų sunku laiku atlikti su kūryba nesusijusius darbus“, – juokėsi V. Butautis, savo naujausią knygą paaugliams „Magnetinė sala“ skaitytojams pristaciūsi šiemetėje Vilniaus knygų mugėje.

Sandra ABRUTYTĖ

V. Butautis debiutavo romanu jaunimui „Kitas Elenos gyvenimas“ (2008), po to išleido knygas suaugusiesiems „Kiek kainuoja vaikai?“ (2014) ir „Vogti šokoladą“ (2015). Prieš trejus metus pasirodęs romanas „Kanarų paslaptis“, kuriame pasakojami pašėlę Emos ir jos augintinio Marso nuotykių Kanarų salyne, Lietuvos „Metų knygos rinkimuose 2023“ pripažintas geriausia knyga paaugliams. „Magnetinė sala“ (2025) – antroji Emos ir Marso nuotykių knyga, šį kartą herojai persikėlė į Australiją.

Kalbėjomės apie rašytojos sąsajas su gimtąja Klaipėda, gyvenimą Australijoje ir knygas.

Magnetinė sala

– *Viktorija, pirmiausia papasakokite, kaip atradote tą tikrąją Magnetinę salą? Ar kelionė ten buvo atsitiktinė, ar sąmoningai ieškojote vietos savo knygos veiksmui?*

– Magnetinę salą, kurios tikrasis pavadinimas Yunbenun, „atradau“ prieš 24 metus, kai pirmą kartą su vyru apsistojoje Australijoje ilgesniam laikui. Tuomet mažai sukomercinta, laukinė sala, kurioje nacionaliniai parkai užima apie 80 proc. ploto, mums labai patiko. Dar nebuvo griežtų taisyklių ir po salą važinėjome beduriais ir belangiais „Moke“ automobiliais, niekas nedraudė rizikuoti ir bandyti įveikti baisingai duobėtus kelius, vedančius į slaptus paplūdimius, kurti laužus ir svajoti apie gyvenimą basomis. Daug metų Magnetinė

sala traukė mus sugrįžti, todėl labai artimai pažįstu tą Australijos lopinėlių. Kai sukau galvą, kaip paauglės akimis papasakoti apie didžiulę Australiją skaitytojams, nusprendžiau, kad Magnetinė sala puikiai tiks. Ten labai daug Australijos gyvių, nepaprastai gražu, pavojinga ir paslaptinga, o būtent tokios atmosferos reikia Emos ir Marso nuotykiams.

– *Kuo jus labiausiai sužavėjo Australija? Kas paliko didžiausią įspūdį – gamta, žmonės ar atmosfera?*

– Australijoje mane žavėjo ir žavi gamta ir tas neapsakomas izoliacijos jausmas. Jis yra ir išlaisvinantis, ir slegiantis, bet visuomet atimantis žadą. O atvykus pirmąjį kartą 2002-aisiais, nustebino pasirinkimo laisvė, liberalus požiūris į dalykus, kurių dalis tik dabar tampa priimtini Lietuvoje: LGBTQIA+ bendruomenė, pagalbinių apvaisinimo procedūros, religiniai pasirinkimai ir pan. Tačiau tikrai ne viskas yra progresyvu ar veikia be trukdžių. Australija yra kontroversiška, viena koja ji tvirtai XXI a., o kita vis dar purtosi kolonijines dulkes.

Giliau nei paviršius

– *„Magnetinė sala“ – tai antroji Emos ir Marso nuotykių knyga. Kaip keičiasi šie veikėjai ar jų nuotykių? Ar rašydama pirmąją dalį jau žinojote, kad bus tęsinys, ar ši idėja gimė vėliau? ▶*

Rašytoja V. Butautis dabar gyvena ir kuria Melburne, Australijoje, bet kasmet sugrįžta į Lietuvą, gimtąją Klaipėdą.

Sammy Wells nuotr.

◀ – Rašydama „Kanaŗų paslaptis“, min-tyse turėjau planą, kad tai bus kelių knygų serija su tais pačiais veikėjais Ema ir Marsu, bet tikslingai rašiau taip, kad istorijas būtų galima skaityti vieną po kitos arba atskirai. Nepamirštamų kelionių ir nuotykių yra daug, šiuo metu sprendžiu, kurioje šalyje vyks trečioji dalis. Galvoje – du ypač smagūs pasirinkimai.

2008 m. pasirodė pirmasis V. Butautis roman-
as „Kitas Elenos gyvenimas“, pasirašytas Teodoros L. slapyvardžiu, ir jauna šeima grįžo iš Australijos į Lietuvą kartu su mėnesio amžiaus pirmagime Marija. Klaudijaus Driskiaus nuotr.

Emai „Magnetinėje saloje“ yra 13 metų, jos pasaulyje, be nuotykių, natūraliai atsitinka ir atsitiks situacijų, su kuriomis susiduria paaugliai: noras pritapti, romantiški susižavėjimai, maištavimas ir taisyklių laužymas. Man pačiai įdomu, kaip Ema keisis, bet tikrai žinau, kad jos nuotykių alkis niekur nedings. Augant pagrindinei veikėjai, atitinkamai keičiasi ir galvosūčiai bei iššūkiai. „Magnetinėje saloje“ jie – šiek kiek sudėtingesni nei pirmojoje knygoje „Kanaŗų paslaptis“.

– Kiek jūsų pačios asmeninės patirties – kelionių, emocijų, minčių – galima rasti naujosios knygos pasaulyje?

– Labai daug. Magnetinę salą, o ir visą Australiją gerai pažįstu, beveik visą žemyną ir daug jam priklausančių salų esame apkeliavę. Į knygą stengiausi sudėti šio nepaprasto žemyno įdomybes ir keistenybes, kad ir jaunieji skaitytojai pajustų Australijos trauką ir magnetizmą. Noriu, kad, be gražių vaizdų ar pavojingų gyvių, pamatytų ir tai, kas ilgai buvo ignoruojama, kad ir tikrieji Australijos šeiminkai, gyvenę čia tūkstančius metų prieš baltųjų kolonizaciją. Knyga vadinasi „Magnetinė sala“ ne šiaip sau: skaitydami, sekdami užuominomis, spręsdami galvosūkius, skaitytojai sužinos dalykų, kurie, esu tikra, nustebins ir pasiliks jų galvose. Ne viskas yra akivaizdu, daug kas slepiasi giliau nei paviršius.

Knygos „Kiek kainuoja vaikai?“ pristatymas: psichologė R. Kačiniene ir rašytoja V. Butautis. Luko Balandžio nuotr.

Magiškas amžius

– Kodėl jums svarbu rašyti būtent vaikams ir paaugliams, t. y. 8–14 m. skaitytojams? Kuo šis skaitytojų amžius jums artimas?

– Rašau vyresniems vaikams ir paaugliams. Tai magiškas amžius, kai gimsta nepaprastos idėjos, kurios suaugusiesiems gali atrodyti per daug fantastiškos, kad jas įgyvendintų. Per pagrindinę heroję Emą noriu padrąsinti skaitytojus tikėti savo jėgomis ir, siekiant savo tikslų, imtis kareivis gal ir „neįmanomų“ misijų, nes veikiant, o ne stovint vietoje, atsiranda sprendimai. Ema nėra tipinė trylikametė, jos gyvenimas, bas-tantis su tėvais po pasaulį, suformavo atvirą požiūrį į daug dalykų. Bet tai nereiškia, kad, susidūrusi su sunkumais ar patekusi į dviprasmiškas paaugliškas situacijas, ji žino, ką daryti. Klaidos yra neišvengiamos, bet svarbu, ką su tomis klaidomis darome. Tai ir stengiuosi nemoralizuodama perduoti skaitytojams per įvairias situacijas, į kurias įsivelia nutrūktgalviai Ema ir Marsas.

– Ar pastebite, kaip keičiasi šių dienų paauglių literatūros poreikiai – ko jie ieško, kas juos paliečia?

– Dabar tiek vaikai, tiek paaugliai skaito kur kas greičiau ir paviršutiniškiau. Jie gali tuo pačiu metu ir skaityti, ir žiūrėti videofilmus per jutubą, ir dar daryti namų darbus. Esu mačiusi tai ir savo namuose. Nemanau, kad reikia su tuo kovoti ar tikėtis, kad jie pakeis savo įpročius. Dabartiniai vaikai ir paaugliai gyvena apsupti didžiulio kiekio informacijos ir, mano galva, jie labai neblogo su tuo susidoroja.

Skaitomose istorijose jie ieško atradimų ir nuotykių, herojų, kurie yra sumanūs ir drąsūs, kartais klystantys, tokių, kurie siekia savo tikslų ir kovoja už savo įsitikinimus. Manau, jaunieji skaitytojai tapatinasi su veikėjais, įsivaizduoja save jų kailyje ir stengiasi įveikti kelyje atsirandančius iššūkius.

Nepaprasti galvosūčiai

– „Kanaŗų paslaptis“ sulaukė didžiulio pasisekimo ir net tapo „Metų knyga paaugliams“. Ar jaučiate spaudimą po tokio įvertinimo?

– Šiek tiek taip. Iš vienos pusės, „Kanarų paslapties“ sėkmė patvirtino, kad pasirinkau teisingą rašymo-pasakojimo būdą, skaitytojai įsitraukė, jiems yra įdomūs veikėjų patyrimai, norisi skaityti, dalyvauti ir sužinoti daugiau. Todėl pasmailinusi plunksną nėriau į rašymą, žinodama, kokia bus antros knygos struktūra, kas labiausiai patiko pirmojoje ir ką galima dar įdomiau pateikti. Galvosūkių naujoje knygoje nėra paprasti, jų daugiau ir daugelis atsakymų ne tekste, o knygos pabaigoje. Taip nusprendžiau padaryti įsiklausiusi į skaitytojų atsiliepimus.

Iš kitos pusės, „Kanarų paslapties“ sėkmė pakėlė kartelę aukščiau. Sulaikiusi kvapą laukiu skaitytojų išpūdžių perskaičius „Magnetinę salą“. Ar pateisinau jų viltis, ar „Magnetinė sala“ atnešė skaitymo-mąstymo-pažinimo malonumą ir įkvėpė drąsiems sprendimams, ar galvosūkių „nurovė stogus“ ir ar norisi tęsti nuotykinės kelionės su Ema ir Marsu?

– **Kokius jausmus jums sukelia pats kūrybos procesas? Ar tai labiau džiaugsmas, ar kartais – kantrybės išbandymas?**

– Kūrybos procesas turi įvairiausių natų, ir labai linksmų, ir labai monotoniškų. Atsikvepiu tada, kai sudėlioju istorijos struktūrą ir loginę seką. Mano knygose, kurių siužeto varomoji jėga yra galvosūkių ir mįslių, viskas yra susiję. Taigi neradęs A nepasieks B. Todėl labai svarbu, kad „taškai“, išbarstyti po tekstą, susijungtų, užuominos nuvestų į teisingą vietą, o įveikti iššūkius atneštų ne tik teisingą atsakymą, bet ir įdomią informaciją, kuri liktų skaitytojų galvose. Nutinka, kad tie „taškai“ nesusijungia, tuomet ieškau alternatyvių sprendimų, tenka keisti ir tekstą, ir pagrindinių herojų gyvenimą. Bet kai viskas sustoja į vietas, jausmas yra nepakartojamas. Tikiu, kad mūsų gyvenimuose iš tiesų viskas yra susiję gerokai labiau, nei suvokiame sukdamiesi kasdienybėje. Šiandienos poelgis, žodis ar mintis turi įtakos virtualiai situacijai ateityje. Šią žinią siunčiu ir „Magnetinės salos“ skaitytojams.

Kitos šalys ir knygos

– **Papasakokite ir apie kitas savo knygas.**

– Visi mano romanai susiję su kuriuo nors mano pačios gyvenimo etapu ir su šalimis, kuriose gyvenau.

Knygos „Vogti šokoladą“ pristatymas Vilniaus knygų mugėje 2015 m. Šviesaus atminimo psichologė E. Cekuolienė ir rašytoja V. Butautis. Asmeninio archyvo nuotr.

Diasporos rašytojų susitikimas Užsienio reikalų ministerijoje 2024 m. Juriiaus Azanovo nuotr.

„Kitas Elenos gyvenimas“ – debiutinis romanas jaunimui ir suaugusiesiems, kurį pasirašiau Teodoros L. slapyvardžiu. Tai mano jaunystės romanas apie jaunystę, meilę, draugystę, išdavystę ir mirtį. Apie

sudėtingai veikiančią žmogaus sąmonę, kai susidūrus su itin skaudžiais įvykiais, įsijungia savisaugos mechanizmas ir renkama klaidžioti kreivų veidrodžių karalystėje. ►

Su skaitytojais Vilniaus knygų mugėje.

Lietuvių dienos Vilniuje. Prie Ispanijos stendo su rašytojomis, vertėja, dainininke ir Ispanijos lietuvių bendruomenės vadove A. Daukantaite-Vancevičiene.

◀ Ši istorija vyksta Lietuvoje ir Italijoje, Milano mieste, kur studijuodama aš sutikau savo būsimą vyrą.

„Kiek kainuoja vaikai?“ – romanas ypač jautria pagalbinio apvaisinimo tema. Tai

dramatiška ir jaudinanti istorija apie jauną šeimą, kuri, norėdama susilaukti vaikų, naudojasi pagalbinio apvaisinimo procedūromis ir patiria sunkių išbandymų. Apie juos tai patyrusieji nemėgsta kalbėti, sie-

kiantys tokiu būdu susilaukti vaikų nežino, kas jų laukia, o juos smerkiantys dažnai nė neįsivaizduoja, kiek iš tiesų tai kainuoja...

Romanas sulaukė didelio žiniasklaidos ir visuomenės dėmesio, nes atvirai atskleidė psichologinius išgyvenimus, su kuriais susiduria poros, negalinčios susilaukti vaikų. 2014 m. Lietuvoje dar nebuvo pagalbinio apvaisinimo įstatymo.

Veikėjų gyvenimai verda šalyse, kuriose gyvenau ir praleidau daug laiko – Australijoje, Singapūre ir Anglijoje. Ar tai mano autobiografija? Ne. Ar buvau su tuo susidūrusi? Taip.

Parašyto prieš dešimtmetį šio romano tema tebėra aktuali, todėl neseniai „Kiek kainuoja vaikai?“ išleistas audioformatu.

„Vogti šokoladą“ parašiau susidūrusi su asmenine dilema. Tai knygos „Kiek kainuoja vaikai?“ temos tęsinys. Šviesaus atminimo psichologė Edita Čekuolienė romaną taikliai pavadino genetiniu detektyvu. Įsivaizduokite, kad sužinote, jog pasaulyje gyvena jūsų biologinė sesuo, nors jūsų biologiniai tėvai turi tik vieną vaiką – jus. Kaip tai iš viso įmanoma? Romane „Vogti šokoladą“ niekas nėra paprasta ar taip, kaip atrodo iš pirmo žvilgsnio.

Beka ilgisi sūnaus, kurio neturi teisės vadinti sūnumi. Dylanas ieško biologinės sesers, kurios nėra matęs. Laura myli savo šeimą, nors nė su vienu jos nariu nėra biologiškai susijusi. Šių žmonių istorijos susipina, suartina ir supriešina, iškelia tokių klausimų, apie kuriuos, esu tikra, daugelis net nesusimąsto.

Šio romano veiksmas vyksta Vilniuje, Melburne ir Magnetinėje saloje Australijoje.

„Kanarų paslaptis“ – pirmoji Emos ir Marso nuotykių pasaulyje knyga, kurios veiksmas vyksta Kanarų salyne, ten su šeima gyvenau dvejus metus. Kartais sulaukiu jaudinančių skaitytojų žinučių su nuotraukomis iš tų vietų Kanaruose, kur nuotykiu ar galvosūkius randa pagrindiniai knygos herojai Ema ir Marsas. Tai man suteikia dar daugiau motyvacijos rašyti ir kurti Emos ir Marso nuotykių tęsinį.

Kad susijungtų visi taškai

– *Kokią vietą jūsų gyvenime užima kelionės? Ar jos tampa neatsiejama kūrybos dalimi?*

Vilniaus knygų mugėje su kolege kengūrų šalies gyventoja N. Degutiene. Asmeninio archyvo nuotr.

Kinematografiškiausių knygų pristatyme 2023 m. Vilniaus knygų mugėje, kurioje V. Butautis dalyvavo su savo romanu „Kanarų paslaptis“. Ilmės Vyšniauskaitės nuotr.

Kūrybos šaltinis man yra pasaulis ir pats gyvenimas, sutikti žmonės ir išgyventos patirtys.

– Taip, kelionės reikalingos ir man, ir mano kūrybai. Keliaudama, pažindama naujas vietas, stebėdama žmones, ieškodama kelių tarpekliuose ar sutikdama saulėlydį krokodilų pilname ežere, patiriu emocijas, kurios mane pakrauna ir suteikia išpūdžių, kuriais noriu dalytis su skaitytojais. Tuomet susijungia visi taškai, rašau apie tai, ką patyriau ir ką labai gerai išmanau.

– *Naujoje knygoje kalbama apie atradimus, drąsą ir vidinę stiprybę. Koks jūsų asmeninis gyvenimo „magnetas“ – kas jus labiausiai traukia?*

– Tikriausiai magnetas arba varomoji mano gyvenimo jėga yra veikla ir pokytis. Smalsumas mane traukia išbandyti naujus dalykus, domėtis, keliauti, apsistoti naujoje šalyje. Tačiau natūraliai pokytis ar naujų dalykų išbandymas, nauja veikla sukelia ir stresą. ►

„Kanarų paslapties“ pristatyme Vilniaus knygų mugėje su aktores E. Smoriginaite.

Su įkvepiančiu jo ekselencija Prezidentu Valdu Adamkumi Sidnėje 2006 m.

Pokalbyje „Žmonės – Klaipėdos švyturiai“ Klaipėdos miesto savivaldybės Imanuelio Kanto bibliotekos Melnragės filiale.

◀ Tai tikrai panašu į magnetą, nes jis gali ir traukti, ir stumti. Labai džiaugiuosi, kad šalia yra mano vyras, kuriam panašiai niežti padai. Kartu keisti ir keistis yra lengviau.

– **Ar turite mėgstamiausią naujosios knygos vietą ar sceną, kuri jums pačiai kelia šypseną, kai ją prisimenate?**

– Chm... Geras klausimas, reikia pagalvoti (juokiasi).

Man patinka Lizos-Kliuji personažas ir tas jos „O-lia-lia“, reiškiantis skirtingus dalykus. Prancūzai dažnai vartoja šią frazę skirtingomis intonacijomis, sužinojau tai žaisdama pliažo tinklinį su prancūzu. Kai įmušdavau gerą tašką, jis švilptelėdavo pagiriamąjį „O-lia-lia“, o kai nepasisekdavo – paguodžiamą.

Taip pat dvyniai Ksingas ir Kajus, jų pokalbiai ir išdaigos su Ema. Dvynukai

labai juokingi ir mieli, scenos su jais man kelia šypseną. Na, ir, žinoma, raudonosios laukymės epizodas, kur galima girdėti draugų mintis. Ten Pipa, vietinė mergaitė aborigenė, vaišina Emą su Marsu savo žmonių maistu. Fiziškai jaučiu Emos reakcijas į maku vikšrus ir gyvąsias statinaites. Jei būčiau skaitytojas, norėčiau apie tai sužinoti, gal net paragauti.

Labiausiai mane džiugina ir žavi tai, kad taškai mano pačios gyvenime susijungė kaip įrodymas, jog niekas nenuitinka šiaip sau. Prieš 24 metus „atrasta“ Magnetinė sala persikėlė į nuotykių knygą, ne šiaip sau palikau joje dalelę širdies ir ne veltui šitiek kartų sala traukė mane sugrįžti ir ją aplankyti.

Ideali vieta rašyti

– **Gal planuojate ir trečiąją Emos ir Marso istorijos dalį? Gal jau žinote, kur jie keičiausia toliau?**

– O taip (juokiasi). Labai smagu mintyse dėlioti, kas vyks trečiojoje Emos ir Marso nuotykių knygoje. Buvau įsitikinusi, kad jau žinau šalį, bet neseniai aplankė dar įdomesnė mintis. Viskas priklausys nuo to, ar man pavyks įgyvendinti tą pasiutusį sumanymą ir ar pasitvirtins mano lūkesčiai.

– **Kaip gimsta jūsų knygų idėjos – iš realių įspūdžių ar iš vaizduotės blyksnių?**

– Dažniausiai noriu kažkuo pasidalyti – išgyvenimais, patirtimis ar idėjomis, kurios mane pačią labai palietė ar uždegė. Realius įspūdžius sujungus su vaizduote, gimsta istorijos.

– **Ar rašote kasdien, ar laukiate įkvėpimo momento? Koks jūsų rašymo ritualas?**

– Rašau disciplinuotai. Jei tai ilgas kūrinys, pavyzdžiui, romanas, rašau kasdien. Kartais pavyksta daugiau, kartais mažiau parašyti, priklauso nuo to, kurioje kūrimo stadijoje esu. Bet stengiuosi užrašyti bent 500 žodžių, kuriuos kitą dieną peržvelgiu ir rašau toliau. Būna, kad laikas prabėga renkant informaciją ar dėliojant pasakojimo logiką. Būna, kad rašau nesustodama. Labiausiai mėgstu, kai niekas man netrukdo, kai neturiu įsipareigojimų kažkur būti tam tikru laiku, bet taip nutinka ypač retai. Ideali vieta rašyti yra kaimas, pora valandų kelio už Melbur-

no, ten turime sodybėlę. Kartais pavyksta ten nuvažiuoti vienai su Marsu (taip, tai prancūzų buldogas, įkvėpęs personažą), tuomet leidžiu sau nevaržoma grafikų pamiršti pavalgyti ir dirbti su kompiuteriu kiek tik galiu.

Pradėdama kūrinį stengiuosi „primesti“ struktūrą ir chronologiškai pasižymiu įvykius, kad nebūtų klaidų. Daug kartų tikrinu faktus, bet pasitaiko, kad kažkas vis tiek praslysta. Tuomet labai padeda redaktorai ir žvilgsnis iš šalies.

Atspirties taškas

– *Grįžkime prie jūsų šaknų – koks jūsų santykis su Klaipėda, gimtuoju miestu? Ar vis dar traukia sugrįžti namo, prie jūros?*

– Klaipėda yra ir liks mano miestas. Kasmet grįžusi į Lietuvą skubu namo, į pajūrį aplankyti tėvų. Kasmet su savo šeima lankausi Kuršių nerijoje. Turime tradiciją pereiti Raganų kalną Juodkrantėje, būtinai pameluoti Liuciferiui ir skubiai prabėgti pro raganą, kuri jį netoliese saugo. Bėgant būtina palies-

Susitikimas su vyresnių klasių moksleiviais Klaipėdos „Aukuro“ gimnazijoje, buvusioje 8-ojoje vidurinėje mokykloje, kurioje mokėsi Viktorija.

ti nutįsusių raganos krūtį. Tokia tradicija, ir visi keturi jos laikomės (*juokiasi*). Juokinga, bet merginos tai darė nuo mažų dienų ir dabar, jau beveik suaugusios, pasiduoda ir pamelavusios velniui lekia pro tą raganą. Kiek toliau, tamsiojoje kalno dalyje šokame ant raganos ližės, ant kurios ji našlaitę taikosi

iškepti, klausom Pasakoriaus, patikrinam sostą prie skrendančio slibino ir kasmet padarau vyro ir mergaičių nuotraukas ant senukų velkamo suoliuko. Labai įdomu stebėti, kaip mano trijulė keičiasi. Kai aš augau Klaipėdoje, dažniausiai prie jūros eidavau Smiltynėje ir Melnragėje. ►

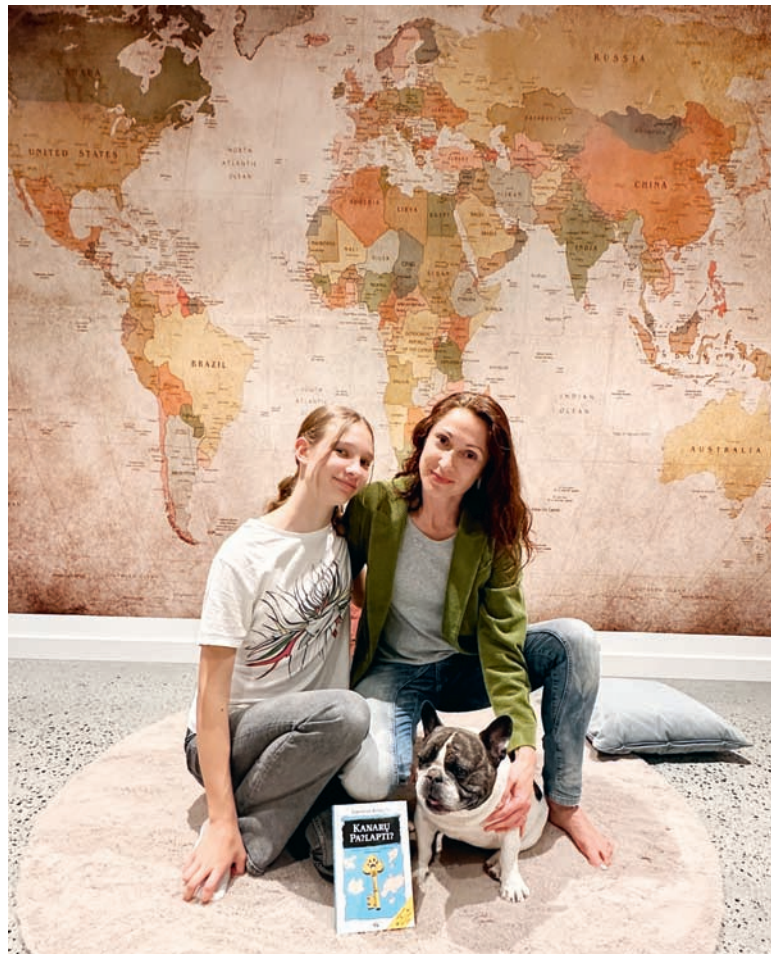
Klaipėdoje su taip pat iš Klaipėdos kilusia rašytoja J. Herlyn.

„Nuolatinės ekspozicijos „Žemė ir vanduo“ skulptūra Juodkrantėje giliai įkrito man į širdį, jos mintis persikėlė į knygą „Magnetinė sala“. Mes svarbiau nei Aš“, – sakė V. Butautis. Asmeninio archyvo nuotr.

Viktorija su tėvais. Klaipėda, vaikų darželio išleistuvės. Darželį pradėjo lankyti pusantrų metų.

Dukra Luka daug prisidėjo kuriant knygos „Kanarų paslaptis“ pristatymus.

Raganų Kalne Juodkrantėje.

◀ Paauglystėje ypač mėgau prie Baltijos slampinėti ir mėstyti, tuomet kūrėu eiles, jūra yra mano kraujyje.

– Kas jums yra Lietuva dabar – vieta, kur gimėte, ar vis dar kūrybos šaltinis?

– Lietuva yra ne tik vieta, kur gimiau, aš Lietuvoje ir užaugau. Man tai atspirties taškas, vieta, kuriai aš priklausau, jaučiuosi sava ir savimi labiausiai. Kūrybos šaltinis man yra pasaulis ir pats gyvenimas, sutikti žmonės ir išgyventos patirtys.

– Kaip vertinate šiuolaikinę lietuvių literatūrą? Ar stebite, ką rašo kolegų Lietuvoje?

– Lietuvių literatūra yra pakilime. Labai džiaugiuosi, kad Lietuvos skaitytojai ir ne tik jie renka lietuvių autorius. Tai skatina temų, žanrų, stilių įvairovę. Žaviuosi folkloro, fantastikos ir magijos kokteiliais, kaip išradingai lietuvių autoriai nauja supina su sena ir visa tai virsta originaliais pavidalais, įgauna naujas prasmes.

Dažniausiai skaitau kelias knygas vienu metu. Vieną knygą prieš miegą antrame aukšte, kitą – dieną, pertraukėlės metu pirmame aukšte. Viena iš knygų būna lietuvių autoriaus, o kita – ne, dažną kartą ne lietuvių autorių knygas skaitau angliškai. Visai neseniai dar kartą pabandžiau audioknygas ir šį kartą man tai prilipo. Vairuodama mėgstu klausytis *podcast'ų*, bet vis dažniau įsijungiu knygą, lietuvišką. Norėčiau aprėpti daugiau, bet susitaikiau, kad visų knygų neperskaitysiu, kaip ir neapkeliausiu viso pasaulio.

Ilgesniu keliu

– Jei tektų rinktis – rašyti lietuviškai ar angliškai, gyventi čia ar svetur – kur jaustumėtės „namuose“ kaip kūrėja?

– Namuose kaip kūrėja jaučiuosi Lietuvoje, nes pirmiausia rašau lietuviams.

Rašyti jau pasirinkau lietuviškai, nors rašant angliškai atsivertę daug platesnė auditorija. Vis dėlto mano stiprybė yra mano gimtoji kalba, ją jaučiu, myliu, ją galiu geriausiai perduoti tai, ką noriu pasakyti skaitytojams. Nepaisant to, kad kelias pas skaitytojus už Lietuvos ribų tampa gerokai ilgesnis, nusprendžiau, kad geriau tekstus versti į kitas kalbas, nei rašyti ne gimtąja kalba.

Šiuo metu „Kanarų paslaptis“ išversta į kinų ir anglų kalbas, knyga netrukus pasirodys Malaizijoje. Galite įsivaizduoti, kaip laukiu, kad pamatyčiau pagrindinę heroję Ema, prabylančią kiniškai, ir, žinoma, jaudinuosi. Tikiuosi, kad ir kitoje pasaulio pusėje pašėlę herojų nuotykiškai įtrauks jaunuosius skaitytojus.

– Jūs žadėjote niekada neišvykti iš Lietuvos?..

– 1976 m. lapkričio 17 d. gimiau Klaipėdoje, čia ir augau sovietiniame penkiaaukštyje naujame Žardės rajone. Lankiau 8-ąją vidurinę mokyklą (dabar „Aukuro“ gimnazija). Turiu keliais metais vyresnę seserį, su kuria vaikystėje sunkiai rasdavome bendrą kalbą. Mokykloje labiausiai

mėgau rašyti rašinėlius, nors skyryba mane varė iš proto. Taip pat buvau visuomet pasiruošusi sportuoti, kojos mane greitai nešė, ir fizinio lavinimo mokytojai primygtinai siūlė tėvams leisti mane į lengvosios atletikos treniruotes. Visą vaikystę šokau šokių kolektyve „Žiogelis“, kuris atstovavo Lietuvai įvairiuose Sovietų Sąjungos šokių kolektyvų suvažiavimuose. Dėl to labai anksti tapau savarankiška ir daug laiko praleisdavau be tėvų, kelionėse. Mano širdis atsigavo paauglystėje pradėjus lankyti teatro studiją „Bildučiai“, jai vadovavo Audronė Morkūnaitė. Jei ji kartais skaito šį pokalbį, siunčiu jai daug šilumos. Visuomet mylėjau ir myliu savo Klaipėdą, o paauglystėje buvau įsitikinusi, kad niekur iš Lietuvos nevažiuosiu. Mano tikras bas-tymasis po pasaulį prasidėjo studijuojant ir studentaujant Taline...

– Ir pabaigai – ko norėtumėte palinkėti savo jauniems skaitytojams, kurie kartu su Ema ir Marsu keliauja po pasaulį?

– Rašau jaunesniems skaitytojams, bet palinkėjimai ar knygos žinutės, kurias noriu perduoti per Emos ir Marso nuotykius pasaulyje, nėra vaikiškos, jos universalios, tinkančios ir suaugusiems skaitytojams. Pasitelksiu stereogramą, vieną iš galvosūkių, naudojamą knygoje, kaip pavyzdį – norint stereogramoje pamatyti paveiksluko vaizdą, reikia žiūrėti „kiaurai“, kitaip sakant, – giliai, ir trimatis vaizdas pasirodys. To Gilesnio požiūrio ir linkiu bet kurioje situacijoje, nes tiesa retai kada plūduriuoja paviršiuje.

Naujoji Zelandija – viena gražiausių šalių, kurioje Viktorija lankėsi su vyresne dukra Marija.

Asmeninio archyvo nuotr.

Nijolė DRUNGILAITĖ

Ištrūksta sakiny.
Jo parafrazėm žaidžia vėjas.
Taku į kalną ėjęs
Pagauna ritmą. Traukinys,

Vingiuodamas pro miegančius namus,
Gelsvom šviesom sublyksi.
O tu lange kaip atspindys išliksi –
Tai tiek ir apie mus.

Apie mylėtas lūpas ir akis,
Ką pameni, ką ligi šiolei gelia
Ir koks dygliuotas kelias.
Sakai, kuždi – užgis, nors neužgis.

Man vėl padovanok geltonų tulpių.
Žiema tokia juoda, su lietumi, be sniego.
Ir sniegena neatskrenda, o upių
Vanduo tamsus – nežiūrėsi nieko.

Ir žodžiai tarsi lūžtantys per pusę.
Diena trumpa šešėlių ilgą meta.
Ir vėl takus iš smėlio kolbų pusto,
O tais takais praėjom vakar mes, ne metai.

Man vėl padovanok geltonų tulpių.
Kieme už lango švies žibintas.
Plasnos pulkelis giesmininkų gulbių –
Jos ant vazelės porceliano išdabintos.

Aš neateisiu.
Suknelė šlamančio šilko
Kabo prie veidrodžio sidabriniais rėmais.
Pirklys dievagojosi,
Kad gėlėmis išmargintą audeklą
Gabeno kupranugariais per dykras,
Vežė kariatomis,
Saugojo skrynioje,
Kol garinis garvežys siūbuojančiais
Į šonus vagonais
Tarsi riaumojantis žvėris sustojo stotyje.
Žmonės zujo it skruzdėlės
Su didesniais už save
Nešuliais,
Vaikigaliai kaulijo
Varinių skatikų.

Gurgždančio šilko siūlai
Vikšrų pagimdyti iš niekur,

Verpėjų suverpti, suvynioti į kamuolį,
Audėjų medinėmis staklėmis išausti.
Kai ištiesė audinį,
Jis pleveno vėjyje,
Priminė jūros bangas, pievą su drugeliais,
Geltonomis, baltomis gėlėmis,
Švelnų bučinį,
Sukarpytas,
Siuvėjos susiūtas
Plauko storumo adata,
Dailiai prigludo prie mano kūno.
Skrajojau iš laimės padebesiais!

Turėjau būti princesė,
Kurią pamils karalaitis.
Už šilko suknelę
Gražesnis tik baltas nuometas!

...Į miestą įžengę barbarai sakė:
– Tiks
Auliniams batams valytis.

Nebuvome šviesa,
Bet turėjome nešti šviesą.

Nebuvome iškalbingi,
Bet turėjom sakyti teisingus žodžius,
Ieškojome atsvaros.
Neviltyje – vilties,
Nelaisvėje – laisvės,
Neteisybėje – tiesos,
Bedievystėje – tikėjimo.
Horizontas buvo užsklanda,
Už kurios laukė kita scena.

Kvėpėjo liepos pro atvertus langus.
Jauni varnėnai mokėsi skraidyti –
Viliojo tolumos ir žalios lankos.
Nesinorėjo knygos net sklaidyti.

Kol vasara, kol dar rugsėjis
Visų svajonių nepaleido vėjais,
Su tais, kurie dar neišėjo,
Su tais, kurie ne dėl tavęs atėjo.

Kas laikina, pabiro kaip sekundės,
Kaip muzika, kaip paauglystės repas.
Ir Dievui niekas nesiskundė,
Kad šiam pasauliui jie per trapūs.

Ji nuplauna savo šešėlių.
 Lietingą dieną
 Niekas nelydi.
 Netgi demonai,
 Tad gali aukštai iškėlusi galvą pereiti
 Gatve – podiumu.
 Viskas jai tinka.
 Plazda apsiaustas,
 Rankinė su aukso grandinėmis,
 Sagtimi.
 Ji pati žino,
 Kad atrodo gražiai.
 Skėtis didelis,
 Gaudo lietaus lašus.
 Šešėlis inkščia
 Tarsi šunytis
 Laukdamas savo valandos,
 Laukdamas saulėto blyksnio.
 O tada jau niekur nedingsi!
 O tada niekur nedingsi!
 Gatvės dailininkas viską mato,
 Fotografas pastebi,
 Kaip keičiasi šviesos.
 Būtų gerai, jeigu visi

Taip lengvai galėtų
 Pasprukti į kokį nors užutekį.
 Būtų per daug paprasta.
 Ji nejučia vėl pasiduoda
 Savo šešėliui,
 Savo prielipai,
 Supratusi, kad nepabėgs
 Nuo ankstesnio gyvenimo.
 Paima iš ten sparnus,
 Kelias skurdžias laimės akimirkas
 Ir tai, kas labiausiai skauda,
 Kas niekada neužgyja,
 Net dabar einant gatve – podiumu.
 Net dabar,
 Kai norėjo save apgauti –
 Pabėgau.

(Ne)ištikimybės anatomija

Du upės krantai,
 Tiltas virš bedugnės.
 Į vieną pusę suspėsi visada perbėgti,
 Į kitą reikia eiti lėtais žingsneliais.
 Turbūt užtektų suskaičiuoti rankos pirštų,

Kam pasisekė susigražinti meilę ir pasitikėjimą.
 Pamiršau jų vardus ir pavardes.
 Tikriausiai ne iš mūsų planetos.
 Ištikimi lieka tik tavo priešai.
 Neišduos net tada, kai šypsosis,
 Kai rodys savo atvertą širdį,
 Žavėsis tavim, spaus mygtukus ekrane
 Su saulutėmis,
 Prisipažins klydę,
 Atgailaus,
 Tris kartus mušis į krūtinę,
 Sakys, kad dabar yra tavo draugai.
 Sekundę imsi abejoti apgaule,
 Galvosi, kad nebemoki atleisti,
 Nebeskiri, kas yra blogis ir kas yra gėris.

Tavo ištikimieji priešai
 Vieninteliai liks sargyboje,
 Budės,
 Lauks silpnumo akimirkos,
 Grybštels iš pasalų.
 Juoksis iš tavo naivumo.
 Šlovingieji nemeilės kariai!

Kas dar galėtų
 Būti toks ištikimas?
 Šuo?
 Katė?
 Galbūt. Galbūt.
 Bet aš visai pamiršau vienvatę.
 Ją tiek kartų išdaviau,
 Dievagojaisi,
 Kad niekada neįsileisiu
 Į savo namus,
 Bet ji sekė iš paskos lyg šešėlis.
 Visą laiką tūnojo netoliese,
 Ją matydavau
 Minioje,
 Kokiame nors koncerte ar parodoje,
 Megapolyje ir tuščiam rudens lauke.
 Sugrįždavo akimirksniu,
 Net nereikėdavo mostelėti ranka.
 Bet tu sakei, kad ją irgi pažįsti.

Vaiko klausimai

O jeigu našta bus per sunki,
 Kaip aš panešiu?
 Ar man užteks meilės visiems,
 Šypsenų ar užteks?
 O jeigu nebemokėsiu verkti,
 Jeigu išverksiu visas ašaras,
 Kaip tada gailėsiuos savęs ir kaip gailėsiu kitų?
 Ar tada širdis virs akmeniu?

Kristinos Zvinakevičiūtės nuotr.

Jeigu nuskriaus mane, ar aš mokėsiu gintis,
Ar tik mokėsiu tylėti?
O jeigu išduos draugai,
Jeigu aš išduosiu,
Ką tada kalbėsime,
Kaip žiūrėsime į akis sau ir kitiems?
Ar aš suprasiu pasaulį,
Kai būsiu labai labai senas?
Ar tada mokėsiu atsakyti į klausimus,
Kuriuos užduos mažas vaikas?

Kelias

Nueinantiems, negrižtantiems,
Nutulstantiems,
Klampojuantiems, bėgantiems,
Abejojantiems –
Kelias į šviesą,
Į niekur,
Į tamsą,
Namo,
Pas tave,
Į kosmoso ūksmą.
Norėčiau,
Kad nebūtų akligatvis,
Norėčiau,
Kad į šventovę.
Per sniegą,
Per smėlį,
Per vandenį,
Širdgėlą,
Džiaugsmą
Ir amžiną praradimą,
Norėčiau,
Kad į šventovę.

Man sakė, tuoj šviesės, dienos bus ilgesnės.
Bet už lango tas pats ruduo, kalendoriaus lapeliai nenuplėšti.
Antroje pusėje parašyta, kieno vardadienis.
Ne tavo. Tu kažkodėl neturi vardo dienos.
Tarsi būtum anonimas, pasislėpęs po išgalvotais inicialais.
Tavo eilėraštis yra apie darganą.
Apie rankas, pavargusį žvilgsnį, prarastus žodžius.
Tokios poezijos niekas neskaito, net pažįstami.
Ir aš nutyliu, paskui burbteliu, kad gal nieko.
Visai neblogai. Tik šiek tiek trūksta saulės.
Sinoptikai pranešė – šiemet ankstyvas pavasaris.
Tu linkteli galvą. Rodai nusipirktus
Tamsaus stiklo akinius. Brangūs. Madingi.
Ir aš tokių norėčiau.
Ir tada prapliumpam juoktis, nežinia iš ko
Ir kodėl.

M. K. Č. motyvais

Dangaus ir marių vandenų gelmė melsva,
Prašydusi sietytais virš galvos, sidabro žvaigždėmis,
Su zodiako ženklų – jį tau gimus moiros dovanajo.
Ar pasiklysi tam kely, ūke? Lydėsi akimis,
Kaip sklando virš stogų čiurliai ir veriasi šviesa gelsva?

O gal klajosi tamsoje? Procesija į aukštą kalną kilis.
Koplytstulpiai žemaičių kapinaitėse. Kranklys
Jau neišgąsdins. Skries kaip žaibas žirgas, jį balnojo
Baltasis raitelis. Viltis gyva. Širdis juk nesuklys!
Ir atsivėrusi žaizda kaip liūnas užsitrauks, užgis.

Laikykite, karaliai, amžinąją šviesą delnuose!
Sonatos kosmoso erdvę skambės.
Skambės simfonija miškų ir jūrų. Nojus
Išplauks laivu į Lietuvą. Ir niekas jau nebeskubės.
Sugrįžę sės prie skobnių savo namuose.

Miestas prie jūros

Jį atpažinsi iš tolo, iš burėmis žaidžiančio vėjo,
Uosi lyg būtum kentauras net jūržolių kvapą.
Praeitį atveria sapnas, atgyja, kas lėkė ar žingine ėjo,
Įvykiai, datos, regėti vaizdai susilieja į epą.

Laikrodžiai smėlio sudužo, pribarstė kruopelių,
Plauna lietus nuo fasado afišą ir užrašą seną.
Skambina varpas, bet jo jau nėra prie upelio,
Slepias už gluosnio išlikusio fachverko siena.

Grindinio aidas tarytumei dulkėm aplipęs,
Ilsis kurėnas iš marių į Dangę plukdytas.
Laikmečiai maišos ir kuria kitokį jau klipą –
Stiklo viražuos dangus debesų išakytas.

Liejasi ūkiančio kelto duslėjantis garsas.
Vakaro prieblandoje grįžtančių, skubančių eilės.
Jį atpažinsi iš gatvių žibintų, pajusi iš karto –
Miestą prie jūros, alsuojantį laisve ir meile.

Trupa tarp pirštų mirksniai, akimirkos, virsta dulkėmis.
Kalbi, bet ne tiems, atsiveri tik tyloje pakelės žolynams, akmeniui,
Gėlei, jos nebeskini, nes abi laikinos, abi tokios pat begalybei,
Neapčiuopiamos, trapios, graudžios iš aukštai žiūrinčioms žvaigždėms.
Tu išdavei ar tave išdavė? Vienišėjimas yra pasekmė duoto laiko.
Rugpjūtis baigėsi. Varnėnai būriais išskrido. Rudens šokiui
Medžiai renkasi spalvas. Vienišėjimas yra pasekmė duoto laiko.
Užsikloti pečius nieku, lietumi. Durys be garso atsiveria vėjui.
Alsuok. Alsuok. Alsuok.

Mokėti skaityti

Iš rašomo novelių romano „Žmona“, skirto rašytojos, pirmosios lietuvių beletristės Liudvikos Didžiulienės 170-osioms gimimo metinėms

Nijolė KLIUKAITĖ

Negali būti, kad baisūs dalykai atsitinka kaip niekur nieko, kad imasi iš nežinia kur. Turi būti ženklai. Kiekvienas įvykis turi būti kitais įvykiais, daiktais, žmonėmis, jų kalbomis ar jų tylėjimu, jų trypčiojimu ar stovėjimu paremtas. Reikia tik išmokti juos skaityti. Bet tėtis ją verčia kartoti ir kartoti nusibodusius skiemenis, brėžti ir brėžti vis tuos pačius pagaliukus. Liudvika norėtų išmokti skaityti svarbesnius dalykus. Štai ir vakar juk ji ėjo paskui nešioklę Teklę,

ėjo paskui jos sijoną, lenkiantį žemyn žolės stiebus, Teklė ėjo greit, nepaisė, kad Liudvika nespėja, atrodė, jai terūpi Juozukas ant rankų. Betgi ne, Teklei daugiau rūpėjo piemuo iš *ūlyčios*. Pas jį ir skubėjo. Liudvika turėjo suprasti iš jos žingsnių, kaip labai ji skuba pas tą piemenį. Liudvikai tik penkeri, ženklus ji skaito dar prasčiau nei tėčio užduotus skiemenis: blia, dlia, bra, dra... Ji pasiklydo tarp tų aukštesnių už ją žolių. Ir tai buvo aiškus ženklas. Šiandien Liudvika tai žino, bet vakar... Vakara blaškėsi tarp aukštų kaip medžiai žolių, o turėjo išsiklausyti. Sustoti turėjo ir klausytis, kaip greitai tipena skruzdėlės ir kiek jų

daug. Ir tąsyk turėjo išsiklausyti, kai mama, pažiūrėjusi į Teklę, tarė: greita, žvitri, graži, tokia mergina nesitenkins dabartiniu savo gyvenimu. Dabar Liudvika žino, kad tai irgi buvo ženklas. Teklė nebuvo suaugusi su savo gyvenimu ir jo nevertino. Norėti daugiau dar nieko nereiškia. Juolab kad visiškai neaišku, ko ta mergina nori daugiau. Ir mama turėjo pamatyti, sunerimti. Dabar belieka apgailėstauti, kad neįmanoma sugrįžti į vakardieną. O, jeigu būtų galima taip padaryti... Ji atsikeltų iš ryto ir nuosekliai pradėtų gyventi taip, kad neatsitiktų, kas jau atsitiko, būtų įsitvėrusi nešioklei Teklei į padurkus ir niekur ►

Ričardo Šileikos nuotr.

◀ nuo jos neatsitraukusi, būtų neleidusi pasodinti Juozuko pievoj ant skruzdėlyno, pagaliau būtų nuraminusi su vaiku Teklę lekiančią namo, būtų draudusi pilti ant vaiko vitriolį, būtų liepusi įsitikinti, ar tikrai ten kamparas, bet... Bet šiandien jos broliukas pašarvotas ir pagaliau nurimęs. Ir jai taip sunku, taip skaudu, kad apsikabina Šlekio Varoniką ir verkia verkia, ir ašaras teka, pamažu išplaudamos iš jos tą nepakeliamą kaltę, kad vakar nemokėjo ženklių skaityti.

Diena buvo pilna skausmo, atrodė suirusi, sudaigstyta iš seno popieriaus skiaučiu: vienose nupieštos nedrąšios kaimo moterėlės, nelabai žinančios, kaip čia elgtis su ta puspone Liudvikos mama, kitose – žmonių liūdesio nesuprantančios pievos, nubarstytos skaudžiai ryškiais žiedynais, trečiose – savimi patenkintus dangus. Tos skiautės vos laikėsi nesutrupėjusios, neiširusios. Liudvika džiaugėsi vienoje skiautėje aptikusi Varoniką ir Jonuką. Tik Varonikos glėby ji įstengs giliau įkvėpti. Argi nekeista, kad net tokią rūškaną dieną Varonika ją pradžiugina. Bet dar keisčiau Liudvikai atrodo tai, kad mama draudžia judviem draugauti. Ir kodėl? Tik todėl, kad ji paprasta *ūlyčios* mergaitė, mūrininko dukra. Varonika dvejis metais vyresnė už Liudviką, jai septyneri, bet atrodo gal dar vyresnė. Jai vienai tenka prižiūrėti namus. Varonikos mama mirė, gimdydama Jonuką. Jonukas su Liudvika vienmetis, bet atrodo daug mažesnis, ir Liudvika žino, kodėl – jį slegia baisi kaltė. Bet šiandien ir Varonika neatrodo tokia didelė, jos galva nunarinta, o rankose ji gnaužo pievose suskintas gėles. Ir šitos gėlės liūdi drauge su ja – spalvos pablukusios, galvos nusvirusios, rodės, tuoj atitrūks nuo kotų ir kris žmonėms po kojų. Liudvika stipriai apsikabina Varoniką ir verkia verkia, ir Varonikos suknutė, kurią ji pati persisiuvo iš Didžgalvienės seno sijono, sugeria Liudvikos ašaras ir didelę dalį skausmo. Ji stipri, ta Šlekio mergaitė. Kur jai dėtis, sako Liudvikos mamytė, nuo trejų metų teko rūpintis naujagimi broliuku. Varonika moka virti, skalbti, verpti, siūti. Dar Šlekiai turi karvę Zuzaną, kuri iš paskutiniųjų stengiasi išmaitinti šeimą. Būtų manėsi visai neblogai, jei tėvas nebūtų skandinęs savo liūdesio degtinėje. Kai tėvas prašapdavo, Varonika nueidavo į smuklę, atsistodavo tarpdury ir žiūrėdavo. Tėvas pakildavo ir išeidavo su ja. Iš pradžių žirgliodavo,

siūbuodamas į visas šalis, bet vis tiek pereidavo visą *ūlyčią* tarytum giliausią pelkę ir krisdavo patalan.

Kapinėse prasidėjo lengva šilta dulksna. Visi buvo pakviesti grįžti ir susėsti prie šermenų stalo. Bet Varonika dingo. Liudvika net nespėjo su ja atsiveikinti. Pyko ant savęs, kad ir vėl ne viską aplink save mato, kad svarbiausi dalykai nuo jos žvilgsnio pasprunka. Žinojo, kodėl Varonika nepasilikė – jautė tos pusponės Nitienės neprištarimą. Nei pati Varonika, nei Jonukas Liudvikos mamos taip niekada nevadino, nors girdėjo kitus samdinius ir baudžiauninkus kalbant, kad Nitienė ir pati buvusio baudžiauninko dukra, ale labai *unorava*. Ištekėjusi už Nito, grafo Tyzenhauzo išlaisvintų baudžiauninkų sūnaus, gabaus, pramokslinto ir raštininkus, labai jau ėmusi nosį riesti. Tik kažkodėl Petronėlė Nitienė neketė būtent Varonikos. Sėdėdama prie šermenų stalo, Liudvika nusprendė labai atidžiai skaityti ženklus ir perprasti tą žvilgsniuose, judesiuose paslėptą nuo jos tiesą.

Po Juozuko mirties Teklė buvo gražinta tėvams, o Liudvikos ir Igniaus priežiūra ėmė rūpintis tikroji Liudvikos močiutė, tėvelio mama. Jai pavyko išvaikyti namus apėmusį liūdesį. Dainuodavo dainas ir pasakas sekdamo, niekada jų nepritrūkdavo, kartais pati sugalvodavo, ir Liudvikai ėmė atrodyti, kad pati gyvena pasakoje.

– Neturiu ką apsiręngti, – kartą pasiskundė Liudvikos mama, ištraukusi iš spintos visokiom kilpelėm išpuoštą savo suknią, tikrai netinkamas po to, kas atsitiko.

Bobunytė pasiėmė žirkles ir nuardė visus tuos *kvalbonus*. Ir liko suknelė juoda ir gryna kaip nutylėti žodžiai, o mama, apsisivilkusi tą suknelę, atrodė mažiau nuo savęs atitolusi. Tąsyk Liudvika suprato, kad vaito žmona yra jos mamytės vaidmuo, likimo primestas, o gal pačios prisiimtas su noru tobulai suvaidinti. Suprato, kad tikrosios mamytės visai nepažįsta. Kaži, ar ji pati save, Petronėlę Buteikytę, beatpažįsta.

Dabar Liudvika galėdavo nubėgti pas savo draugę. Bobunytės net nereikėdavo prašyti, ji žinojo, kur bėga vaikai. Tyčia nieko neklausdavo. Liudvika su Ignium bėgdavo pamiškėliu, paskui pieva, jau išbraidytu taku, tada per *ūlyčią*. Varonika ją išmokė siūti, verpti. Ketino abi išmokti austi, tai susitarė prašyti Didžgalvienės, kad pamokytų, jos apsiimtų prižiūrėti

Didžgalvienės klyvą Marijonytę. Paskui, kai Varonika ėmėsi ganiavos, buvo dar linksmiau. Supainiodavo vaikams kojas ir žiūrėdavo, kas greičiausiai išsipainios, broleli, gelbėk, gaudynės, krepšių pynimas, bulvių kepimas laužuos – ne visada pataikydavo laiku sugrįžti. Sykį, iš pienių susimeistravę birbynes, taip įsigrojo, kad net lūpas įskaudo, paskui sukrito tarp žolynų ir juokės, juokės. Galų gale Liudvika sugalvojo pamokyti vaikus skaityti. Skiemėnų į žodžius dar nemokėjo sudėti, bet raides jau visas pažino.

– Ar taip ir karksi: blia, dlia, bra, dra? – juokės Varonika, ir, pastvėrusi iš Liudvikos rankų knygą, lėtai, bet aiškiai perskaitė: Si-l-ve-s-tras Do-vy-dai-tis, Šiaulė-ni-škis senelis.

– Tu žinojai, tu žinojai, kokia čia knyga! – gynė Liudvika savo išskirtinę teisę į mokytumą, bet iš kur Varonika galėtų žinoti, kokia tai knyga, jei Liudvika pati abejoja, kad parašyta būtent taip, kaip Varonika sakė.

Varonika tik pečiais gūžtelėjo, neketino veltis į beprasmius ginčus.

Žinoma, ji dvejis metais už mane vyresnė, karščiuojančia galva, prispaudusi knygą prie krūtinės, nė neatsisukdama į Ignių, skubėjo Liudvika namo. Niekaip nenorėjo pripažinti, kad jos protas ne toks imlus.

– Mamyte, kas čia parašyta? – išrėkė vos įžengusi pro duris.

– Kartu skaitykim, – apglėbė mama ją per pečius, ir abi išskiemėnavo: Sil-ves-tras Do-vy-dai-tis.

– Šiaulėniškis senelis, – apsverkė Liudvika, kad niekaip jai nesulimpa raidės į žodį, o štai Varonikai – vieni juokai.

Neis pas ją tol, kol neišmoks skaityti, nusprendė.

Ilgai vargo, bet pagaliau jai pavyko sulipdyti iš skiemėnų žodį, o iš žodžių sakinį. Tą rytą ženklai buvo palankūs: lijo su saule, o dangumi nusidriekė plati vaivorykštė. Mama malė, perskaitė Liudvika. Lenkiškai jau visai laisvai skaitė „Ojczy nasz“. Tai nebuvo sunku, nes jau mokėjo viską mintinai. Su tokiais menkais pasiekimais nedrįso rodytis pas Varoniką. Matydavo ją bažnyčioje, atrodė labai susikaupusi ir daug daug vyresnė. Paskui Liudviką išvežė pas Krikštomočią, paliko mokytis su panelėmis. Ten daugiausia mokėsi kalbų: vokiečių, lenkų, rusų, prancūzų. Įvairiom kalbom skaitė eilėraščius, dainavo, net fortepijonu išmoko šį bei tą paskambinti.

Grįžusi namo nesitvėrė savam kaily, norėjo dar tą pačią dieną aplankyti Varoniką. Visgi neišdrįso. O ryte močiutė padovanojo jai suknelę, tokią ilgą buvo pasiuvusi, kone kulkšnis siekiančią. Paprastutę, bet jaukią, minkšto audinio. Liudvika tai priėmė kaip dar vieną gerą ženklą, apsilviko suknelę ir pasišokinėdama, apsiavusi Krikštomočios dovanais čebatėliais, patraukė *ūlyčion*.

Rytas buvo žvarbokas, bet spindintis, be menkiausio debesėlio. Tai šen, tai ten buvo užsilikęs sniego kuokštelis, žemę išvarpiusios upelių gyvatėlės susibėgdavo į ramią balutę, besitaikančią išgaruoti ir susitvenkti jau danguje. Liudvika puikavosi ir trumpu te zuikenų liemene, kurioj buvo gilios kišenės šlančiom rankom. Tik nebuvo kaip tas rankas kišenėse šildyti, nešė ryšulį – mamos suknelę, kurią ši nusprendė padovanoti Varonikai. Štai ir *ūlyčia*. Didgalvienė, plati kaip troba, apsigesusi gal trimis sijonais, trypinėjo daržely. Marijonytė tuoj pribėgo, apsikabino, spausdama Liudvikos pilvan snargliuotą savo nosį. Panelytė, visa panelytė, kraipė Didžgalvienė keliom skarom apmuturiuotą galvą. O Liudvikai kažko nejauku, Marijonytė jai smirdi visą žiemą nevėdintais, neskaltbais patalais, kuriuose greičiausiai su visais rūbais kuisdavosi. Dar truputį gaižiu šlapimu ar dar kuo mergaitė atsiduoda. O ir pati Didžgalvienė su visais trijų sijonų padurkais skęsta purvų daržely. Tai tik žemė, sako pati sau Liudvika, tokia ji ir turi būti. Iš to purvo išaugo cibuliai ir pupos, ir gėlės, daugybė aukštesnių už trobą pilariožių. Užėik, vaikeli, užėik, kviečia vidun Didžgalvienė, pieno įpilsiu. Nemandagu atsakyti, tai Liudvika, viena ranka prilaikydama ilgą sijoną, kita apsikabinusi ryšulį, brenda per purvą. Troboje jai užima kvapą. Prarūgusių kailių, kopūstų, pasenusių taukų, pramaišiu su gardžiausiais ramunėlių ir mėtų kvapais, paskui vėl: supuvusių obuolių, jovalo ir kažki koku liūdesiu atsiduodantys, net pavasariui žvelgiant pro užmarmėjusius langelius. Gurkšteli pieno, skanus, sako, saldus, gera jūsų karvė – ir neria lauk. Pas Varoniką. Negi ir jos namai pasitiks panašiais kvapais? O gal ji išponėjo pas Krikštomočią, kaip girdėjo purkštelint samdinę Jerutę.

Likusį kelią bėgo.

– Labas! – šuktelėjo vos atvėrusi duris.

Varonika kurį laiką stovėjo nosisukusi. Liudvika jautė, kad draugė džiaugiasi. Labai. Paskui atsisuko. Ramiu veidu.

– Nepyk, – apsikabino Liudvika.

– Kodėl turėčiau?

– Gal aš ir kvaila, bet moku skaityti rusiškai ir prancūziškai, ir lenkiškai, ir vokiškai, net truputį latviškai, – pasigyrė ir ėmė deklamuoti vokišką eilėraštką apie antelę, plaukiojančią kūdroje.

Varonika taip juokė. Liudvika manė, džiaugiasi ja, tokia išprususia.

– Einam, – pakvietė Varonika, numesdama ant suolo Liudvikos atneštąjį ryšulį.

Atbėgo abi prie kūdros, kurios pakraščiais, vietomis dar sniegu, ledais apėjusiais, šokavo varlės ir rupūžės. Dar ne visai atitirpusiomis galūnėmis jos ropštėsi viena ant kitos, tingiai vartydamos pavandenijusias akis. Abi žiūrėjo ir juokėsi. Truputį nejaukia, kad tai, ką darė tos varlės, žmonės daro nuo visų pasislėpę. O paskui Varonika, stebėdama nerangius varlių judesius, ėmė Liudvikai pasakoti apie enciklopedininkus Deni Didro, Žaną Žaką Ruso, jų bandymus pagerinti pasaulį, apie prieš šimtą metų Prancūzijoje, Amerikoje vykusias revoliucijas, apie Bendžaminą Frankliną, Džordžą Vašingtoną, apie ATR bajorų konfederaciją, apie paskirtąjį karalių Stanislovą Poniatovskį, konfederatus rėmusius turkus ir juos išskerdusius kazokus.

Liudvika klausėsi nė nekvėpuodama. Ne viską suprato, iš tikrųjų tai beveik nieko nesuprato, tik apkerėta stebėjosi pasaulio, kurį Varonika užkariavo iš kažin kur išpeštomis žiniomis, didumu. Iš pradžių net pagalvojo, kad Varonika viską išsigalvojo, bet ne, girdėjo Krikštomočią su kunigu kalbantis apie pakartus, išstremtus konfederatus ir kazokų siautėjimus po numalšinto sukilimo. Bet visa jai atrodė be galo tolima, nepasiekiamą dar vaikišku protu.

– Iš kur visa tai žinai? – galų gale paklausė.

– Pati mane išmokei skaityti, – gūžtelėjo pečiais Varonika. – Žiūrėk, kokios karpos, kaip pūliniai, – parodė į lėtai jų link kepėtuojančią rupūžę. – Tau gražu ar bjauru?

Liudvika stebeilijosi į rupūžę, bet galvojo visai apie kitus dalykus. Apie ženklų skaitymą. Matyt, ji skaito ne taip, ne tuos ženklus arba nemoka jų atpažinti. Beria eilėraščius vokiškai, prancūziškai, nė nesusimąstydam, ką jie reiškia. Taip ūmai supyko pati ant savęs, kad pribėgo prie rupūžės, stvėrė ją abiem rankom ir pabučiavo.

– O tu, Varonika, ar išdrįsi pabučiuoti prinčą? – paklausė.

Dainius SOBECKIS

AC / DC

akių raineles
mėlyną jų spalvą
gavau iš motinos Teresės

kraujagyslėmis varinėja
raudoną tirštą skystį
pumpuoja širdį
Josifas

nukastą vieną ausį
man suteikė Vincentas

pasulyje greičiausiai
bėgu kojom Usaino

balso stygas
su iškalbos menu
gavau iš Adolfo

plaučius cigaro dūmais
man įkvėpė Fidelis

kalbėti burna
ragauti viską
paveldėjau iš Vinstono

man nosį
su bokso kriaušė
suteikė Silvestras

rankas ir geležinius raumenis
turiu ne lyrinio herojaus
I'll be back

jau pasiruošęs
Armagedono kovai

tad kopėčiomis
iš dangaus
jau lipk žemyn

varžove mano

Galugalis

ataidi atlaidų aidais
viduržemio viduramžių galai
viduržemio pusnim apdribę
nutirpę penklinių natom ▶

◀
pabirs atomais linijos
numirs kas gimęs sutemose
atgims negimęs įsčiose
užmerks saulėlydžio gaisais

ruginiais miltais snigs aplink
laumės parbris iš užpelkių miškų
sušluos apgraibomis dalias ir laimas
greitkelių sirenomis mojuodamos

vidur dienos stabai ištiks
centrinės turgaus aikštėse
per kūną pagaugai nueis
fotoobjektyvų blykstėmis

įamžintos bus mįslės minklės
ateinančios iš praamžių kartų
praloštus tūkstančius kartų
gyvenimus pokerio kortomis

ne tik savo bet ir savųjų
vaikų anūkų provaikaičių
anuomet iš vaikystės grobtų
kaimyno dirvonuojamai vergystei

šiaurė niekada nelygu pietūs
vienas plius vienas lygu vienas
anot kalnuotos aviganių teoremos
šaslykų kvapas Dievui malonus

fotoateljė išryškina nuotrauką
visi giminaičiai juodai balti
juodi angelai įrėminti paribiais
baltas angelas skėčiu virsta

išvirtęs parvirsta į katilą pilką
išviręs išvirsta angim numetusia
artėjančių ateinančių gyvių odą
po visa tos dengiančia antklode

Mėnesienos

naktį viskas tampa
ryšku ir aišku
dangui neapsiniaukus

net ir mano gimimas
perlų nusagstytoj
juodoj paklodėj

išpranašavęs
poliarinę naktį

nupirktą
už devynis
kančios mėnesius

leipsta juokais
mėnuo dubuo
nusišypojęs
man akimirka
kurią švėsiu
visą gyvenimą
nueinantį begalybėn
mėnesienų

Rakštis

ano gyvenimo metu
norėjau susireikšminti

anuo gyvasties *de javu*
norėjau įsireikšti

kituoju būties atveju
negalėčiau įsirakti

prarastu būtoju laiku
galėjau būti rakštis

iš angos

už
konservuota
turisto pusryčiuose

kiaurai pervėrusi
gyvenimo knygą

naikinanti
celiuliozės gamybą

pleištų rašymo
užuomazgas

tapus
įsireikšminusia
reiškimosi
rakštimi

Pabaigos meilė

sunku nešti
savo kryžių

trečia diena
pro Triumfo vartus
pakilus debesnyuos

suvaikėti
Disneilendo atrakcionuose

ieškoti Amelijos
Monmartro gatvių užkaboriuose

kol kas nors
iš tos meilės
prikniedys mane
prie Eifelio bokšto

ir tai nebus
nelaiminga meilė
labiau
laiminga ne meilė

kniedės bus tvirtos
nepaperkamos

savo meile palaistysiu
bokšto konstrukcijas
įbetonuotus
gelžbetoninius pamatus

mano kraujas tekės
Paryžiaus Sena upe
kanalais
su visomis
iš meilės ištekančiomis
pasekmėmis

milijardais vakarienės zondų
ieškančių gyvasties ertmės
Bordeaux vyno paskutiniais lašais
ir ryžių likučiais
kanalizacijose

milijoninės vertės
katakombose

kuriose iš nevilties
pakils žmonijos nuošimtis
skelbti
pasaulio pabaigos

meilę
be
kniedžių

Jauniklis

turi praeiti laikas

žiedų žydėjimas
svirplių čirpimas

kol išsirangysiu
iš skystos man puikiai
tinkančios terpės
iš kiaušinio
kur paslėpta adata
baltymo trynio

tuomet vingiuosiu
tarsi angis gyvatė
prisimindamas
praeitą gyvenimą
motinos okeane

nutekėjus upei
susirangysiu
kaip jauniklis
vis pasiilgdamas
anų dienų

išpranašautų
mano
mirties
liudijime

Traumatologijos skyrius

išpuikėliai
prijungti prie lašelinės

apleidę demonstracijas
kartuvių aikštėse

gobšuoliai
pakeltomis kojomis
gulintys palatoje
prie bažnyčios vartų

pavyduoliai
atvira širdimi
apimti siautulingo
pykčio priepuolio

rūstuoliai
papiktinę visus
pasaulio mažutėlius
mėnesienos belangėje

gašlūnai
abejomis akimis
nužiūrįnėjantys
medicinos seseles

apsirijėliai
slampinėjantys pakampėmis

bėdžių aprėdais
virtuvių puoduose

tinginiai
iš savo guolio

nepakylantys
angių išperos

man
čia
ne
vieta

Vivat pensione

girdžiu aiškiai
nepriekaištingai

kaupkite pensijai
nuo paauglystės

agituoja bankų reklamos

pradėkite kaupti
studijų metais

rekomenduoja valdžia

kaupkite pensijos
antroje pakopoje

Mindaugo Macaičio nuotr.

◀ pataria biurokratai

pradėkite kaupti
trečioje pakopoje

siūlo investuotojai

taip ir darau
nuo abitūros egzaminų

atsidarau
investicinę sąskaitą
dedu vieną eurą po kito

kaupiu ir kaupiu
kaip žiurkėnas
atsargas žiemai

neinu į kiną teatrą
koncertus parodas

kišu pinigus
į virtualią pagalvę
kiauras kojines

valgau tik
grikių kruopas
geriu vandenį
ne ugninį

taip ir laukiu
pensijos

tik bankai
valdžia
biurokratai

vis ragina
ir ragina

kaupkite kaupkite
ir nedrįskite
nenumirti
iki pensijos

Japoniškas serialas

viskas prasideda
nuo suolelio

pradžioj

sunku išsiskirt
praėjus nuožmioms pūgomis
pavasarijant

vasaris vėl nurausta
iš meilės kovo žiedams

paskui

čirpia žiogeliai
pražydydęs vanduo rūpi
varlių kvartetui

tuomet

bėdžiui nė motais
staugia finišo gale
vilkaikai ar vėjai

pagaliau

kažkur pradingsta
audroj drebantys lapai
saldūs tirščiai kompoto

lokio guolyje
dūzgia avilio medus
saulėtekio vilionėm

išeiti
nebereikės
nė metų

Vienas trijuose

kuo toliau priekin
tuo labiau akys grėžiasi
atgalios

praeitin
penkis šimtus metų
prieš mūsų erą

atrodo
lyg akimirka
kuri užgimė
nemiršta

trys drambliai
laikantys Žemę

Konfucijus
Sidharta Gautama
Vardhamanas Mahavyra

ne trys viename
bet vienas trijuose

dar
neužgimęs
pasauly

Griūva

Alma RIEBŽDAITĖ

Ir kaip sykis Rojus sugriuvo! Pasigirdo dūžtančių langų stiklų garsus trenksmas, viena po kitos atsitrenkusios į žemę skambėjo vazos, moliniai puodai ir lėkštės, kurdamos chaoso melodiją. Plyštančios medžiagos, krentantys karnizai. Ir lakstanti nuoga, suplukusi griūvančio rojaus autorė Misisipė, rėkianti raudonai. Viskas pranašavo, kad pupulėliai ir vėl susipyko. Jie garsiai šaukė ir keikė vienas kitą, ir priekaištavo vienas kitam dėl ėdamo gyvenimo, kuris dar nebuvo suėstas, tik truputį apkramtytas, nes ką ten per šešis mėnesius suėsi visą gyvenimą. Viso gyvenimo per šešis mėnesius neįmanoma apžioti.

Ne, tai netiesa. Viskas įvyko absoliučioje tyloje ir beveik nepratarus žodžio, na, išskyrus vieną nekaltą sakinį. Papasakosiu, kaip minotauras Žvaigždėtasis ir romioji Misisipė Každailytė sugebėdavo susipykti. Tam jie turėjo neįtikėtiną talentą. Niekto panašaus Žemėje man dar neteko regėti.

Tiesą sakant, tą dieną Misisipė jautėsi suirzusi, pamažu artinosi pavojingas menopauzinis pms'as. Tai buvo baisus reiškinys, panašus į piktą perkūniją. Ji jautėsi gerai kaip Ksantipė. Grįžusi valgė puputėlio išvirtą ryžių ir pomidorų sriubą su dviem kalakuto sparno dalimis. Puputėlė Misisipė ramiai išdėstė visą bjaurią situaciją apie savijautą, be to, praėjusi naktis buvo bemiegė. Vytas kažką pradėjo postringauti apie keturiasdešimčia metų jaunesnę žmoną, kurią esą turėjęs kažkoks filosofas. Misisipei paklausus, koks, Vytas pasakė, kad dabar valgo sriubą ir yra nelinkęs daugiau apie tai kalbėti.

Kaip įprasta, pavalgę jie nuėjo pailsėti į lovą, atgauti jėgų. Įsijungę televizorių, dažniausiai prisiglausdavo vienas prie kito, apsikabindavo ir užmigdavo. Tačiau ne šį kartą. Puputėlė atsigulė tiesiai, susinėrusi sau rankas už galvos, o puputėlis šalia, kiek palaukęs Minotauras nususuko nuo Misisipės, nutraukdamas nuo jos antklodę.

Ir tada nuskambėjo dangų sudraskiusi frazė:

antis rojus

– Tu nutempei nuo manęs *kaldrą*, – piktoke balsu pasakė Misisipė.

Išvertus į piktų žmonių kalbą, tai skambėtų maždaug taip: „*Bliamba*, galvok, ką darai.“

Žvaigždėtasis skubiai atsikėlė, išjungė televizorių ir nulėkė į pirmą aukštą prie kompiuterio.

Misisipė, dar pagulėjusi vieną kitą minutę, atsikėlė ir nuėjo į savo kambarį piešti, pasileidusi Aha „Buterfly“, kuri jai patiko iki pamišimo ir kurios jau visą savaitę klausėsi. Paskui užgesino šviesas ir muzikos klausėsi tamsioje, nes jautėsi visiškai išsekusi ir perpildyta. Netrukus pakirdo, nuotaika jau buvo kiek kitokia snūstelėjus, ir ji išsikraustė į miegamąjį, kur jau gulėjo puputėlis. Aišku, karingas nusiteikimas buvo išlikęs, ir ji nė nesiruošė glaustis prie Žvaigždėtojo. Jai atsisukus į jo pusę, Minotauras irgi atsisukdavo, bet tą naktį jie neprisilietė vienas prie kito.

Ar sugriuvęs rojus atsistatys, ar taip ir liks sugriuvęs amžiams, štai klausimas!

Jie guli, negalėdami užmigti visą naktį, ir laukia, kol kitas palies jų petį ir jie galės nekliudomai, nevaržomai ir lengvai susitaisyti, karštai puldami vienas kitam į glėbį. Iš pradžių tai darydavo Minotauras, kartais puputėlė, bet puputėlė laikui bėgant darėsi vis labiau ir labiau užsispyrusi ir nenorėdavo pirma žengti taikos žingsnio. Vis labiau ir labiau nenorėdavo. O dabar nenorėjo visiškai, nors ir mylėjo pupytėlį.

Veiksmas rutuliojosi toliau ir persikėlė į kitą dieną, bet kas dėjosi po to, žmonėms geriau nežinoti.

Kitos dienos vakarą jie turėjo vykti į spektaklį, tačiau Misisipė nusprendė, kad jie yra susipykę, o Minotauras jai buvo pasakęs, kad, jei jie yra susipykę, jis niekur nevažiuos ir visi jų planai atšaukiami, vieną kartą taip jau buvo. Misisispei atrodė, kad planai turėtų vykti, nepaisant jokių aplinkybių, bet tai nesvarbu. Ji paskambino draugei ir jai padovanojo brangius bilietus, kurių vienas atiteko ukrainietei. Ji labai džiaugėsi pasauliui padariusi gerą darbą. Negana to, ji sugalvojo vakare vykti į dailės studiją, jei jau jie yra susipykę, ir tenkinti savo poreikius: su kitais žmonėmis išgerti arbatos, paplepėti

ir gal net nubrėžti kelias linijas ar uždėti dėmių ant drobės.

Tačiau, kai ji grįžo namo, puputėlis orkaitėje jau buvo iškepęs karšį su džiovintais obuoliais ir slyvomis, iš pradžių ji nesuprato, kodėl puputėlis yra išsičiustijęs ir prisikvėpinęs jos dovanotais kvėpalais, primenančiais miško samanų paklotę, tačiau jos suvokimas pavėlavo tik kelias sekundes. Minotauras buvo pasiruošęs vykti į spektaklį. *Blet*, ką dabar daryti?! Planas pulti skambinti draugei ir viską atšaukti atkrito.

Ji tylėjo, ir, kai jie pavalgė, Minotauras pradėjo kalbėti apie vykimą į spektaklį.

– Aš nenoriu, – pasakė Misisipė.

– Kodėl?

– Maniau, kad mes esame susipykę ir tu sakei, kad kai mes esame susipykę, planai atšaukiami.

– Aš nesu supykęs.

– Be to, vakar tu sakei, kad tai bus erzinanti kelionė ir kad tave tai užknisa. Tu nevertini mano dovanų. ►

Alma Riebzdaite. Makabriška nuotaika.

◀ Misisipė niekaip negalėjo suvokti, kaip jai suprasti, kad vieną kartą jis yra supykęs, o kitą kartą jau nebe. Visi susipykimo požymiai, jos manymu, buvo įprastiniai, o ypač įnirtinga tyła, tačiau, pasirodo, šį kartą jį nebuvo susipykę. Nežinodama, ką daryti, ji nusprendė laikytis savo plano.

Jos mašina buvo sugedusi ir ji paprašė Vyto duoti jai mašiną, kad galėtų vykti į dailės studiją.

– Ku... Kur? – nustėrusiu balsu paklausė Žvaigždėtasis. – Pas... pas... pas tą seksualinį iškrypėlį? Pas tą seksualinį iškrypėlį?!

Misisipės plano *plionkė* vykti į studiją akimirksniu trūko. Jam iš tiesų buvo iškelta byla dėl seksualinio priekabiavimo, tačiau ji apie tai nebuvo pagalvojusi, todėl jautėsi niekuo nenusidėjusi ir rami, tačiau Minotauro širdyje pakilęs vėjas pamažu virto į cunamį, šluojantį iš savo kelio visa, kas gyva ir negyva aplinkui.

– O ko tu ten važiuoji?

– Pabūti su žmonėmis, išgerti arbatos...

– Tu ką, negali su manim išgerti arbatos?..

Tu nori mane palikti čia kankintis vienišą, staugiantį iš skausmo?

– Nu, ne...

– Aš nebegaliu. Duok man mašinos raktus, aš išvažiuoju į kaimą.

– Ga... galiu važiuoti ir aš?

– O kada aš esu nenorėjęs važiuoti su tavim?

Tačiau pyktis Minotauro viduje plieskėsi ir virto į tikrą pykčio pragarą. Misisipė buvo rami ir nuolat kartojo, kad nesijaučia kalta, kad nenorėjo nieko blogo. Tokia ir buvo: viesulas siautėjo Minotauro širdyje, o jai, kad bent kiek, kitaip nei anksčiau.

Atvažiavęs į kaimą Minotauras užkūrė ugnį ir, skubiai prisėdęs prie kompiuterio, nuėmė *tag'us* nuo jų bendrų įrašų socialiniuose tinkluose, jeigu Misisipė jau tokia rami, sau po nosim skausmingai dejuodamas „palikti mane vieną ir važiuoti pas tą iškrypėlį“. Misisipė toliau ramiai sau piešė, tačiau atsigulę į lovą jie visaip vartėsi, skausmingai dejuodami vienas šalia kito ant siauros kaimo *sopkos*, negalėdami apsikabinti, nes buvo susipykę.

Ir tada jis gilioje ir tamsioje naktyje, toluomoje miške lojant stirnoms ir lapėms, gulėdamas nuo jos nusisukęs į kitą pusę, tyliai pasakė:

– Aš esu nužudęs žmogų.

Misisipė nuščiuvo, vidinis dialogas sutruko, siužetas pabiro... Po įsisukusios tylos pauzės, ji atsiskuto į savo Minotaurą.

– Ta prasme? Kaip?..

– Mirtinai pervažiavau naktį tamsioje ant kelio gulintį girtą žmogų... Buvo iškelta baudžiamoji byla, mane išteisino, tu galvoji, kad baudžiamoji tau vienai. Nuo to laiko bijau vairuoti tamsioje.

Visos jos dovanos buvo vakarinės kelionės į spektaklius. Ir į kai kuriuos jis važiavo kartodamas, kaip bijo važiuoti tamsioje, nes ant kelio gali gulėti girti žmonės. Misisipė klausydavosi, bet jai tai atrodydavo keista ir nesuprantama, kaip taip galima vyrui bijoti vairuoti tamsioje.

– Aš nežinojau, – pasakė Misisipė. – Aš nežinojau... Labai atsiprašau.

Ji apkabino Vyta.

– Žinai, naktimis galėsiu vairuoti aš...

– Tau gali atsitikti tas pats... Nenorėčiau matyti, kaip tave tąso vietoj manęs.

– Aš moku prisiimti atsakomybę. Gyvenimas toks yra, kad turi rizikuoti, ir nežinau, kas gali atsitikti, bet... žinai, žinai, ką aš supratau, – sako Misisipė ir pravirksta... – Stebėjau, mačiau, kalbėjau, moterys yra gudrios, jos kitaip supranta tas situacijas ir man kartais jas išaiškina ir išaiškina teisingai... o aš... aš nesuprantu, – ji ima raudoti dar stipriau. – Supranti, tai lyg neturėti vieno šulo, tu norėtum kažką padaryti, bet negali, nes supranti, kad tau neduota...

– Žinai, ir aš ne geresnis už tave... Lygiai taip pat daug ko nesuprantu ir pasikarščiuoju. Kada mes užaugsim? Turbūt niekada...

Tą naktį jie labai suartėjo ir buvo laimingi, tačiau... Tačiau ryte ji pamatė, kad prie bendrų jų postų nebėra jos patinėlį pavarės ir jai pasidarė labai liūdna, ir Misisipė pradėjo verksti.

Vytas sakė, kad čia nieko tokio, kad tų postų seniai jau niekas nebemato, tačiau Misisipei tai neturėjo jokios reikšmės, jai pasirodė, kad buvo pasikėsinta į pačius švenčiausius dalykus, todėl labai daug ir ilgai raudėjo, galima sakyti, bliovė, raitydamsi iš skausmo ant grindų, ir Vytas jos niekaip negalėjo nuraminti. Misisipei atrodė, kad jei be jos pagalbos nuėmė *tag'us*, tai tegu dabar pats ir uždeda, ir kad tai dabar ne jos, o jo reikalas. Jie troško vienas kitą apkabinti, bet negalėjo.

– Tai gal galim mes apsikabinti, negi neįmanomas paritetas? – neištvėręs įtamos sako Minotauras.

– Negalim, – išdidžiai atsako Misisipė, pirmą kartą išgirdusi žodį „paritetas“ ir tik nujausdama jo reikšmę. – Jaučiuosi tokia pažeminta. Pažeminta viešai.

Paklausti, ką reiškia „paritetas“, jai neleido išdidumas, kuris šį kartą nukovė smalsumą ir paguldė jį ant menčių.

– Aš nebeišveriu, – sako Žvaigždėtasis. – Leidžiuosi į apačią. Vis tiek neužmigsiu. Nesakau, kad pasiėlgiau teisingai.

Ir ilgai parėmęs galvą rankomis sėdi katininėje šalia *pečiaus*.

Misisipė guli, laukia. Priima sprendimą leistis į apačią.

– Žinai, kokia yra mano pozicija? Myliu, bet pykstu. Dėl manęs galim miegoti vienoje lovoje, bet apsikabinimo nebus. Tai sakai, kad *patrizniojai*, nuimdamas tuos *tag'us*? Sakei, kad tai buvo nerimta, taip?..

– Taip...

– Tai kur mūsų susitaikymo ženklai? Aš jų nematau. Žinai, jei padarei veiksmą, tai jis turi būti atstatytas, jei atstatymas neįmanomas, turi atsiprašyti ar kitaip atpirkti padarytą žalą. Tu galvoji, kad man svarbi ta knyga dėl garbės. Man yra *pofik* ta knyga be mūsų ryšio. Aš ją galiu padėti ir užmiršti. Žinoma, iš pareigos atliksiu veiksmus prieš ką esu atsakinga, bet ne daugiau. Tu pasikėsinau į švenčiausius dalykus. Visi nuimti *tag'ai* turi būti uždėti.

Vytas nueina prie kompiuterio ir sėdi.

Misisipė, eidama pro šalį, išdidžiai tarsteli:

– Bandyk pats, jei nepavyks, aš padėsiu.

Jam nepavyksta, Misisipė padeda, bet jie vis tiek negali užmigti, nors žino, kad rytoj atvažiuos svečių į stalo teniso turnyrą.

– Einam ragauti to tavo iškepto pyrago su karštu pienu, – sako Vytas Misisipei trečią valandą nakties.

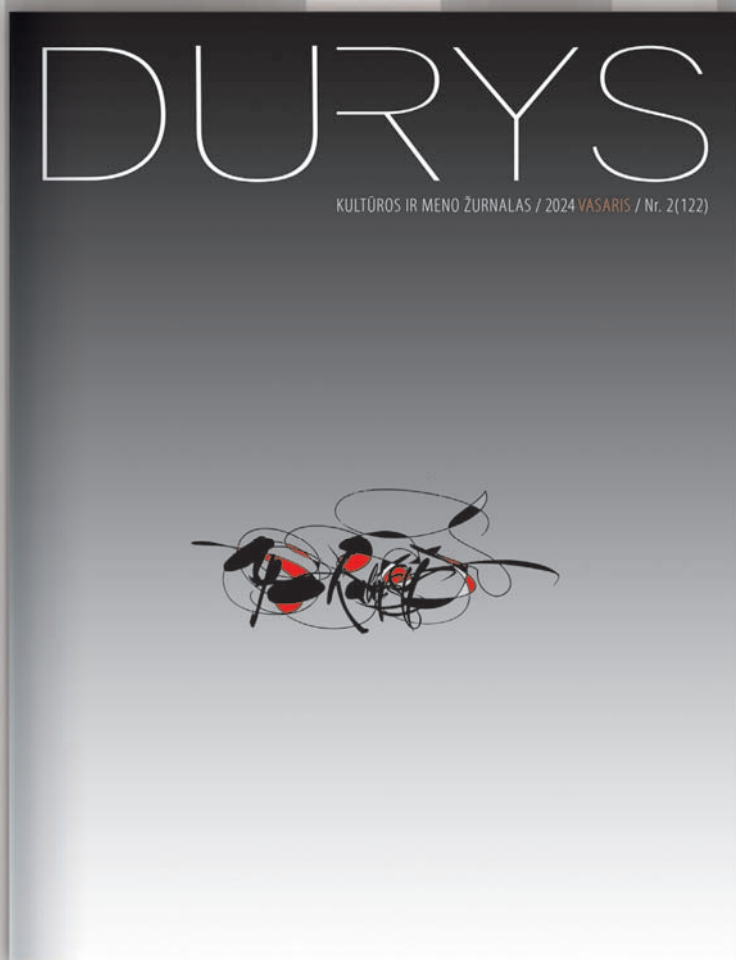
– Karštas pienas ramina, – atsako Misisipė.

Grįžę iš virtuvės, jie guli apsikabinę, ilgai glamonėjasi, paryčiais užmiega.

Pasaulis sugrįžta į savo vėžes, tvarka atsistato. Kitą dieną blaviu protu jie nusprendžia klausyti kito, kad ir kaip sunku būtų, ir negyventi fantazijų pasaulyje, analizuoja, kas įvyko, ir bando priimti tam tikrus preventinius sprendimus, kurių laikytis, žino, dėl jų prigimties audringumo ir karšto tikėjimo kuriamu siužetu galvoje, ir tarsi per mažo pasitikėjimo žmonėmis bus labai sunku, bet rojaus mašina tratėdama sujuda, lyg būtų galingas iš miego pakirsti bandantis gyvulys, garsiai burgzdama užsiveda, vėl pradeda dirbti visu pajėgumu, o Misisipė panyra į tvirtą būdo ugdymo studijas, savo galvoje išgirdusi tyliai caktelėjusį žodį „manipuliacija“.

Ji pasislinko į kitą valandą. Kitoje valandoje nurimk ir įkvėpk: tu egzistuoji be jo.

Klaipėda

MĖNESINĮ KULTŪROS IR MENO ŽURNALĄ „DURYS“ GALIMA PRENUMERUOTI Į NAMUS

Perkant dienraščio „Klaipėda“ redakcijoje
vieno numerio kaina –

1,60 Eur

Prenumeruojant Lietuvos pašte
vieno numerio kaina –

3,36 Eur

Dienraščio „Klaipėda“ redakcijos adresas: Naujojo Sodo g. 1A, „K centras“, I aukštas.
Detalesnė informacija tel.: +370 46 397 713, +370 46 397 714.

ISSN 2351-5848

9 772351 584003